

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО
ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2023 г.

София, 2024 г.

класификация на информацията
ниво 0, TLP-WHITE

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ	5
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2023 г.....	9
ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2023 г.	10
ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2023 г.	15
ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ДРУГИ ЗАКОНИ.....	15
ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ	17
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО	19
ПЕНСИИ	20
КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО	40
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА.....	47
ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ	54
ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ	56
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2023 г.....	65
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2023 г.	66
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2023 г.	78
ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК	90
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО	92
ФОНД „ПЕНСИИ“	92
ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	95
ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	97
ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	99
ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“	101
ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“	105
БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ	106
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД	108
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ	114
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	118
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	119

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АД	Акционерно дружество	КТ	Кодекс на труда
АЗ	Агенция по заетостта	МВР	Министерство на вътрешните работи
БВП	Брутен вътрешен продукт	МОТ	Международна организация на труда
БНБ	Българска народна банка	МС	Министерски съвет
ВМА	Военномедицинска академия	МТСП	Министерство на труда и социалната политика
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите	МФ	Министерство на финансите
ГД ПБЗН	Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“	НАП	Национална агенция за приходите
ДБ	Държавен бюджет	НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
ДВ	Държавен вестник	НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
ДДС	Данък върху добавената стойност	НОИ	Национален осигурителен институт
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване	НСИ	Национален статистически институт
ДОО	Държавно обществено осигуряване	ООД	Дружество с ограничена отговорност
ДЦК	Държавни ценни книжа	ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ЕАД	Еднолично акционерно дружество	ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ЕДС	Еднократна допълнителна сума	ПМС	Постановление на Министерския съвет
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка	ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ЕО	Европейска общност	РБ	Република България
ЕРМД	Европейски регламенти и международни договори	СБР	Специализирана болница за рехабилитация
ЕС	Европейски съюз	СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
ЕЦБ	Европейска централна банка	СОД	Средномесечен осигурителен доход
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване	COVID-19	Коронавирусна болест (coronavirus disease 2019)
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя	ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ЗДАНС	Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“	ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ЗДАР	Закон за Държавна агенция „Разузнаване“	ТНР	Трайно намалена работоспособност
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица	ТП	Териториално поделение
ЗИД	Закон за изменение и допълнение	УПФ	Универсален пенсионен фонд
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България	УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска рехабилитация на репресираните лица	ХИПЦ	Хармонизиран индекс на потребителските цени
ЗРВСРБ	Закон за резерва на въоръжените сили на Република България	ЦБ	Централен бюджет
ИК	Индивидуален коефициент		
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване		
КСО	Кодекс за социално осигуряване		

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам ежегодно проследява развитието и прави обзор на състоянието на държавното обществено осигуряване на базата на статистически и финансови показатели.

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2023 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като институция от публичния сектор, на която е поверено управлението на публични средства, надхвърлящи 21 млрд. лв., да предоставя пълна и обективна информация за тяхното управление и разходване.

През 2023 г. увеличението на месечния размер на пенсиите от 1 юли с 12% засегна общо 2 013 700 пенсионери след прилагането на съвкупността от предвидените мерки – осъвременяване по „швейцарското правило“, повишаване на минималните размери на трудовите пенсии и определяне на нови по-високи размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност. С допълнителна сума към пенсиите бе осигурена подкрепа за Великден на българските пенсионери. Сумата от 70 лв. достигна до над един милион и две хиляди пенсионери, които получават пенсия, без добавките и компенсациите към нея, в размер до линията на бедност от 504 лв. включително. За тази подкрепа Министерският съвет прие решение, с което одобри допълнителен трансфер в размер на 72 милиона лева към бюджета на държавното обществено осигуряване.

Представената в годишника информация по множество показатели отразява обективно и детайлно изпълнението на държавното обществено осигуряване и може да бъде от полза за органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и за всички, които се интересуват от състоянието и перспективите за развитие на социалноосигурителната система.

Годишникът е съставен в две части. В първата е включена информация за основни демографски, макроикономически и социалноосигурителни показатели, оказващи влияние и характеризиращи държавното обществено осигуряване, синтезирано описание на по-важните нормативни промени, извършени през годината, условията за ползване на осигурителни права по осигурени социални рискове и данни за основните показатели, характеризиращи изпълнението на социалноосигурителните програми. Втората част представлява анализ на състоянието и резултатите от изпълнението на бюджета на социалноосигурителните фондове, администрирани от НОИ, в т.ч. на консолидирания бюджет по приходите и разходите на отделните фондове на ДОО и на НОИ, на Учителския пенсионен фонд и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

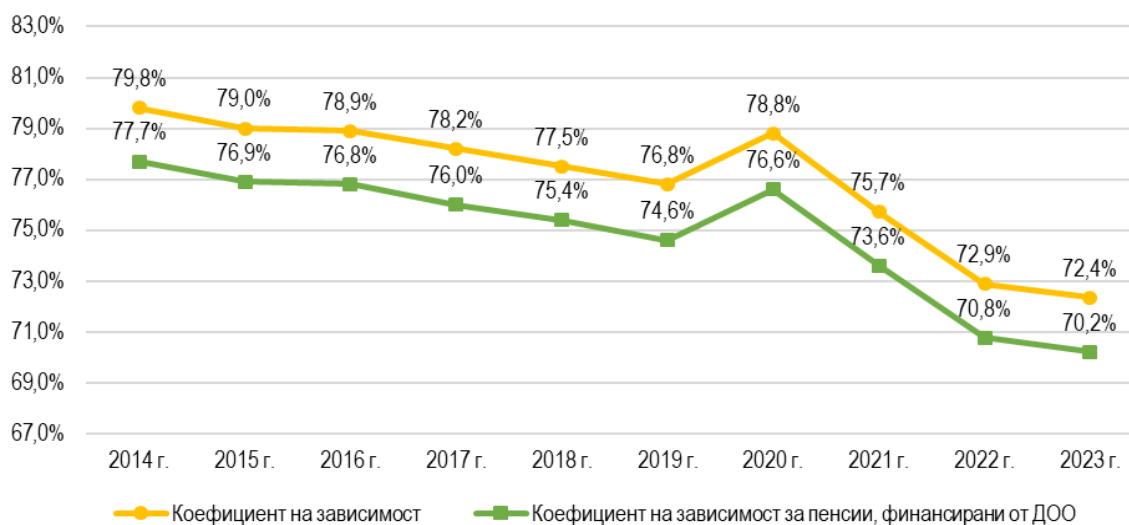
Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ със съдействието на всички функционални дирекции в Централно управление на Националния осигурителен институт.

ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

Показателите, които в синтезиран вид дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват измерване и сравнение, са следните:

♦ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2023 г. коефициентът на зависимост е 72,4% и спрямо предходната година намалява с 0,5 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост е 70,2% (при 70,8% за 2022 г.), т.е. 100 осигурени лица издържат около 70 пенсионери.

Фигура № 1 : Динамика на коефициента на зависимост през периода 2014 – 2023 г.

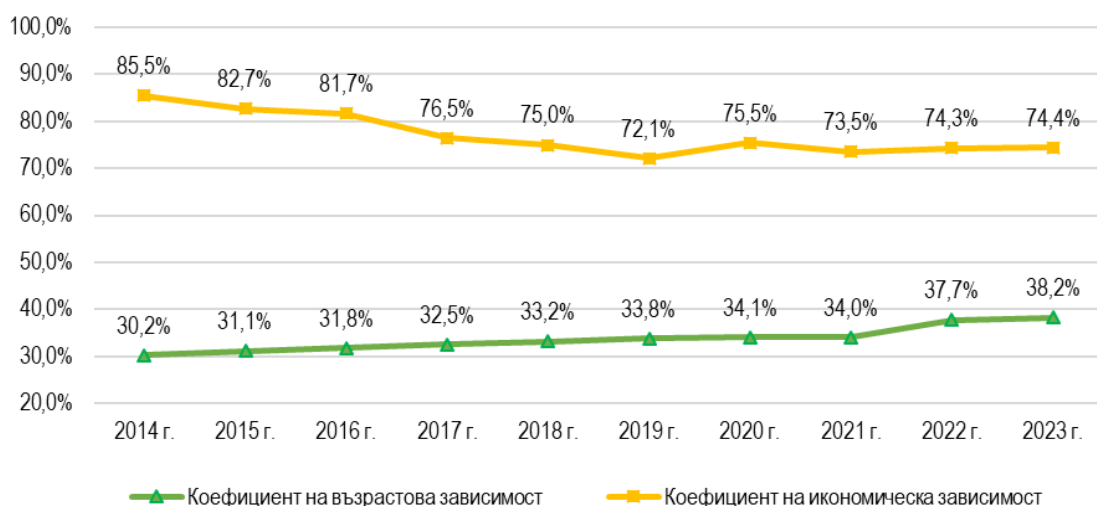
♦ *Коефициентът на възрастова (демографска) зависимост* е процентно съотношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст 15-64 години.

За 2023 г. коефициентът на възрастова зависимост е 38,2%. По данни на НСИ темпът на растеж на показателя особено в последните години (фигура № 2), показва че *възрастовата структура на населението се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

♦ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2023 г. коефициентът на икономическа зависимост¹ е 74,4%. През последната година показателят се задържа на нивото от 2022 г. (74,3%).

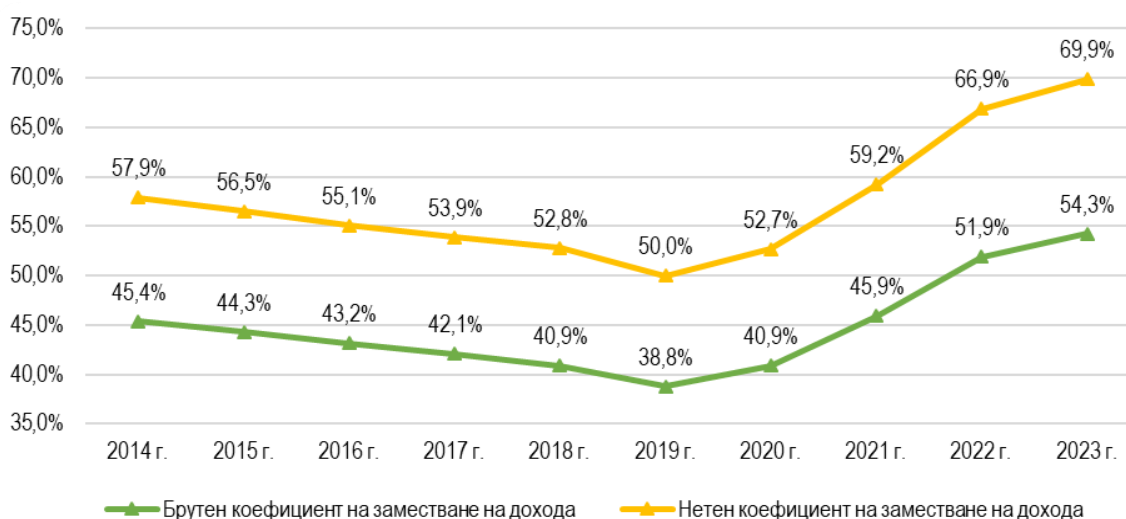
¹ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

Фигура № 2 : Динамика на коефициентите на възрастова и икономическа зависимост през периода 2014 – 2023 г.

♦ *Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.*

За 2023 г. *брутният коефициент на заместване на дохода е 54,3%* (при 51,9% за 2022 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода*, изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удръжки върху заплатите) е *69,9%*. За сравнение, стойността на коефициента през 2022 г. е *66,9%*. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход. Значително по-високите стойности на брутния и нетния коефициент спрямо предходната година се дължат на по-високия ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2022 г.

Фигура № 3 : Динамика на брутния и нетния коефициент на заместване на дохода през периода 2014 – 2023 г.

♦ *Средномесечният брой пенсионери през 2023 г. е 2 031 191 души и е намалял с 5 352 души (с 0,3%) спрямо предходната година.*

♦ *Средномесечният брой на изплатените пенсии през 2023 г. е 2 043 117 (при 2 049 318 бр. през 2022 г.), като 1 981 396 бр. (при 1 988 238 бр. през 2022 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат за сметка на държавния бюджет.*

♦ *Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер, през 2023 г. е 1,006 и остава непроменен спрямо предходната година.*

♦ *Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 73,9 години. От тях пенсиониранияте по чл. 68, 68а, 69а и 69б от КСО са на средна възраст 74,2 години, а по чл. 69 от КСО – 67,5 години.*

♦ *Средната продължителност на получаване на лична пенсия през 2023 г. е 21,7 години, при 21,9 г. през 2022 г. За личните пенсии за осигурителен стаж и възраст тя е 23,3 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 31,6 години, при втора категория – 29,9 години, при трета – 25,9 години. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване се получават средно 12,7 години, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 34,6 години.*

♦ *Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2023 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 38,8 години, а при новоотпуснатите – 34,9 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 35,4 години, а при новоотпуснатите пенсии от този вид – 32,8 години.*

♦ *Средна пенсия на пенсионер е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.*

Средната пенсия на пенсионер за 2023 г. с включени допълнителни суми и други видове добавки към пенсиите е 784,48 лв. (при 674,54 лв. за 2022 г.). Номиналният ръст на средната пенсия спрямо предходна година е 16,3 на сто, а реалният размер – 7,1 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени 8,6 на сто за 2023 г.

♦ *С определен на минималния размер за съответния вид пенсия са 930 536 пенсионери или 45,7% от общия брой пенсионери (2 037 336 бр.) към 31 декември 2023 г. За сравнение делът им през 2022 г. е бил 45,9%.*

♦ *Пенсия в размер, ограничен на максималния, към 31 декември 2023 г. получават 2 080 пенсионери с първи пенсии (при 990 бр. за 2022 г.).*

Таблица № 1 : Основни показатели за пенсиите и пенсионерите през периода 2014 – 2023 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	ГОДИНА	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Средномесечен брой пенсионери		2 181 896	2 177 716	2 180 890	2 172 753	2 162 890	2 145 271	2 123 017	2 080 454	2 036 543	2 031 191
Средномесечен брой на изплатените пенсии - общо, в т.ч.:		2 669 061	2 658 461	2 625 152	2 577 223	2 532 369	2 162 013	2 138 389	2 094 528	2 049 318	2 043 117
- пенсии за сметка на ДОО		2 144 685	2 140 003	2 140 003	2 129 621	2 117 930	2 099 544	2 076 762	2 033 318	1 988 238	1 981 396
Среден брой пенсии, изплатени на един пенсионер		1,223	1,221	1,204	1,186	1,171	1,008	1,007	1,007	1,006	1,006
Брой пенсионери с пенсия в размер, определен на минималния за съответния вид пенсия		449 398	443 747	446 345	797 678	779 182	752 960	804 628	932 005	931 782	930 536
Брой пенсионери с пенсия в размер, ограничен на максималния		43 709	36 509	45 514	53 756	65 876	28 209	43 260	26 832	990	2 080
Средна възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за ОСВ (години)		72,3	72,4	72,6	72,7	72,9	73,2	73,4	73,5	73,6	73,9
Средна продължителност за получаване на лична пенсия (години)		21,2	21,5	21,5	21,7	21,7	21,8	21,7	21,4	21,9	21,7
Среден осигурителен стаж, превърнат към III-та кат. труд към 31.12 на съответната година:		37,5	37,7	37,8	38,0	38,1	38,3	38,5	38,6	38,7	38,8
- при личните първи пенсии за ОСВ (години)											
- при новоопределените лични първи пенсии за ОСВ (години)		37,9	37,5	37,6	36,7	36,2	36,2	36,4	35,9	35,7	34,9
Средна пенсия на пенсионер (лева)		310,00	321,78	332,68	345,46	364,32	383,03	437,17	536,71	674,54	784,48

♦ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към брутния вътрешен продукт по текущи цени.

За 2023 г. делът на разхода за пенсии (вкл. допълнителните суми) е *10,4% от БВП*, при 9,3% за 2022 г.

♦ Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване за 2023 г. е *1 068 052 души* (при 1 368 298 души за 2022 г.). Броят на болничните листове, по които са изплатени обезщетенията на горепосочените лица, е *2 247 845 (2 573 209 за 2022 г.)* за 17 478 514 платени работни дни (18 685 569 дни за 2022 г.) със среднодневен размер на обезщетението от *49,76 лв. (45,34 лв. за 2022 г.)*.

♦ Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за 2023 г. е *4 455 души* (4 482 души за 2022 г.). Броят на болничните листове е *12 040 (12 188 за 2022 г.)* за 186 612 платени работни дни (186 474 дни за 2022 г.) със среднодневен размер на обезщетението от *62,96 лв. (56,56 лв. за 2022 г.)*.

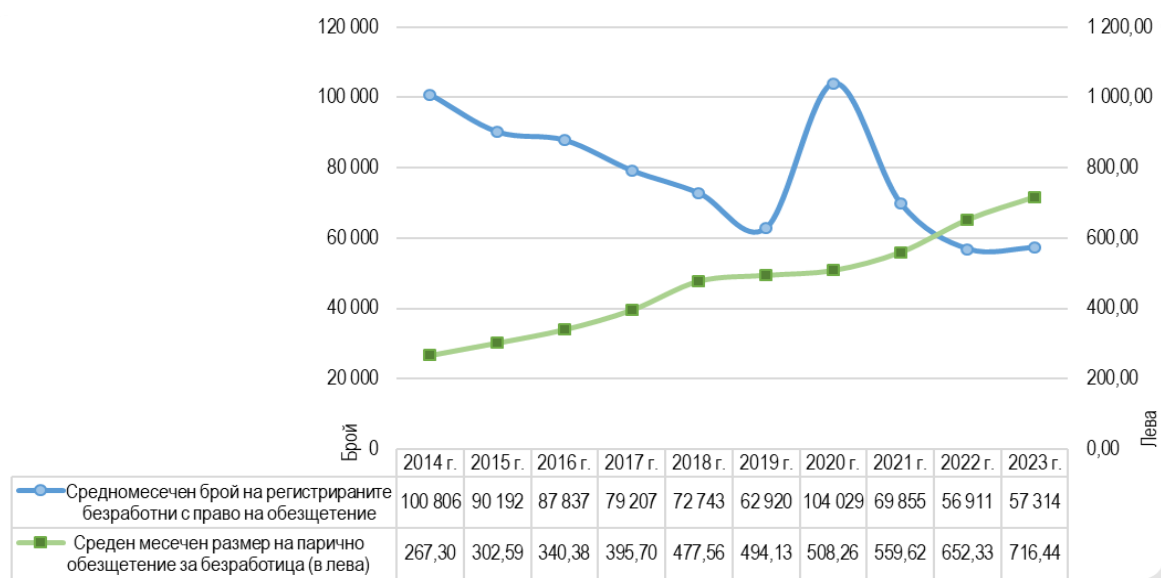
♦ Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2023 г. е *99 810 (102 190 души за 2022 г.)*. За 2023 г. са изплатени парични обезщетения за бременност и раждане за *14 754 663 работни дни (14 876 281 дни за 2022 г.)* със среднодневен размер на обезщетението от *40,09 лв. (36,96 лв. за 2022 г.)*.

♦ Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст за 2023 г. е *84 049 (при 85 072 за 2022 г.)*. Броят на изплатените работни дни е *9 185 609 (9 259 656 дни за 2022 г.)* със среднодневен размер на обезщетението от *35,42 лв. (31,56 лв. за 2022 г.)*.

♦ Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст по чл. 53в от КСО през 2023 г. е *492 души* (513 души за 2022 г.). Броят на изплатените дни е *62 821* със среднодневен размер на обезщетението от *55,16 лв. (при 58 064 дни със среднодневен размер 50,92 лв. за 2022 г.)*.

♦ Броят на лицата с изплатено поне едно *парично обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата/осиновителя* по чл. 53ж от КСО през 2023 г. е 3 501 души (при 1 370 души през 2022 г.). Броят на изплатените дни е 111 373 (40 947 за 2022 г.) със среднодневен размер на обезщетението от 37,37 лв. (33,89 лв. за 2022 г.).

♦ Средномесечният брой на *регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица* по КСО е 57 314 души през 2023 г. и е нараснал с 0,7% спрямо предходната година. Средният месечен размер на паричното обезщетение за безработица по КСО общо за страната през 2023 г. е 716,44 лв. и е с 9,8% по-висок спрямо предходната година (652,33 лв.).

Фигура № 4 : Динамика на показателите, свързани с паричните обезщетения за безработица през периода 2014 – 2023 г.

♦ *Разход за парични обезщетения и помощи по КСО към брутен вътрешен продукт* е общият разход за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, отнесен към brutния вътрешен продукт по текущи цени. За 2023 г. делът на разхода за обезщетения и помощи е 1,3% от БВП, като запазва на нивото си от предходната 2022 г.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2023 г.

Развитието на социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на макроикономическата среда дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Темповете на икономически растеж, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда, оказват съществено влияние върху системата на социалното осигуряване.

- Брутният вътрешен продукт на България през 2023 г., получен като сума от тримесечните данни, се увеличава в реално изражение с 1,8% спрямо 2022 г.² и достига номинален стойностен обем от 183,7 млрд. лв.

² Предварителни данни на НСИ.

- Годишната инфлация за м. декември 2023 г. спрямо м. декември 2022 г. е 5,0%. Средногодишната инфлация за периода януари – декември 2023 г. е 8,6%³.
- Средната брутна месечна работна заплата за 2023 г. общо за страната е 2 012,25 лв. Номиналното нарастване спрямо 2022 г. е с 13,7%. През 2023 г. средната работна заплата в общественния сектор е 2 077,42 лв. и превишава тази в частния сектор – 1 990,58 лв.⁴
- Икономически активните лица на възраст 15 – 64 навършени години през 2023 г. са 2 951,4 хил., или 73,9% от населението на същата възраст. В сравнение с 2022 г. коефициентът на икономическа активност се увеличава с 0,2 процентни пункта.⁵
- Общият брой на заетите лица е 2 931,9 хил., а коефициентът на заетост за населението на възраст 15 и повече навършени години е 53,3%. Заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години са 2 821,7 хил. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 70,7%, съответно 73,9% за мъжете и 67,4% за жените.⁵
- Средномесечният брой на регистрираните безработни в дирекциите „Бюро по труда“ през 2023 г. е 151 496 лица, като в сравнение с предходната година се наблюдава увеличение (с 2,5%) на безработните лица в страната.⁶
- Средномесечното равнище на безработица за периода януари – декември 2023 г. е 5,3% (при 5,2% за същия период на 2022 г.).⁶
- Населението на страната в края на 2023 г. по данни от текущата демографска статистика е 6 445 481 души, като в сравнение с предходната година намалява с 2 229 души, или с 0,03%. Мъжете са 3 097 698 (48,1%), а жените – 3 347 783 (51,9%), или на 1 000 мъже се падат 1 081 жени.
- През 2023 г. в страната са регистрирани 57 478 родени деца, като 99,5% (57 197) от тях са живородени. В сравнение с предходната година броят на живородените се увеличава с 601 деца, или с 1,1%.
- Коефициентът на обща раждаемост през 2023 г. е 8,9‰, а на общата смъртност – 15,7‰. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява със 17 808, или с 15,0%. Нивото на общата смъртност продължава да е високо.
- Коефициентът на естествен прираст на населението общо за страната е минус 6,8‰, като в градовете е минус 4,8‰, а в селата – минус 12,3‰.

ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2023 г.

Основният нормативен акт, регламентиращ законодателната уредба в областта на социалното осигуряване в Република България и дейността на Националния осигурителен институт, е **Кодексът за социално осигуряване (КСО)**, (ДВ, бр. 110 от 1999 г., в сила от 01.01.2000 г.). Кодексът урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт, и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост;

³ Посочени са данни за ХИПЦ от НСИ.

⁴ По предварителни данни на НСИ.

⁵ По данни на НСИ.

⁶ По данни на Агенция по заетостта.

3) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване по паневропейски персонален пенсионен продукт (ПЕПП) съгласно Регламент (ЕС) 2019/1238 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно паневропейски персонален пенсионен продукт (ПЕПП) (ОВ, L 198/1 от 25 юли 2019 г.); 4) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

Законът за прилагане на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2022 г. (ДВ, бр. 104 от 30.12.2022 г.) цели да гарантира нормалното и ефективно функциониране на институциите и законосъобразното разходване на средства до приемането на съответните бюджети за 2023 г., но за срок не по-дълъг от три месеца. А със **Закона за изменение и допълнение на Закона за прилагане на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2022 г.** (обн., ДВ, бр. 53 от 20.06.2023 г.) беше удължено действието на законите до 31 юли 2023 г.

По отношение на осигурителното законодателство се регламентира, че до 31 юли 2023 г. се прилагат размерите, определени в чл. 9, т. 2, чл. 10, т. 2, чл. 11, т. 2, чл. 12, т. 2, чл. 13 и чл. 14, т. 2 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г., както и разпоредбите на чл. 15, ал. 1 и ал. 2, т. 2, § 5 и § 6, ал. 1, ал. 2, т. 3 и ал. 3 от преходните и заключителните разпоредби на същия закон, а именно:

- минимален месечен размер на осигурителния доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии съгласно приложение № 1А;
- минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица;
- минимален месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители;
- максимален месечен размер на осигурителния доход;
- минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО;
- максимален размер на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях;
- дневен минимален размер на обезщетението за безработица и дневен максимален размер на обезщетението за безработица;
- размер на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст по чл. 53 и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) по чл. 53ж от КСО;
- размер на еднократната помощ по чл. 13г от Кодекса за социално осигуряване при смърт на осигурено лице;
- размер на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности съгласно приложение № 2А;
- максимален размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя;
- не се внасят вноски за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) е основният финансов план, с който се изпълнява определената за годината осигурителна политика. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2023 г. (ДВ, бр. 66 от 01.08.2023 г., в сила от 01.01.2023 г.) съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за 2023 г. са определени нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица. Определен е минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО, дневният минимален размер и дневният максимален размер на обезщетението за безработица, размерът на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст по чл. 53 от КСО и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) по чл. 53ж от КСО, и размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице по чл. 13г от КСО. Със закона се регламентира и размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности. Приети са бюджетите на Учителския пенсионен фонд (УчПФ) за 2023 г. и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС), и е определен максималният размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР) за 2023 г.

Кодексът на труда (КТ), (ДВ, бр. 26 от 1986 г.) урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и осъществяването на коректен социален диалог между работниците, работодателите и държавата. В него са уредени отделните видове трудови договори, тяхното сключване, форма и съдържание, начините за прекратяване на трудовите правоотношения, дисциплинарна и имуществена отговорност, видовете обезщетения и други.

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания, произтичащи от трудовите правоотношения при несъстоятелност на работодателя, както и редът за отпускането и изплащането им. С него се регламентира създаването, функциите и дейността на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДВ, бр. 98 от 2008 г.) регламентира статута и дейността на Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии“. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от централния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли по реда на същия закон. Във фонда се съхраняват и преведените средства по чл. 129, ал. 12 от Кодекса за социално осигуряване.

Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (ДВ, бр. 26 от 2011 г.) урежда установяването на трудов стаж, придобит след 31 декември 1999 г.; осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване и времето, което се зачита за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31.12.1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби. В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

Основните **подзаконови нормативни актове**, които детайлизират правната регламентация, в областта на социалното осигуряване, са следните:

- ✓ Наредба за пенсиите и осигурителния стаж;

- ✓ Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация;
- ✓ Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица;
- ✓ Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски;
- ✓ Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване;
- ✓ Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица;
- ✓ Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злоупотреки;
- ✓ Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести;
- ✓ Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя;
- ✓ Наредба за медицинската експертиза;
- ✓ Наредба за осигурителните каси;
- ✓ Наредба № Н-13 от 17.12.2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица;
- ✓ Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им;
- ✓ Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- ✓ Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация;
- ✓ Наредба за трудоустрояване;
- ✓ Наредба № 5 от 29.12.2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от КСО;
- ✓ Наредба № 33 от 19.09.2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване и за възобновяване на осигуряването в универсален пенсионен фонд;
- ✓ Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи;
- ✓ Инstrukция № 1022-40-2 от 2 март 2022 г. за съдържанието и реда за предоставяне в Националния осигурителен институт на документи за осигурителен стаж, осигурителен доход и категория труд;
- ✓ Инstrukция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Инstrukция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правопреемник;
- ✓ Инstrukция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.

В групата от документи, които оформят полето на действие на НОИ са и регламентите, действащи в рамките на Европейския съюз. Част от тях имат пряко приложение в сферата на социалното осигуряване в рамките на Съюза, като заедно със синхронизираното национално законодателство на Република България пораждат права и задължения за всички субекти.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните **Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност**:

- ✓ **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз Регламент (ЕО) № 883/2004 и прилагащия Регламент (ЕО) № 987/2009 се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

Във връзка с обработването на данни и осигуряване свободно движение на лични данни между държавите членки, институтът прилага и разпоредбите на **Регламент (ЕС) 2016/697** на Европейския парламент и на съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на директива 95/46/ЕО (общ регламент относно защитата на данните).

Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия не е член на Европейския съюз, считано от 01.02.2020 г. Определеният преходен период в Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия от Европейския съюз, през който европейското законодателство продължи да действа на територията на Обединеното кралство, изтече на 31 декември 2020 г. От 1 януари 2021 г. започна временното прилагане на одобреното от Европейския съюз Споразумение за търговия и сътрудничество между ЕС и Европейската общност за атомна енергия, от една страна, и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, от друга.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти през 2023 г., действат и 14 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Таблица № 2 : Действащи двустранни международни договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна (към 31.12.2023 г.)

Държавата, с която Република България е обвързана с международен договор	Дата на подписване	Дата на влизане в сила	Наименование на договора
Квебек	19.09.2019 г.	01.09.2020 г.	<u>Споразумение в сферата на социалната сигурност между Република България и Квебек</u>
Република Азербайджан	06.11.2019 г.	04.05.2020 г.	<u>Спогодба за пенсионно осигуряване между правителството на Република България и правителството на Република Азербайджан</u>
Тунизийска република	01.10.2015 г.	01.05.2017 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Тунизийската република</u>
Черна гора	01.02.2016 г.	01.10.2016 г.	<u>Спогодба между Република България и Черна гора за социална сигурност</u>
Канада	05.10.2012 г.	01.03.2014 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада</u>
Република Сърбия	19.09.2011 г.	01.02.2013 г.	<u>Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност</u>
Руска федерация	27.02.2009 г.	20.03.2010 г.	<u>Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност</u>
Република Корея	30.10.2008 г.	01.03.2010 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея</u>
Молдова	05.12.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване</u>
Израел	25.03.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Спогодба между Република България и Държавата Израел за социална сигурност</u>
Република Северна Македония	06.02.2003 г.	01.08.2003 г.	<u>Договор между Република България и Република Северна Македония за социално осигуряване</u>
Украйна	04.09.2001 г.	01.04.2003 г.	<u>Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване</u>
Федеративна народна република Югославия (към момента се прилага в отношенията ни с Босна и Херцеговина)	18.12.1957 г.	01.09.1958 г.	<u>Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия</u>
Народна република Албания	20.05.1952 г.	01.05.1953 г.	<u>Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания</u>
Република Турция*	04.11.1998 г.	01.03.1999 г.	<u>Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция</u>

*Забележка: *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция е за изплащане на български пенсии в Република Турция. НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лицата, които са се преселили в Турция след 01.05.1989 г.*

ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2023 г.

ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ДРУГИ ЗАКОНИ

1. Със Закона за изменение на Закона за здравето (ДВ, бр. бр. 58 от 23.07.2022 г., в сила от 01.01.2023 г.) са направени промени в Кодекса за социално осигуряване, с които се уточнява правото на парично обезщетение за гледане на здраво дете, поради карантина. В сила от 01.01.2023 г. такова обезщетение се изплаща за гледане на здраво дете до 12-годишна възраст, върнато от детско заведение или училище, поради карантина на заведението или на училището, или на отделна група или клас в него, или поради карантина на детето. В чл. 45, ал. 1, т. 5 от КСО е уточнено, че обезщетението се изплаща до изтичането на срока на карантината.

С § 1 от Закона за изменение на Закона за здравето се разшири понятието „временна неработоспособност“ в § 1, т. 34 от Допълнителните разпоредби на Закона за здравето, а именно: състоянието „временна неработоспособност“, при което осигуреното лице не може

или е възпрепятствано да работи поради „гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението“ се променя на „гледане на здраво дете до 12-годишна възраст, върнато от детско заведение или училище, поради карантина на заведението или на училището, или на отделна група или клас в него, или поради карантина на детето“.

2. Със Закона за допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 8 от 25.01.2023 г.) се направиха промени в допълнителните разпоредби на КСО. Към периодите, които се зачитат за „действителен стаж“, по смисъла на кодекса са добавени периодите на наборна или мирновременна алтернативна служба и периодите по чл. 7 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (времето, през което лицата по чл. 1, т. 1, 2 и 3 от ЗПГРРЛ са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане или през което лицата, навършили 16 години, не са работили, когато са били интернирани, изселвани и заселвани) и се записва, че действителният стаж е осигурителният стаж на лицето в неговата календарна продължителност, без да е превърнат по реда на чл. 104 от КСО.

3. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за прилагане на разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2022 г., Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2022 г. и Закона за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2022 г. (ДВ, бр. 53 от 20.06.2023 г., в сила 10.06.2022 г.) се направиха следните промени в КСО:

- С промяната в чл. 89а, ал. 1, която влезе в сила от 01.06.2023 г., се регламентира, че социална пенсия за старост ще се отпуска на лица, чийто годишен доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от 30 на сто от сбора на линията на бедност, определена за страната през последните 12 месеца. До промяната доходът се преценяваше спрямо гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;
- В чл. 103 се регламентира, че добавка за чужда помощ може да се отпуска на всички пенсионери, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, на които е определена чужда помощ, а не само на тези с над 90 на сто трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане.

4. Със Закона за бюджета на ДОО за 2023 г. (ДВ, бр. 66 от 01.08.2023 г., в сила от 01.01.2023 г.) са направени следните промени в КСО:

- В чл. 6, ал. 2 е допълнено, че възнагражденията, отнасящи се за положен труд за минало време и включващи се към дохода, върху който се дължат осигурителни вноски, се разпределят за отработените дни, през които трудът е положен;
- С изменението в чл. 33, ал. 5, т. 14 от КСО е създадено нормативно основание за издаване на идентификационен код за електронна идентификация на осигурител, като средство за достъп до предоставяни от НОИ електронни административни услуги и справки, касаещи данни на осигурените от осигурителя лица;
- В чл. 33, ал. 5 от КСО е създадена нова т. 20, въвеждаща изрична регламентация в КСО на задълженията на НОИ за подаване на данни за определени категории лица и за определени случаи по аналогия на чл. 4, ал. 10 от Наредба № Н-13 от 17 декември 2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица. В този смисъл е създадена и нормативна възможност за коригиране/заличаване/ възстановяване на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО, подадени за лицата по чл. 4 и 4а от КСО, когато:

- а) не е изпълнено в срок влязло в сила задължително предписание по чл. 108, ал. 1, т. 3 от КСО;
- б) след извършена проверка от контролните органи на Националния осигурителен институт се установят несъответствия между предадените документи по чл. 5, ал. 10, и данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО;
- в) следва да бъде изпълнен влязъл в сила индивидуален административен акт или съдебно решение.

5. Със Закона за противодействие на корупцията (ДВ, бр. 84 от 06.10.2023 г., в сила от същата дата) са направени промени в чл. 69, ал. 2 от КСО, съгласно които считано от 06.10.2023 г., право на ранно пенсиониране по този ред могат да ползват държавните служители по чл. 15, ал. 3, т. 1 от Закона за противодействие на корупцията (ЗПК), а именно – инспекторите, осъществяващи оперативно-издирвателна дейност и разследващите инспектори. На основание § 1, т. 2 от Допълнителните разпоредби на ЗПК по смисъла на този закон „инспектор“ е служител, заемащ длъжностите инспектор, старши инспектор, главен инспектор, специален инспектор или държавен инспектор.

6. Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 85 от 10.10.2023 г., в сила от същата дата) се регламентира допълнителното доброволно пенсионно осигуряване по паневропейски персонален пенсионен продукт (ПЕПП) съгласно Регламент (ЕС) 2019/1238 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно паневропейски персонален пенсионен продукт от 25 юли 2019 г. ПЕПП се създава като индивидуален доброволен пенсионен продукт, който може да бъде предлаган от всички участници на финансовите пазари. Всички промени в КСО са свързани с уреждането на този нов вид пенсионна схема.

7. Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда (ДВ, бр. 14 от 10.02.2023 г.) се променя чл. 244 от КТ, който регулира минималните трудови възнаграждения и обезщетения. С направените изменения се въвежда механизъм за определяне на размера на минималната работна заплата за страната.

- Съгласно променената ал. 1 Министерският съвет определя минималната работна заплата за страната за всяка календарна година, както и видовете и минималните размери на допълнителните трудови възнаграждения и на обезщетенията по трудовото правоотношение, доколкото не са определени с този кодекс.
- В новата ал. 2 се регламентира, че минималната работна заплата за страната за следващата календарна година се определя до 1 септември на текущата година в размер на 50 на сто от средната брутна работна заплата за период от 12 месеца, който включва последните две тримесечия на предходната година и първите две тримесечия на текущата година.
- С новата ал. 3 се въвежда изрична регламентация, че определената по реда на ал. 2 минимална работна заплата за страната не може да е по-ниска от определената за предходната година.

ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. С Постановление № 13 от 26 януари 2023 г. за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза (ДВ, бр. 10 от 31.01.2023 г., в сила от същата дата) са направени следните промени в нея:

- В чл. 6 се въвеждат допълненията, направени в Закона за здравето и с които се разшири понятието „временна неработоспособност“. Състоянието „временна

неработоспособност“, при което осигуреното лице не може или е възпрепятствано да работи поради „гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина в заведението“ се променя на „гледане на здраво дете до 12-годишна възраст, върнато от детско заведение или училище, поради карантина на заведението или на училището, или на отделна група или клас в него, или поради карантина на детето“. В тази връзка са и промените в чл. 39, като са разписани случаите, в които се издава болничен лист за гледане на деца от семейството, еднолично от лекуващия лекар.

- В чл. 68 е добавена нова алинея, съгласно която при лица с психични заболявания чужда помощ може да се определи и при степен на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 80 на сто и над 80 на сто в зависимост от естеството на заболяването и в зависимост от загубата на базисни социални и ключови умения, водещи до невъзможност за съществуване без контрол. С тази разпоредба се позволява определяне на чужда помощ и при под 90 на сто степен на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане.
- С § 4 от постановлението са направени промени в приложение № 1 към чл. 63, ал. 1 „Отправни точки за оценка на трайно намалената работоспособност и на вида и степента на увреждане в проценти“. За много от заболяванията са извършени промени в процентите намалена работоспособност и на вида и степента на увреждане.
- С § 5 от постановлението е изменена „Методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти“, която е в приложение № 2 към чл. 63, ал. 3 от Наредбата. При наличие на няколко увреждания, за всяко от които в отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане е посочен отделен процент, оценката на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане се определя, като към най-високия процент по съответната отправна точка на най-тежкото (водещото) увреждане и ако той не е 100 на сто, се прибавят 20 на сто от сбора на процентите на останалите съпътстващи увреждания. Преди промяната, при наличие на две или повече увреждания, за всяко от които в отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане е посочен отделен процент, и най-малко две от тях са с определен процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 50 или над 50 на сто, независимо дали са за заболявания от общ характер, или за заболявания с причинна връзка, оценката на трайно намалената работоспособност/вида и степента на увреждане се определяше, като се вземаше най-високият процент по съответната отправна точка на най-тежкото увреждане. Към него се прибавяха 20 на сто от сбора на процентите на всички съпътстващи увреждания.

2. Инstrukция за изменение и допълнение на Инstrukция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на ведомости за заплати и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правоприменик (ДВ, бр. 1 от 03.01.2023 г.).

- Промяната на чл. 17, ал. 1 е с прецизираща цел, предвид въведената възможност за предаване на ведомости за заплати и трудовоправни документи като електронни документи.
- Промените в чл. 30 от Инstrukцията са извършени за привеждане в съответствие с разпоредбата на 45, ал. 1 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица, която изрично регламентира, че НОИ, в предвидените от закона случаи, издава служебна бележка по образец, която е приложение към чл. 45, ал. 1 от ЗДДФЛ, а не удостоверение, както гласеше текстът преди промяната.

- В § 1, т. 4 от допълнителните разпоредби на инструкцията се създава буква „ж“, с която се регламентира създаването на нов регионален архивен център към ТП на НОИ – Хасково за ТП – Хасково, Кърджали, Бургас, Сливен и Ямбол. Промяната е във връзка с функционирането на новосъздадения седми регионален архивен център в с. Минерални бани, област Хасково.

3. Постановления на Министерски съвет за определяне размерите на пенсиите, за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната и предоставяне на трансфери по бюджета на ДОО.

- С ПМС № 286 от 21 септември 2022 г. (ДВ, бр. 77 от 27.09.2022 г.) се определя от 1 януари 2023 г. размер на линията на бедност за страната 504 лева.
- С ПМС № 497 от 29 декември 2022 г. (ДВ, бр. 1 от 03.01.2023 г., в сила от 01.01.2023 г.) се определи от 1 януари 2023 г. размер на минималната работна заплата за страната 780 лв. и на минималната часова работна заплата 4,72 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.
- С ПМС № 94 от 27 юни 2023 г. (ДВ, бр. 56 от 30.06.2023 г., в сила от 1 юли 2023 г.) се определя от 1 юли 2023 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 276,64 лв. месечно.
- С ПМС № 119 от 31 август 2023 г. (ДВ, бр. 76 от 05.09.2023 г., в сила от същата дата) се одобри допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2023 г. в размер 25 998 лв. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.
- С ПМС № 295 от 13 декември 2023 г. (ДВ, бр. 105 от 19.12.2023 г., в сила от същата дата) се одобри допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2023 г. в размер 10 887 лв. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.
- С ПМС № 142 от 13 септември 2023 г. (ДВ, бр. 80 от 19.09.2023 г., в сила от същата дата) се одобри допълнителен трансфер по бюджета на ДОО за 2023 г. в размер на 7 830 000 лв. за увеличаване на разходите за персонал на Националния осигурителен институт.
- С решение № 269 от 6 април 2023 г. на Министерския съвет се одобри финансиране на държавното обществено осигуряване за 2023 г. в размер на 72,0 млн. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер на 70 лв. на пенсионерите, които получават пенсия без добавките и компенсациите към нея за април 2023 г. в размер на 504,00 лв. включително. Допълнителният трансфер в размер 72 млн. лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2023 г. беше приет с ПМС № 277 от 13 декември 2023 г. (ДВ, бр. 105 от 19.12.2023 г., в сила от същата дата) и е за сметка на реструктуриране на разходите и/или трансферите по централния бюджет за 2023 г.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, майчинство, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се обезпечават чрез средства от законоустановените осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте, включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от НЗОК.

От фондовете на държавното обществено осигуряване се изплащат:

- Пенсии за трудова дейност – пенсии за осигурителен стаж и възраст; за инвалидност поради общо заболяване; за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
- Пенсии, несвързани с трудова дейност – пенсии за военна и гражданска инвалидност; социални пенсии за старост и инвалидност и персонални пенсии;
- Пенсии по отменени закони;
- Наследствени пенсии;
- Добавки към пенсиите;
- Парични обезщетения за временна неработоспособност;
- Парични обезщетения за временно намалена работоспособност;
- Парични обезщетения за майчинство;
- Парични обезщетения за отглеждане/ осиновяване на дете;
- Парични обезщетения за безработица по КСО и по ЗОВС на Република България;
- Парични помощи.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила се адаптират към промените в социалната и правната сфера. С регламенти (ЕО) № 883/2004 и № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поэтапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт осъществява кореспонденцията с чуждестранните осигурителни служби при прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсиите за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Изискванията за придобиване право на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст са две:

- 1) навършена пенсионна възраст;
- 2) придобит осигурителен стаж.

Условията за придобиване право на пенсия за ОСВ след 31 декември 2022 г. са показани в таблиците от приложението към годишника.

През 2023 г. мъжете придобиват право на пенсия при навършена възраст 64 години и 6 месеца и наличие на 39 години и 4 месеца осигурителен стаж, а жените – при 62 години навършена възраст и 36 години и 4 месеца осигурителен стаж (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО).

В случай че лицата не отговарят на горепосочените условия, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж и навършена възраст 67 години (чл. 68, ал. 3 от КСО).

На основание чл. 68а от КСО, лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионира до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща пожизнено, като размерът ѝ се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Лицата, на които е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО.

Минималният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се определя всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст при непълнен осигурителен стаж (чл. 68, ал. 3 от КСО) не може да бъде по-нисък от 85 на сто от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО.

Таблица № 3 : Минимални размери на пенсиите за ОСВ и максимален размер на получаваните една или повече пенсии в периода 01.01.2023 – 31.12.2023 г. (лв.)

Период	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО	Максимален месечен размер на получаваните една или повече пенсии
01.01.2023 – 30.06.2023 г.	467,00 лв.	396,95 лв.	3 400,00 лв.
01.07.2023 – 31.12.2023 г.	523,04 лв.	444,58 лв.	3 400,00 лв.

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Военнослужещи, полицаи и други служители в секторите „Отбрана“ и „Сигурност“

Военнослужещите придобиват право на пенсия през 2023 г. при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, като резервисти на активна служба и/или като резервисти на срочна служба в доброволния резерв по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 1 от КСО).

Държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители по чл. 15, ал. 3, т. 1 от Закона за противодействие на корупцията, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт придобиват право на пенсия при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като държавни служители по посочените закони, по Закона за Държавна агенция

„Национална сигурност“ и като военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 2 от КСО).

Държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по ЗДАНС, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 2 от КСО (чл. 69, ал. 3 от КСО).

Лицата, прослужили 15 години *на длъжности от летателния състав, на длъжност „парашутист“, в екипажите на подводните съдове и във водолазния състав*, в някои от ведомствата по горепосочените в ал. 1, 2 и 3 закони, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 44 години (чл. 69, ал. 4 от КСО).

Държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по ЗДАР, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5 от КСО).

Офицерите и сержантите от Националната служба за охрана придобиват право на пенсия при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за НСО, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5а от КСО).

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някои от дейностите, свързани с неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване, и химическа, биологическа и радиационна защита по Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 54 години и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени в системата на гражданска защита (чл. 69, ал. 6 от КСО).

Служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, ако са прослужили на тази длъжност 15 години, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 44 години (чл. 69, ал. 7 от КСО).

Балерини, балетисти и танцьори

Лицата, които имат осигурителен стаж 25 години на длъжност *балерина, балетист или танцьор в културни организации*, придобиват право на пенсия през 2023 г. при навършване на възраст 44 години (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

През 2023 г. право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО *при положен труд от първа и втора категория* придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, при изпълнени условия, както е показано в таблици № 6 и 7 от приложението към годишника.

Лицата, които до 31 декември 2015 г. имат 10 години осигурителен стаж като *работници, инженерно-технически специалисти и ръководни служители до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство*, могат да се пенсионират преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, при условие, че имат сбор от възраст и осигурителен стаж 90 и възраст за 2023 г. – 53 години и 4 месеца за мъжете и 48 години и 4 месеца за жените (чл. 69б, ал. 3 от КСО).

Ако трудовият договор на горепосочените лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, те могат да се пенсионират през 2023 г. при навършване на

46 години и 4 месеца възраст и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при горепосочените условия (чл. 69б, ал. 4 от КСО).

Учители

Учителите през 2023 г. придобиват право на *срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер*, изплащана от Учителския пенсионен фонд, при навършване на възраст 59 години от жените и 61 години и 6 месеца от мъжете и учителски осигурителен стаж – 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете (чл. 69в, ал. 1 от КСО). Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща на лицата до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионират при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават *пенсия в пълен размер* от фонд „Пенсии“ и добавка от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионират след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии“.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25-годишна възраст – една година, от която 1/3-та или четири месеца действителен осигурителен стаж;
- до 30-годишна възраст – три години, от които 1/3-та или една година действителен осигурителен стаж;
- над 30-годишна възраст – пет години, от които 1/3-та или една година и осем месеца действителен осигурителен стаж;
- Лицата с вродени и лицата с придобити трайни увреждания до постъпване на работа – една година действителен осигурителен стаж.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в следващата таблица:

Таблица № 4 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване през 2023 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2023 до 30.06.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	537,05 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	490,35 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	396,95 лв.
от 01.07.2023 г. до 31.12.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	601,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	549,19 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	444,58 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност *поради трудова злополука или професионална болест* независимо от продължителността на осигурителния стаж. Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 5 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест през 2023 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2023 до 30.06.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	583,75 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	537,05 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	467,00 лв.
от 01.07.2023 г. до 31.12.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	653,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	601,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	523,04 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от института и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени (с изключение на пенсиите за военна инвалидност). Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват. Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния

бюджет. Условието за отпускане на различните видове пенсии, несвързани с трудова дейност, са следните:

- *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и загиналите при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на *пенсия за гражданска инвалидност*;
- *Социална пенсия за старост* могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от 30 на сто от сбора на линията на бедност, определена за страната през последните 12 месеца. Ако искането е направено след навършване на 70-годишна възраст и след изтичане на 2-месечния срок от придобиване на правото (по чл. 94 от КСО), доходът на член от семейството се преценява към датата на заявлението;
- Право на *социална пенсия за инвалидност* имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава;
- Министерският съвет, по определени от него условия и ред, в изключителни случаи може да отпуска *персонални пенсии* на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да бъдат отпуснати персонални пенсии, са:
 - жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст (при наличие на три години действителен осигурителен стаж);
 - лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са полагали грижи в продължение на повече от 10 години за лица с трайни увреждания – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ (при наличие на три години действителен осигурителен стаж).

За отпускането на персонална пенсия е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от 30 на сто от сбора на линията на бедност, определена за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна и гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2023 г. са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2023 г. – 30.06.2023 г. е 247,00 лв., а след 01.07.2023 г. – 276,64 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 6 : Размери на пенсията за военна инвалидност през 2023 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	370,50 лв.	(160% от СПС)	395,20 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	345,80 лв.	(150% от СПС)	370,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	284,05 лв.	(120% от СПС)	296,40 лв.
от 01.07.2023 г. до 31.12.2023 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	414,96 лв.	(160% от СПС)	442,62 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	387,30 лв.	(150% от СПС)	414,96 лв.
– от 50 до 70.99 на сто ТНР	(115% от СПС)	318.14 лв.	(120% от СПС)	331.97 лв.

• Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 7 : Размери на пенсията за гражданска инвалидност през 2023 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	370,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	345,80 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	284,05 лв.
от 01.07.2023 г. до 31.12.2023 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	414,96 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	387,30 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	318,14 лв.

• Размерите на социалната пенсия за инвалидност също са в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 8 : Размери на социалната пенсия за инвалидност през 2023 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г.:		
– 100 на сто ТНР с определена чужда помощ	(160% от СПС)	395,20 лв.
– над 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	345,80 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(130% от СПС)	321,10 лв.
от 01.07.2023 г. до 31.12.2023 г.:		
– 100 на сто ТНР с определена чужда помощ	(160% от СПС)	442,62 лв.
– над 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	387,30 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(130% от СПС)	359,63 лв.

• Персонална пенсия (90% от СПС) – за периода от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г. размерът ѝ е 222,30 лв., а след 01.07.2023 г. е 248,98 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на

получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. Условието за отпускане и получаване на наследствена пенсия са следните:

- *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако учат и ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Децата, които полагат стаж след дипломиране, не се смятат за учаци;

- При смърт на двамата родители (осиновители) *децата* имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите;

- *Преживелият съпруг/съпруга* има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;

- *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;

- *Родителите* на лицата, починали по време на наборна военна служба, и на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната, имат право на наследствена пенсия за военна инвалидност, независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО. За периода 01.01.2023 г. – 30.06.2023 г. нейният размер е 350,25 лв., а след 01.07.2023 г. – 392,28 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Имат социалнозащитен или компенсаторен характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2023 г. към пенсиите се отпускат и изплащат следните видове добавки:

- *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г. размерът ѝ е 185,25 лв., а след 01.07.2023 г. е 207,48 лв.

- *Добавка от пенсията на починал съпруг/съпруга* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.

- *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с над 50 на сто трайно намалена работоспособност, които имат отпуснатата пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за загинали в Отечествената война. Размерът на добавката е 50% от социалната пенсия за старост (от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г. е 123,50 лв., а след 01.07.2023 г. – 138,32 лв.

- *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода от 01.01.2023 г. до 30.06.2023 г. нейният размер е 247,00 лв., а след 01.07.2023 г. – 276,64 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на*

някои трудови и осигурителни права на българските граждани, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.

- *Добавка на репресирани лица*, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са *добавките за миньори* и *добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица*.

5. Статистически показатели за пенсиите и добавките към тях за 2023 г.

Представените в раздела статистически показатели включват данни за пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство (без пенсиите на учителите, отпуснати на основание чл. 69в от КСО, изплащани от Учителския пенсионен фонд), по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2023 г., е 2 048 976, като спрямо предходната година е отчетен ръст от 0,3% или с 6 315 бр. (2 042 661 бр. в края на 2022 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 037 336 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (11 587 бр.), трета или четвърта (53 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2023 г. е 94,4%, а на наследствените пенсии – 5,6%. Разпределението по пол показва, че 40,4% от пенсиите се изплащат на мъже и 59,6% на жени.

Към 31 декември 2023 г. са изплащани общо 1 934 359 *лични пенсии*, като от тях личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са 1 497 227. В сравнение с предходната година те са с 3 909 бр. по-малко (1 501 136 бр. за 2022 г.). В края на 2023 г. са изплащани 430 460 бр. лични пенсии за инвалидност (при 418 881 бр. за 2022 г., като броят им се е увеличил с 11 579 или с 2,8%). Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) заемат 85,9% дял от личните пенсии за инвалидност и са 369 589 бр., като спрямо 31 декември 2022 г. този брой се е увеличил с 10 809 пенсии или с 3,0 на сто (358 780 пенсии). Наблюдаваната в периода от 2019 до 2022 г. тенденция на намаляване на броя на пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се прекъсва през 2023 г., когато се отчита ръст спрямо предходната година. Това се дължи основно на промяната в Методиката за определяне на трайно намалената работоспособност, приета с ПМС № 13 от 26 януари 2023 г. за изменение и допълнение на Наредбата за медицинската експертиза (обн. ДВ, бр. 10 от 31.01.2023 г.). Съгласно промяната в Методиката общият процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане се определя, като към най-високия процент на най-тежкото увреждане се прибавят 20% от сбора на процентите на всички съпътстващи увреждания. Това обстоятелство допринася за увеличаването на броя на новоотпуснатите пенсии от този вид, което от своя страна доведе до увеличение на общия брой на пенсиите. Броят на личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (7 000 бр. към 31 декември 2023 г.) е намалял с 5,5% спрямо 2022 г. Към края на 2023 г. се изплащат 60 543 лични пенсии, несвързани с трудова дейност, от които 51 846

социални пенсии за инвалидност, 5 558 социални пенсии за старост, 1 076 персонални пенсии, 155 за гражданска инвалидност, 1 870 за военна инвалидност и др.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 497 172 бр., вкл. лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК и по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. представляват 77,4% от всички лични пенсии. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст в края на 2023 г., 1 066 415 бр. или 71,2% са отпуснати при условията на чл. 68, ал. 1-2 от КСО, 161 384 бр. (10,8%) са отпуснатите при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО, 42 111 бр. (2,8%) – при условията на чл. 68а, 218 бр. – по чл. 69а, 145 561 бр. (9,7%) – по чл. 69б и 2 265 бр. са лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК. Пенсиите по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) са 79 218 бр. и заемат дял от 5,3% от личните пенсии за ОСВ.

Личните пенсии за инвалидност към 31 декември 2023 г. са 430 460 бр., и заемат дял от 22,3% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (вкл. пенсии за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял от 40,7% (175 344 бр.) са пенсиите за инвалидност на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. Пенсиите на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто са 37,4%. Останалите 21,6% са пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,2%. Общо личните пенсии за инвалидност се увеличават с 11 579 (с 2,8%) спрямо броя им към 31 декември 2022 г. (418 881 бр.).

5.2. Новоотпуснати пенсии

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени пенсии* през 2023 г. е 100 451 (87 431 бр. лични и 13 020 бр. наследствени) и спрямо 2022 г. (97 857 бр.) се е увеличил с 2 594 пенсии.

Новоотпуснатите първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени) от фонд „Пенсии“ през 2023 г. са 40 922 бр. и заемат дял от 40,8% от всички новоотпуснати първи пенсии. Те са с 10,7% или с 3 970 бр. повече спрямо 2022 г. Прирастът се дължи на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване*, които нарастват от 24 149 бр. за 2022 г. на 30 520 бр. за 2023 г. (с 6 371 бр. или с 26,4%). *Новоотпуснатите наследствени първи пенсии за ИОЗ* са 10 402 бр. (12 803 бр. за 2022 г.).

Новоотпуснатите първи пенсии (лични и наследствени) за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО) са 52 414 и спрямо предходната година намаляват с 4,5% или с 2 454 бр. Спад се отчита при почти всички видове пенсии от коментираната съвкупност:

- новоотпуснатите лични пенсии по чл. 68, ал. 1-2 са 24 610 бр. (26 524 бр. за 2022 г.);
- новоотпуснатите лични пенсии по чл. 68, ал. 3 – 13 247 бр. (12 043 бр. за 2022 г.);
- новоотпуснатите лични пенсии по чл. 68а – 6 837 бр. (7 232 бр. за 2022 г.);
- новоотпуснатите лични пенсии по чл. 69а – 13 бр. (12 бр. за 2022 г.);
- новоотпуснатите лични пенсии по чл. 69б – 5 714 бр. (6 237 бр. за 2022 г.);
- новоотпуснатите наследствени пенсии за ОСВ – 1 993 бр. (2 820 бр. за 2022 г.).

Увеличение се наблюдава при отпуснатите *първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО* (лични и наследствени) – 1 551 бр. (1 272 бр. за 2022 г.). Това е вследствие на ръста на *новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* – 1 178 бр., които са с 342 бр. повече в сравнение с броя на отпуснатите през 2022 г. пенсии от същия вид. *Новоотпуснатите наследствени първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* са 373 бр. (436 бр. за 2022 г.).

Броят на новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест за 2023 г. е 67 (при 76 бр. за 2022 г.), а на новоотпуснатите наследствени първи пенсии от същия вид е 60 бр. (81 бр. за 2022 г.).

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ са отпуснати 5 196 първи пенсии (4 340 бр. за 2022 г.), от които 4 072 бр. (3 281 бр. за 2022 г.) са новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност, 1 102 бр. (1 034 бр. за 2022 г.) социални пенсии за старост, 15 пенсии за военна инвалидност и 7 персонални пенсии.

5.3. Брой на пенсионерите

Общият брой на пенсионерите за 2023 г. е 2 037 336, като показателят бележи ръст от 7 018 души (с 0,3%) в сравнение с 2022 г. (2 030 318 души). В края на 2023 г. лични първи пенсии са получавали 1 929 890 пенсионери (94,7% от пенсионерската съвкупност), а наследствени – 107 446 (5,3%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено увеличение с 8 287 лица (1 921 612 в края на 2022 г.), дължащо се основно на ръста (с 10 809 лица) при пенсионерите с лични пенсии за ИОЗ от фонд „Пенсии“ (в т. ч. и пенсионери с лични пенсии за ИОЗ по отменени закони) и в по-малка степен на ръста при пенсионерите със социална пенсия за инвалидност (с 1 259 лица повече) вследствие приетата в началото на 2023 г. промяна в Методиката за определяне на трайно намалената работоспособност. При пенсионерите с лични пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“ (вкл. и пенсионери с лични пенсии за ОСВ по отменени закони) се отчита спад – от 1 419 457 лица през 2022 г. на 1 416 824 лица през 2023 г. (с 2 633 лица). Спад от 1 204 лица се наблюдава и при пенсионерите с лични пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. При пенсионерите с наследствени пенсии в края на 2023 г. има леко понижение от 1,2% (с 1 260 лица по-малко) спрямо 2022 г.

През годината пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 1 976 519 пенсионери, а чрез трансфер от държавния бюджет – останалите 60 817 пенсионери.

Общият брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии⁷ през 2023 г. е 134 142 (129 331 бр. за 2022 г.). От тях с лични пенсии са 87,4% (117 297 души), а с наследствени – 12,6% (16 845 лица). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът на мъжете и жените е съответно 45,3% и 54,7%.

През 2023 г. общият брой на пенсионираните се лица с пенсии от държавното обществено осигуряване е 100 213 (без пенсиите, прехвърлени за изплащане от едно ТП на НОИ в друго и пенсиите с променен вид), което е с 2 623 или с 2,7% повече спрямо 2022 г. Лични пенсии са отпуснати на 87 369 лица (81 431 през 2022 г.), а наследствени – на 12 844 лица (16 159 през 2022 г.). В разпределението по пол делът на мъжете е 47,7%, а на жените – 52,3%.

5.4. Разпределение на пенсионерите по вид на получаваната пенсия, пол и възрастови групи

Според разпределението по пол в общата съвкупност от 2 037 336 пенсионери се отчита превес на жените. Съотношението между двата пола е 59,5% жени и 40,5% мъже, а абсолютният им брой е съответно 1 212 146 и 825 190. С лични пенсии са 1 127 435 жени (58,4%) и 802 455 мъже (41,6%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (78,8%) е значително по-голям от този на мъжете (21,2%), което се дължи на по-ниската изискуема пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живот.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“, които наброяват 1 888 261 души, жените са 1 178 531 (62,4%), а мъжете – 709 730 (37,6%).

Към 31 декември 2023 г. пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ са 1 416 824 лица (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени

⁷ Включително пенсии, прехвърлени за изплащане от едно ТП на НОИ в друго и пенсии с променен вид.

законали), от които 523 308 мъже (36,9%) и 893 516 жени (63,1%). В сравнение с броя им в края на 2022 г. (1 419 457) е отчетен спад с 0,2%. С *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони) към 31 декември 2023 г. са 369 516 пенсионери (358 707 души към края на 2022 г.). Делът на жените при този вид пенсии е 55,5% и е по-голям от този на мъжете (44,5%).

Към 31 декември 2023 г. пенсионерите, получаващи *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* са 79 215 бр. и се наблюдава спад от 1 204 бр. или с 1,5% спрямо предходната година (80 419 бр.). Разпределението по пол показва, че *мъжете са 76 289 (96,3%), а жените – 2 926 (3,7%)*. *Работилите в специализираните ведомства (военнослужещи, полицаи и др.) с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване са 36 души (33 мъже и 3 жени)*.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават *пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест*. От 5 455 пенсионери *мъжете са 3 102 (56,9%), а жените – 2 353 (43,1%)*. При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 70,4%, а този на жените – 29,6%. Дължи се на факта, че в секторите, където са регистрирани повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, като то е в полза на жените с дял от 86,5%.

Към 31 декември 2023 г. 60 817 пенсионери са получавали пенсия от *фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“*, като делът на *жените е 41,1%, а на мъжете – 58,9%*. В съвкупността на получаващите пенсия от фонда, мъжете са повече от жените (с 10 861 пенсионери) поради преобладаващия им брой (с 8 884 пенсионери) при получателите на социална пенсия за инвалидност, както и поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* през 2023 г. най-голям дял от всички пенсионери заемат тези на *възраст между 70 и 74 години* с дял от 21,0% и общ брой – 427 889. Най-много мъже-пенсионери има във възрастовата група на 65-69 годишните – 175 978 лица (21,3%), а най-много жени-пенсионери – във възрастовата група *между 70 и 74 години* – 252 801 лица или 20,9%.

От получателите на *лична пенсия* най-голяма е групата на пенсионерите на *възраст между 70 и 74 години* – 419 810 лица (21,8%). Разпределението по пол показва, че най-много *мъже с лични пенсии* има във възрастовата група на 70-74 годишните (174 245 лица или 21,7%), а при *жените с лични пенсии* – в групата на 70-74 годишните (245 565 лица или 21,8%).

При получаващите *наследствена пенсия* най-многобройна е групата на лицата *от 60 до 64-годишна възраст* – 29 644 души (27,6%), като от тях жените са 25 297 (85,3%), а мъжете – 4 347 (14,7%). При *жените с наследствени пенсии* най-висок е делът на *60-64 годишните* – 29,9% (25 297 лица). *Мъжете, получаващи наследствени пенсии са най-многобройни в групата на лицата на възраст до 44 години* – 13 945 с относителен дял от 61,3%.

Броят на *пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии* през 2023 г. е 100 213, от които 87 369 лични и 12 844 наследствени. В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2023 г. *най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години* – 38 990 лица (38,9%).

Същата възрастова група е най-многобройна (35 630 лица или 40,8%) и при пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии*, като разпределението по пол показва, че в нея попадат най-много от мъжете (32,4%) и най-много от жените (49,4%) с този вид пенсия.

В структурата на пенсионерите с *новоотпуснати наследствени пенсии* най-голям дял заемат лицата на *възраст от 55 до 59 години* (37,5%). В тази възрастова група са най-много от жените с този вид пенсия (50,4%), а при мъжете най-голяма е група на лицата *до 44-годишна възраст* (50,6%).

5.5. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания.

Средната възраст на пенсионерите с *лични пенсии* към 31 декември 2023 г. е 70,5 години. В края на 2022 г. тя е била 70,4 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 69,0 години, а на жените – 71,6 години. Разликата от 2,6 години в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) средната възраст на пенсионерите е 73,9 години, като при мъжете е 72,9, а при жените – 74,5 години. От тях получаващите *лична пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“* са на средна възраст 74,2 години (мъже – 73,7 и жени – 74,5 години). При пенсионерите по чл. 69 от КСО средната възраст от 67,5 години е значително по-ниска (67,5 години средна възраст и при двата пола).

Средната възраст на *пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии* (ефективна възраст на пенсиониране) през 2023 г. е 59,2 години (59,6 години за 2022 г.). Тук са включени пенсионерите, получаващи всички видове пенсии, в т.ч. и инвалидни и наследствени, които се отпускат значително по-рано от стандартната законоустановена пенсионна възраст.

Средната възраст на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* за 2023 г. е 63,9 години (63,6 години за 2022 г.). Възрастта, на която са се пенсионирали лицата с пенсия за *осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* през 2023 г. е средно 64,1 години (мъже – 64,8, жени – 63,4 години). За сравнение, за 2022 г. стойността е 63,8 години (мъже – 64,4 години, жени – 63,2 години). Основната причина за повишаването на средната ефективна възраст на пенсиониране спрямо предходната година е нарастването на изискуемата възраст за отпускането на пенсия по чл. 68 (ал. 1 и 3), чл. 69а и чл. 69б от КСО. *Средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* по реда на чл. 69 от КСО за 2023 г. е 54,6 години (54,5 години за 2022 г.).

При *новоотпуснатите наследствени пенсии* за ОСВ средната възраст на пенсионерите е 59,1 години (за жените – 60,5 г. и за мъжете – 47,7 г.).

Средната възраст на получаващите *лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. е 61,1 години (61,0 години в края на 2022 г.). Разпределението по пол показва, че за жените тя е 61,9 години или с 1,9 години повече спрямо тази на мъжете (60,0 години).

При *новоотпуснатите лични пенсии* за ИОЗ средната възраст е 53,9 години, а при *наследствените* – 46,7 години. По групи трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е следната:

- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 54,8 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 54,1 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 53,5 години.

Сравнително по-ниска е *средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ* – 48,6 години към 31 декември 2023 г. Мъжете средно са получили пенсия на 48,2 години, а жените – на 50,2 години. Възрастта на пенсионерите, получили *наследствена пенсия* от този вид, средно е 54,1 години (за жените е 56,5 години, а за мъжете – 35,7 години).

5.6. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е показател, който има основно участие в пенсионната формула и е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за определен период. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а съответно и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. е 1,276. За мъжете е 1,497, а за жените – 1,125. При новоотпуснатите пенсии СИК е 1,012, като за жените е 0,921, а за мъжете – 1,066.

- С индивидуален коефициент до 1 са 39,3% (587 507) от общия брой лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 495 984). От тях 28,5% (167 315) се получават от мъже и съответно преобладаващата част от 71,5% (420 192) – от жени;
- С коефициент от 1 до 2 са 45,7% или 683 590 пенсионери. От тях мъжете са 44,1% (301 526), а жените – 55,9% (382 064);
- Пенсиите с индивидуален коефициент от 2 до 3 заемат дял 9,1% (135 717) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разпределението по пол е в полза на мъжете – 68,0% (92 266 бр.), а дялът на жените е 32,0% (43 451 бр.);
- С коефициент от 3 до 4 са 2,1% (31 247) от пенсиите. От тях 71,4% (22 315) се получават от мъже и 28,6% (8 932) от жени;
- Със стойност на индивидуалния коефициент над 4 са 0,3% (3 880) от получаващите лични пенсии за ОСВ. От тях 73,0% (2 834) са на мъже и 27,0% (1 046) са на жени;
- Без индивидуален коефициент (отпуснати в минимален размер) са 3,6% (54 043) от личните пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 24,7% (13 334) се получават от мъже и 75,3% (40 709) от жени.

Данните показват, че с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят високи работни заплати и респективно висок осигурителен доход, категорично с дял от около 70% са мъжете. Същевременно над 70% от най-ниските индивидуални коефициенти (със стойност до 1) са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,776. При мъжете е 1,891, а при жените – 1,605;
- За втора категория труд средният ИК е 1,398 (мъже – 1,596, жени – 1,283);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,188 (1,438 – мъже и 1,133 – жени).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) е 0,851 (мъже – 0,937 и жени – 0,783). С индивидуален коефициент 0,877 са пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,867 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,825 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) средният ИК е 0,793 (мъже – 0,854 и жени – 0,724). За пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,802. С коефициент 0,791 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с коефициент 0,792 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест средният ИК е 1,081 (мъже – 1,155 и жени – 0,906). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен

на увреждане над 90 на сто е 1,124, от 71 до 90 на сто е 1,090 и с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,072.

Новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са със среден ИК – 0,925, като за мъжете е 0,987, а за жените – 0,631. Според степента на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, разпределението е следното: с коефициент средно 1,243 са пенсионерите със загубена работоспособност над 90 на сто, с коефициент 1,114 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и 0,875 е стойността на ИК при лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията *индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените*. Заплащането на положения труд, съответно и размерът на осигурителния доход зависят от множество фактори, сред които професиите и видът на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и други фактори.

5.7. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2023 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) е 38,8 години, а при новоотпуснатите – 34,9 години. За мъжете е 43,3, като при новоотпуснатите е с по-ниски от средните стойности – 35,8 години, а при жените е 35,7, като при новоотпуснатите е 34,1 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 35,4 години (мъже – 36,8; жени – 34,5), а за новоотпуснатите пенсии – 32,8 години (мъже – 32,4; жени – 33,3).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“ е 35,4 години, а превърнатият – 38,1 години. Стойностите по пол показват, че за мъжете действителният стаж в края на 2023 г. е 37,1 години, а превърнатият – 42,2 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 34,5 и 35,7 години. При новоотпуснатите пенсии действителният стаж е 32,9 години (мъже – 32,4; жени – 33,3), а превърнатият – 34,6 години (мъже – 35,1; жени – 34,1).

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 35,2 години действителен, а превърнатият – 51,1 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 35,2 и 33,5 години. За мъжете превърнатият стаж е 51,3 години, а за жените – 47,6 години. Разликата между действителния стаж (32,5 г.) и превърнатия (50,5 г.) при новоотпуснатите пенсии е 18,0 години.

При пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,1 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,6 години. За мъжете действителният стаж е 20,7 години, а за жените – 21,4 години, признатият – съответно 14,0 и 11,5 години. При новоотпуснатите пенсии тези показатели са по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 16,5 години, като при мъжете е 16,2 години, а при жените – 16,8 години. Признатият стаж е 11,5 години, като при мъжете е 11,2 години, а при жените – 11,8 години.

5.8. Средномесечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по видове и пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 705,08 лв. за 2023 г., като за мъжете е 843,05 лв., а за жените – 611,11 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите, както и допълнителните суми към пенсиите.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2023 г. е 784,48 лв. (674,54 лв. за 2022 г.). Той е изчислен от разхода за пенсии (вкл. за пенсиите по европейски регламенти и международни договори), като е включен разходът за т. нар. „вдовишки добавки“ по чл. 84 от КСО, добавките за чужда помощ, „миньорските“ добавки, добавките към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, добавките по чл. 9 от ЗПГРРЛ и „великденската“ добавка от 70 лв.

Средномесечният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) за 2023 г. е 861,23 лв. (730,79 лв. за 2022 г.).

При пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (без пенсиите за ОСВ по отменени закони), средният месечен размер на изплащаната пенсия за 2023 г. е 832,21 лв. (711,93 лв. за 2022 г.). Разпределението по пол показва, че при мъжете е 943,27 лв. и е значително по-голям от този при жените – 766,85 лв. Средният основен месечен размер през 2023 г. за този вид пенсия е 738,92 лв. (897,96 лв. за мъжете и 645,34 лв. за жените), при 592,53 лв. за 2022 г.

Средният месечен размер на изплащаните лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО за 2023 г. е 1 427,40 лв. (1 114,21 лв. за 2022 г.). Пенсиите на мъжете средномесечно са 1 427,74 лв., а на жените – 1 418,42 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии. Средният основен месечен размер на личните пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (без получаваните добавки, изчислен средногодишно за 2023 г.) е 1 391,22 лв. (1 393,77 лв. за мъжете и 1 323,85 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“ (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони) е 603,78 лв. (549,19 лв. за 2022 г.). При този вид пенсии разликата в размерите между двата пола е в полза на мъжете, които получават 610,82 лв. или с 12,66 лв. повече от жените (598,16 лв.). Средният основен месечен размер е 550,20 лв. (575,59 лв. за мъжете и 529,91 лв. за жените).

При личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО (военнослужещи, полицаи и приравнените на тях) средният месечен размер пенсия за 2023 г. е 723,15 лв. (622,54 лв. за 2022 г.). За мъжете е 727,90 лв., а за жените – 669,37 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 663,92 лв. (672,47 лв. за мъжете и 569,91 лв. за жените).

Средният изплащан месечен размер на личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (без пенсиите за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) е 729,53 лв. (642,20 лв. за 2022 г.). Разликата между двата пола е в полза на жените, които са получавали средномесечно 768,77 лв. при 713,09 лв. за мъжете. Тенденцията е обратна при средните основни месечни размери, като средният основен месечен размер за този вид пенсия е 596,69 лв. (617,85 лв. за мъжете и 546,17 лв. за жените).

5.9. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2023 г.

При пенсионерите с лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2023 г. средният основен размер на пенсията е 828,87 лв. Той е нараснал с 95,00 лв. спрямо 2022 г. (733,91 лв.). В разпределението по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (1 028,66 лв.) да е значително по-голям от този на жените (691,98 лв.), тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им

индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, получаващи пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ е 791,82 лв. Спрямо предходната година, когато е бил 701,22 лв. има ръст от 12,9 на сто. Средният размер на пенсиите на мъжете е 961,70 лв., а на жените – 689,92 лв. (с 271,78 лв. по-малко).

За пенсионерите по чл. 69 от КСО *средният основен месечен размер* на пенсиите е 1 477,55 лв. и надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ (791,82 лв.), като разликата е средно 685,73 лв. в полза на пенсионерите от специализираните ведомства. Спрямо предходната година средният основен месечен размер на пенсиите по чл. 69 от КСО се е увеличил с 13,3 на сто (1 304,63 лв. през 2022 г.).

Разликата по пол при средните размери на пенсиите на лицата, пенсионирани по чл. 69 от КСО и през 2023 г. е сравнително малка – 76,03 лв. (мъжете получават лични първи пенсии в среден размер от 1 480,34 лв., а жените – 1 404,31 лв.), което се дължи на факта, че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказват и близките стойности при средните индивидуални коефициенти (2,040 за мъжете и 1,988 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) имат среден основен месечен размер на пенсията 589,30 лв. (525,87 лв. за 2022 г.). И при този вид пенсии разликата в размерите по пол е в полза на мъжете. Те получават 619,30 лв. или с 53,68 лв. повече от жените (565,62 лв.).

При средните основни месечни размери на *пенсиите за инвалидност на военнослужещите, полицаите и приравнените* на тях (694,88 лв.) и на останалите трудови пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (589,33 лв.) се наблюдава значителна разлика. Пенсионираните се с лична пенсия за ИОЗ лица по чл. 69 от КСО получават средно със 105,55 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Средният основен размер на пенсията за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* е 634,79 лв. (564,11 лв. за 2022 г.). Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за ТЗПБ към 31 декември 2023 г. показва, че мъжете получават средно 658,11 лв., а жените – 579,61 лв.

5.10. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове, възрастови групи и пол към 31 декември 2023 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2023 г. с най-високи средни размери на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са *пенсионерите между 40 и 44 години и между 45 и 49 години*, съответно с 1 851,76 лв. и с 1 767,01 лв. В тези възрастови групи попадат 564 пенсионери. Следват групите на пенсионерите на *възраст между 55 и 59 години* (1 454,27 лв.) и *между 50 и 54 години* (1 446,00 лв.), като получаващите пенсия за ОСВ в тези две възрастови групи са 30 275 пенсионери или 2,1% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 441 941 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и/или втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук са включени и пенсионери, които са военнослужещи, полицаи и други ползващи специален режим на ранно пенсиониране. Най-многобройната група, а именно групата на *70-74-годишните* (25,3% от общата съвкупност) е със среден основен месечен размер 789,79 лв.

С най-ниски средни основни размери на пенсиите са лицата на възраст над 95 години (650,35 лв.) и във възрастовите групи на 90-94-годишните (684,85 лв.) и 85-89-годишните (716,58 лв.). Трите групи заемат дял от 9,6% от общия брой на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. Най-възрастните пенсионери получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група *между 40 и 44 години* и *между 45 и 49 години*, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно 1 851,76 лв. и 1 806,65 лв. При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на *50-54-годишните* (1 409,34 лв.) и *55-59-годишните* (1 166,56 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – 917,37 лв. за мъжете и 544,49 лв. за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (631,67 лв.) на хората на възраст над 95 години, следвани от *80-84-годишните* със средна пенсия от 612,28 лв. След тях е възрастовата група на *85-89-годишните*, които получават средна месечна пенсия от 612,09 лв. Тези три групи представляват 3,9% от общата съвкупност (285 932) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средни основни размери на пенсиите е групата на лицата *от 20 до 24 години* (507,55 лв.), следвана от тази на лицата *между 25 и 29 години* (531,70 лв.), като те заемат дял от 0,7% от общия брой пенсионери. По-краткият осигурителен стаж и по-ниските възнаграждения, съответно по-ниският осигурителен доход на по-младите хора са причина за ниските размери на пенсиите им.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок среден размер на пенсията за ИОЗ са мъжете и жените от възрастовата група на *лицата над 95 години* – съответно с 829,23 лв. и с 595,75 лв. С най-нисък размер на пенсията и при двата пола е групата на лицата *между 20 и 24 години* със средна пенсия от 510,38 лв. за мъжете и 503,59 лв. за жените.

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок среден размер на пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (661,72 лв.) получават пенсионерите на възраст *65-69 години*, следвани от групата на лицата на възраст *70-74 години* със среден размер 655,66 лв. Те съставляват 27,6% от получаващите (3 973 души) този вид пенсия. С най-ниски средни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст над 95 години (549,45 лв.) и на *90-94-годишните* (561,14 лв.).

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висока пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при мъжете е групата на *лицата от 70 до 74 години* със среден размер от 690,23 лв., а при жените – групата на *80-84-годишните* с размер от 598,40 лв. С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на *25-29 годишните* (523,04 лв.), а при мъжете – тези на възраст над 95 години (523,07 лв.).

5.11. Средна продължителност на получаване на пенсиите по видове и пол

Средната продължителност на получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпускани тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2023 г. *средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,7 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените (*25,0 години*) да е по-висока от тази при мъжете (*18,3 години*) или те получават пенсия с 6,7 години по-дълго.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е 23,3 години (за жените е 26,6 години, а за мъжете – 19,7 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 31,6 години (жени – 31,8 години, мъже – 31,6 години), втора категория – 29,9 години (жени – 30,8 години, мъже – 29,2 години) и трета категория – 25,9 години (жени – 20,5 години, мъже – 27,6 години).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е 34,6 години. Мъжете получават пенсия средно 33,8 г., а жените – 36,2 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2023 г. е 12,7 години, като при мъжете този показател е 11,5 години, а при жените – 14,1 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване (с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО), тъй като това са срочни пенсии.

5.12. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2023 г. е 501 689 (1 321 693 бр. за 2022 г.). Най-голям дял в изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (без пенсиите по отменени закони) – 59,5% или 298 551 бр. На второ място с дял от 31,2% или 156 316 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“ (без пенсиите по отменени закони). Следват личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (35 571 бр. или 7,1% от всички изменени пенсии).

5.13. Прекратени пенсии по причина за прекратяване и по видове

През 2023 г. общият брой на *прекратените и спрени пенсии* е 127 124 (155 302 бр. за 2022 г.). От тях 109 019 са лични и 18 105 наследствени пенсии. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ.

В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 87 502 бр. или 68,8%. Поради промяна на вида на пенсията са прекратени 17 388 пенсии (13,7%), а поради рехабилитиране на инвалиди – 8 002 (6,3%).

Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 68 422, от които 32 793 (47,9%) на мъже и 35 629 (52,1%) на жени.

През 2023 г. са *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, общо 20 915 лични пенсии за инвалидност. От тях 11 256 (53,8%) са на мъже и 9 659 (46,2%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране лични пенсии за инвалидност (6 219 бр.) 47,3% са на жени и 52,7% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 8,1 години, като средната стойност за жените е 8,1 години, а за мъжете – 8,0 години.

Прекратените (по причина смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* през 2023 г. са 20 659 бр. От тях на мъже са 11 089 бр. (53,7%), а на жени – 9 570 бр. (46,3%).

Най-малък брой пенсии, *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, са тези за *инвалидност трудова злополука и професионална болест* – 256 пенсии, като 65,2% от тях са на мъже (167 бр.) и 34,8% на жени (89 бр.).

5.14. Статистически показатели за добавките към пенсиите по видове и пол

Изплащаните *добавки към пенсиите* към 31 декември 2023 г. наброяват 770 700 или с 3 956 бр. по-малко в сравнение с края на 2022 г. (774 656 бр.). Те се получават от 630 617 пенсионери (627 918 в края на 2022 г.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т. нар. „*вдовишки добавки*“ по чл. 84 от КСО. Отпускат се на преживелия съпруг/съпруга в размер 26,5 на сто от пенсията/пенсиите на починалия съпруг/съпруга. Към 31 декември 2023 г. *броят на тези добавки е 678 247* (в т.ч. 183 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 565 731 души. Броят на добавките, които се получават от жени (565 477 бр.), е пет пъти повече от добавките, които се получават от мъже (112 770 бр.). *Средният размер* на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2023 г. е 174,20 лв. (153,48 лв. в края на 2022 г.). Данните показват, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В края на 2023 г. вдовишката добавка при жените средно е 181,47 лв. (160,15 лв. в края на 2022 г.), а при мъжете – 137,75 лв. (120,50 лв. в края на 2022 г.).

Към края на 2023 г. към различни видове пенсии са изплатени 70 541 *добавки за чужда помощ* (64 620 бр. за 2022 г.). За сметка на ДОО са изплатени 52 590 добавки (74,6% от всички добавки за чужда помощ), а останалите 17 951 бр. (25,4%) – със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Към 31 декември 2023 г. са изплатени 879 *добавки за старост* (1 391 бр. в края на 2022 г.) и 14 860 *миньорски добавки* (16 156 в края на 2022 г.).

В края на 2023 г. са изплатени 6 255 *добавки* съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (6 627 бр. в края на 2022 г.), а на основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени 102 *добавки на ветерани и доброволци от войните* (163 бр. в края на 2022 г.).

5.15. Статистически показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и спазумения (ЕРМД)

През 2023 г. *общият брой на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД)* в България и чужбина е 67 375 (60 375 лица за 2022 г.). От тях пенсионерите, живеещи в България, са 77,1%, а живеещите в чужбина – 22,9%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва както пенсионерите с пенсии, отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионерите с пенсии, отпуснати изцяло по българското законодателство, изплащани в друга държава.

Към 31.12.2023 г. се изплащат 72 228 *пенси и добавки по европейски регламенти и международни договори* (64 675 за 2022 г.). Броят на пенсиите и добавките надвишава този на пенсионерите, тъй като един пенсионер може да получава пенсия и добавка едновременно.

Общият брой на пенсиите (лични и наследствени), отпуснати по европейски регламенти и международни договори към 31 декември 2023 г., е 67 435. Прямо предходната година е отчетено повишение с 11,6% или със 7 007 повече (60 428 бр. за 2022 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите по ЕРМД е 94,6% (63 798 бр.), а на наследствените – 5,4% (3 637 бр.).

Към 31 декември 2023 г. *личните пенсии за ОСВ* са 53 992 и заемат 84,6% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (63 798). Те са с 5 455 бр. (или с 11,2%) повече спрямо броя им в края на 2022 г. (48 537 бр.).

Общо личните пенсии за ИОЗ към 31 декември 2023 г. са 9 806 бр., което представлява 15,4% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Прямо предходната година,

личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 1 221 бр. или с 14,2%.

Броят на *наследствените пенсии*, отпуснати въз основа на стаж, положен в други държави към 31 декември 2023 г. е 3 637 бр. От тях *наследствените пенсии за ОСВ* са 912 бр. или 25,1%, а *наследствените пенсии за ИОЗ* – 2 725 бр. или 74,9%. Спрямо 2022 г. се наблюдава увеличение и при двата вида наследствени пенсии, съответно с 4,6% при пенсиите за ОСВ и с 12,0% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани *добавки* към пенсиите към 31 декември 2023 г., на лица със стаж в други държави са 4 793 бр. Спрямо 2022 г., когато са били 4 247, броят им се е увеличил с 546 добавки или с 12,9%.

Съгласно *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция* за изплащане на български пенсии в Турция се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. Предвидено е Споразумението да действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни. Към 31 декември 2023 г. *пенсионерите с пенсии*, отпуснати въз основа на споразумението между България и Турция са 12 023 лица. В сравнение с предходната година те намаляват с 569 души или с 4,5%.

Броят на пенсиите и добавките, отпуснати въз основа на споразумението към 31 декември 2023 г. е 16 332 бр. (12 082 бр. пенсии и 4 250 бр. добавки), което е намаление с 3,4% спрямо 2022 г. (16 905 бр.). *Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* са 10 838 бр. и заемат дял от 89,7% от всички пенсии, изплащани към 31 декември 2023 г. От всички видове пенсии, отпуснати въз основа на споразумението с Турция, най-малък е броят на *наследствените пенсии за ОСВ* – 281. *Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване* са 393 бр., а на *наследствените пенсии за ИОЗ* – 570 бр.

През 2023 г. новоотпуснатите пенсии по споразумението между България и Турция са 205 бр., което е с 2,4% по-малко спрямо отпуснатите през 2022 г. (210 бр.).

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане, за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осиновяване на дете до 5-годишна възраст и отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя), трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ.

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност и трудоустрояване

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и временно намалена работоспособност (трудоустрояване)*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в *размер 90 на сто* от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски

за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност *за времето, през което е под карантина*.

- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.

- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:

- *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
- *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на *болно дете до 18-годишна възраст* (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- *гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст*, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- *гледане на болно дете до 3-годишна възраст*, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- *гледане на здраво дете до 12-годишна възраст, върнато от детско заведение или училище, поради карантина на заведението или на училището, или на отделна група или клас в него, или поради карантина на детето – до изтичането на срока на карантината*.

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата. Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето.

- Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 месеца.

2. Статистически показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност

Обезщетенията за *временна неработоспособност и временно намалена работоспособност* включват случаите на:

- общо заболяване;
- нетрудова злополука;
- изследване поради общо заболяване;

- карантина;
- трудоустрояване поради общо заболяване;
- санаторно-курортно лечение поради общо заболяване;
- гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст.

За 2023 г. по 2 247 845 (2 573 209 за 2022 г.) болнични листове са изплатени *парични обезщетения за временна неработоспособност* за 17 478 514 дни (18 685 569 за 2022 г.) със среднодневен размер 49,76 лв. (45,34 лв. за 2022 г.).

Изплатените болнични листове на мъже са 920 135 (40,9%) за 7 717 617 дни, при среднодневен размер на обезщетението 52,05 лв. При жените е съществено по-висок броят на изплатените болнични листове за временна неработоспособност – 1 327 710 (59,1%), а също и броят на изплатените дни – 9 760 897 дни, но те са с по-нисък среднодневен размер на обезщетението (47,94 лв.) от този на мъжете.

Средният размер на един изплатен болничен лист за 2023 г. е 386,91 лв. и се увеличава със 17,5% спрямо предходната година (329,21 лв. за 2022 г.). Разликата в средните размери на обезщетенията по пол е в полза на мъжете, като при тях средният размер на един изплатен болничен лист е 436,60 лв. и е с 84,12 лв. по-висок от средния изплатен размер на жените – 352,48 лв.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за *временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване* за 2023 г. е 1 068 052 души (таблица № 9). Жените са 618 975 и заемат дял от 58,0%, а мъжете – 449 077 души или 42,0%. Спрямо 2022 г. броят на лицата с поне едно обезщетение е намалял с 21,9% или с 300 246 души.

Преобладаващият брой жени с обезщетения за временна неработоспособност се дължи на по-високия им брой при обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване и поради гледане на болен член от семейството и карантина. Жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване са 469 387, което е с 26,6% повече от броя на мъжете с този вид обезщетение – 370 880 души за 2023 г.

Таблица № 9 : Брой лица с обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване през 2022 г. и 2023 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване	857 506	840 267	377 280	370 880	480 226	469 387
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудови злополуки	94 937	94 230	55 296	54 667	39 641	39 563
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	415 280	133 080	151 731	23 329	263 549	109 751
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради общо заболяване	557	448	206	180	351	268

Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	18	27	12	21	6	6
Общ брой лица	1 368 298	1 068 052	584 525	449 077	783 773	618 975

От общия брой жени – 618 975, получили обезщетение за временна неработоспособност, 109 751 или 17,7% са с обезщетение за гледане на болен член от семейството и карантина, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 23 329 мъже (5,2%).

През 2023 г. по 12 040 (при 12 188 за 2022 г.) болнични листове са изплатени парични обезщетения за *временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест* за 186 612 дни (186 474 дни през 2022 г.) със среднодневен размер 62,96 лв. (56,56 лв. през 2022 г.).

Средната сума на един изплатен болничен лист за трудова злополука и професионална болест през 2023 г. е 975,88 лв., при 865,43 лв. за 2022 г. Общият брой на лицата с поне едно обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест през 2023 г. е 4 455. Преобладават мъжете, които са 2 743 с дял 61,6%. При тях по 7 579 болнични листове (при 7 734 за 2022 г.) са изплатени обезщетения за 119 170 дни със среден размер от 988,67 лв. (888,34 лв. за 2022 г.). Броят на жените с обезщетение за трудова злополука и професионална болест е 1 712 (дял 38,4%), като по 4 461 болнични листове (при 4 454 за 2022 г.) са изплатени обезщетения за 67 442 дни (66 016 дни за 2022 г.) със среден размер 954,16 лв. (825,65 лв. за 2022 г.).

3. Обезщетения за бременност, раждане, отглеждане и осиновяване на дете

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, свързани с осигурения социален риск „майчинство“, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение.

- Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение за *бременност и раждане*, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 дни, от които 45 дни преди раждането. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.

- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице, *при което е настанено дете по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето*, има право на парично обезщетение в размер на разликата от възрастта на детето в деня на настаняването му до изтичане на срока на полагащото се обезщетение за раждане, т. е. до 365 календарни дни, считано от датата на раждане на детето.

- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение *при раждане на дете за срок до 15 дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда. Отпускът започва да тече от датата на изписване на детето от лечебното заведение, а за изплащане на обезщетение, бащата трябва да има 6 месеца осигурителен стаж и да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *парично обезщетение при раждане на дете* след навършване на 6-месечна възраст на детето за *остатъка до 410 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 10 и 12 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите, когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

- Майката, която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от него, когато:

- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

- След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на *допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете* до навършването на 2-годишната му възраст на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно *парично обезщетение* в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. Това обезщетение се изплаща и на лицата, при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето до навършването на 2-годишната му възраст. Размерът на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст през 2023 г. е 780 лв.

Обезщетението могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето или в детско заведение, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

- *Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* се изплаща на:

- майката/осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващо се лице с право на обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, което започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и се изплаща на осигурените лица, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за общо заболяване и майчинство.

- Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на *обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск и ползват отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението се изплаща за срок до 365 дни от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. Размерът на обезщетението се определя като за обезщетение за бременност и раждане. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е

прекратено по време на получаване на обезщетението, последното се изплаща до изтичането на срока.

- Когато осиновителката и осиновителят се намират в брак, осиновителят има право на 15-дневен отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. По време на този отпуск, на осигурения за общо заболяване и майчинство *осиновител се изплаща обезщетение за срок до 15 дни.*

- След изтичане на 6 месеца от деня на предаване на детето за осиновяване на осигуреното за общо заболяване и майчинство лице се изплаща обезщетение в размер, определен като обезщетение за бременност и раждане, за остатъка до 365 дни през време на отпуска по чл. 164б, ал. 2, 3 или 5 от КТ.

- Осиновителката на дете до 5-годишна възраст или осиновителят, който сам е осиновил дете до 5-годишна възраст, има право на парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението за осиновяване на дете до 5-годишна възраст, когато след изтичането на 90 дни от деня на предаване на детето за осиновяване:

- не ползва отпуск за осиновяване, или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
- самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща (осиновител) има право на *парично обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст*, когато има 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за този риск и не му е изплащано обезщетение по чл. 50, ал. 7, чл. 51, чл. 53, ал. 2 или чл. 53в, ал. 3 от КСО. Когато на бащата (осиновителя) е изплащано обезщетение по чл. 50, ал. 7, чл. 51, чл. 53, ал. 2 или чл. 53в, ал. 3 от КСО за период, по-кратък от два месеца, той има право на това обезщетение в размер на разликата между два месеца и периода на изплащане на съответните обезщетения.

- На осигурения за общо заболяване и майчинство баща (осиновител) през време на отпуска за отглеждане на дете до 8-годишна възраст се изплаща парично обезщетение в размер, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Обезщетението се изплаща в размер на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и е 780 лв. Парично обезщетение не се изплаща при смърт на детето, лишаване на бащата от родителски права или ограничаването им, даване на детето за осиновяване, при прекратяване на осиновяването, при настаняване в детско заведение на пълна държавна издръжка или по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето. Самоосигуряващите се лица имат право на обезщетение, когато имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за общо заболяване и майчинство.

4. Статистически показатели за паричните обезщетения за бременност, раждане, отглеждане и осиновяване на дете

През 2023 г. са изплатени 14 754 663 работни дни за *парични обезщетения за бременност и раждане* със среднодневен размер 40,09 лв., като спрямо 2022 г. (14 876 281 изплатени дни) се отчита намаление със 121 618 дни и увеличение на среднодневния размер (36,96 лв.) с 8,4%.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2023 г. е 99 810, и спрямо 2022 г. (102 190 бр.) намаляват с 2 380 бр. От тях жените са 77 325, с дял 77,5%, а мъжете – 22 485, или 22,5%. Общият брой обхваща следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), при отглеждане на дете от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по

време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

Таблица № 10 : Брой лица с обезщетение за бременност и раждане през 2022 г. и 2023 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.
Парични обезщетения за бременност и раждане – чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО	78 930	76 412	58	36	78 872	76 376
Парични обезщетения на бащите при раждане на дете за срок от 15 дни – чл. 50, ал. 6 от КСО	22 035	22 151	22 035	22 151	-	-
Парични обезщетения на лицата, поели отглеждането на детето след навършването на 6-месечната му възраст – чл. 50, ал. 7 от КСО	269	408	266	294	3	114
Парични обезщетения при неизползване на отпуска за бременност и раждане – чл. 50а от КСО	956	839	5	4	951	835
Общ брой лица	102 190	99 810	22 364	22 485	79 826	77 325

- Най-висок е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО – това са обезщетенията, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2023 г. са изплатени обезщетения на 76 412 лица, от които 76 376 жени и 36 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 40,17 лв. (при 37,05 лв. за 2022 г.).
- На 22 151 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете със среднодневен размер на обезщетението 38,06 лв.
- Лицата, които през 2023 г. са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 839 със среднодневен размер на полученото обезщетение 24,15 лв. Този вид обезщетение се изплаща на 835 жени и 4 мъже.
- На 408 лица, от които на 294 мъже, са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 66,93 лв.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за *отглеждане на дете до 2-годишна възраст* за 2023 г. е 84 049, от които 83 132 жени и 917 мъже. При тези лица броят на изплатените дни е 9 185 609 със среднодневен размер 35,42 лв. Лицата с изплатено поне едно обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършването на 2-годишна възраст са 68 786 (70 126 души за 2022 г.), а тези с поне едно обезщетение при неизползване на отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 15 263 (14 946 души за 2022 г.).

Общо лицата с обезщетения при *осиновяване на дете до 5-годишна възраст* по чл. 53в от КСО през 2023 г. са 492 (513 души за 2022 г.), от които 429 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 63 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст. Броят на изплатените дни е 62 821 със среднодневен размер на обезщетението 55,16 лв. (при 50,92 лв. за 2022 г.).

Лицата с изплатено обезщетение за *отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя)* по чл. 53ж от КСО през 2023 г. са 3 501 души. Броят на изплатените дни е 111 373 със среднодневен размер на обезщетението 37,37 лв.

5. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигуреното лице* се изплаща на съпруга/съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2023 г. е 540 лв.

- Парична помощ *за инвалидност поради общо заболяване* (когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто), но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване (чл. 11, ал. 3 от КСО).

- Осигурените лица имат право на парични помощи *за профилактика и рехабилитация* и за *помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

6. Статистически показатели за паричните помощи

През годината на 10 835 лица са изплатени *еднократни помощи при смърт*. Средният размер на този вид помощ е 215,76 лв. през 2023 г., при 210,99 лв. за 2022 г.

Таблица № 11 : Показатели, свързани с еднократните помощи при смърт за периода 2020 – 2023 г.

Показатели	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Брой лица с изплатена помощ при смърт на осигуреното лице	11 622	19 735	14 379	10 835
Среден размер на еднократната помощ при смърт на осигуреното лице (лева)	206,59	206,42	210,99	215,76

През 2023 г. няма изплатени парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия по чл. 11, ал. 3 от КСО.

През 2023 г. парични помощи за профилактика и рехабилитация са изплатени на 42 880 лица, като през 2022 г. те са били 42 026. Средният разход за едно лице през 2023 г. е в размер на 505,17 лв., като през 2022 г. е бил 508,66 лв.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на парично обезщетение за безработица по Кодекса за социално осигуряване имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 12 месеца от последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

- имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или по законодателството на друга държава, с изключение на лицата, сключили трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година, както и времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

Паричните обезщетения се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, за срок, определен според продължителността на осигурителния стаж, по време на който лицата са били осигурени за безработица, за времето след 31 декември 2001 г. Изискванията за наличие на осигурителен стаж за придобиване на правото и сроковете на изплащане на обезщетението през 2023 г. са, както следва:

Таблица № 12 : Срокове на изплащане на паричните обезщетения за безработица

Осигурителен стаж с осигуряване за безработица за времето след 31.12.2001 г. (години)	Срок на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3 години	4
от 3 години и 1 ден до 7 години	6
от 7 години и 1 ден до 11 години	8
от 11 години и 1 ден до 15 години	10
над 15 години	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, при условие че: (1) заявлението за отпускането му е подадено в тримесечен срок от тази дата и (2) лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Паричното обезщетение за безработица се отпуска въз основа на заявление до териториалното поделение на Националния осигурителен институт, подадено по електронен път с квалифициран електронен подпис или с персонален идентификационен код в Националния осигурителен институт, или на хартиен носител в съответната дирекция „Бюро по труда“. При прието заявление с нередовни или липсващи документи териториалното поделение на НОИ уведомява лицето в 7-дневен срок от приемането на документите, като му дава необходимите писмени указания за отстраняване на нередностите. Уведомяването се извършва по избрания от лицето начин на комуникация: 1) чрез лицензиран пощенски оператор с обратна разписка на посочения адрес за кореспонденция или 2) по електронен път по реда на Закона за електронното управление. Когато в 15-дневен срок от датата на уведомяването нередностите не бъдат отстранени и/или липсващите документи не бъдат представени, преценката на правото и определянето на размера на паричното обезщетение за безработица се прави въз основа на наличните редовни документи и на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО.

В случаите, в които заявлението е подадено след изтичане на тримесечния срок по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период, намален със закъснението. Ако заявлението е подадено в този срок, но регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока от 7 работни дни от прекратяване на осигуряването по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период, намален със закъснението.

По отношение на начина, по който се изчислява паричното обезщетение за безработица, няма изменения в нормативната уредба през 2023 г. Дневното парично обезщетение за безработица е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими вноски за фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния и по-голямо от максималния дневен размер на обезщетението, определени със Закона за бюджета на ДОО за всяка календарна година. През 2023 г. минималният дневен размер на обезщетението за безработица е 18,00 лв., а максималният дневен размер е 85,71 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Съществуват и някои особености при определяне размера на паричното обезщетение за безработица. Така например когато в периода, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Безработните лица, чиито правоотношения са прекратени по тяхно желание или с тяхно съгласие, или поради виновното им поведение, получават минималния дневен размер на обезщетението за безработица съгласно закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за срок 4 месеца (чл. 54б, ал. 3 от КСО). Минималният размер за срок от 4 месеца получават и тези от безработните лица, придобили право на обезщетение преди изтичане на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение (чл. 54б, ал. 4 от КСО).

Лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, получават обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането.

В случай че по време на получаване на обезщетението лицето е започнало да упражнява дейност – основание за задължително осигуряване или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 12 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период, ако регистрацията на лицето в Агенцията по заетостта е направена в срок 7 работни дни от прекратяване на трудовата дейност. Ако регистрацията е направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на паричното обезщетение се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Изплащането на паричното обезщетение се прекратява, когато лицето започне да упражнява трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по КСО, с

изключение на лицата по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда, или законодателството на друга държава, прекрати регистрацията си в АЗ, придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България (вкл. пенсия в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО) или пенсия за старост в друга държава, както и в случай че безработният почине.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите/служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България и за 2023 г. е 340 лв.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в Агенцията по заетостта в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги/съпрузи на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

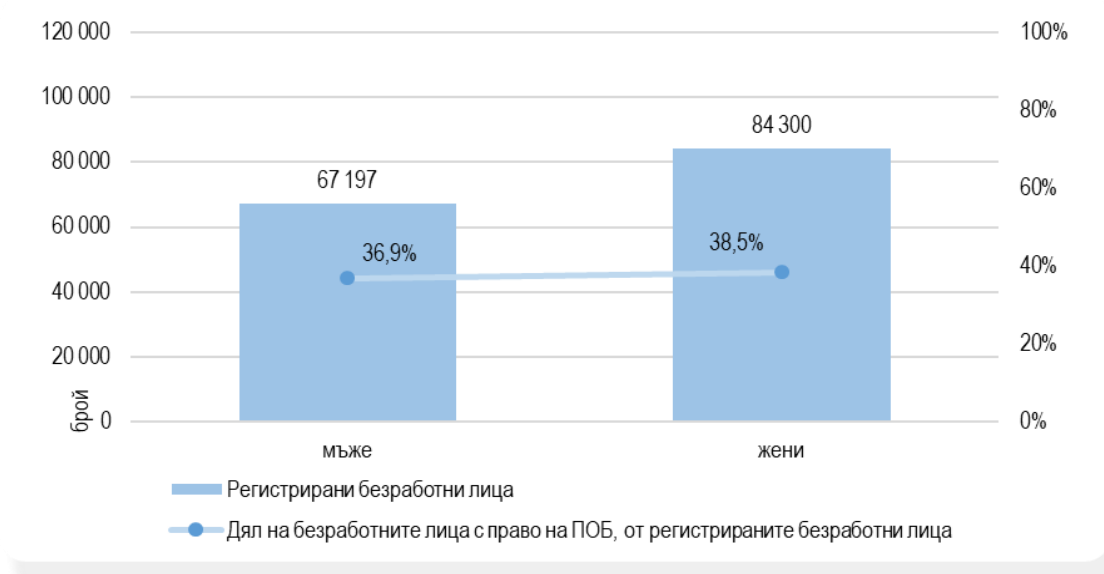
2. Показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2023 г.

Средномесечният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ през 2023 г. е 2 592 351 лица, като се отчита увеличение с 39 876 лица (с 1,6%) спрямо 2022 г.

Достигнатото средномесечно равнище на безработица за периода януари – декември 2023 г. е 5,3% (при 5,2% за периода януари – декември 2022 г.).

Средномесечният брой на регистрираните безработни лица в дирекциите „Бюро по труда“ за периода януари – декември 2023 г. е 151 497, като в сравнение със същия период на предходната година, се наблюдава увеличение с 2,5%. Относителният дял на безработните жени през 2023 г. е 55,6%, а на мъжете – 44,4%. За 2023 г. младежката безработица в страната се е увеличила спрямо 2022 г. Средномесечният брой на регистрираните безработни до 24 г. е 7 683 младежи, а делът им в общия брой безработни лица е 5,1%. Регистрираните безработни от 25 до 29 г. са 9 089 средно през 2023 г., а делът им заема 6,0% от всички безработни. Безработните над 50 г. през 2023 г. са 64 612 лица, като тази група се увеличава по численост с 4,1% спрямо 2022 г., а делът им от общия брой на безработните в страната е 42,7%. Разпределението на осигурените лица за фонд „Безработица“ и на безработните лица, общо и с право на ПОБ, по възрастови групи и пол е показано на следващата таблица.

Средномесечният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) за годината е 57 314 лица (56 911 лица за 2022 г.). Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 37,8%, а разпределението по пол на всички регистрирани безработни е представено на следващата фигура.

Фигура № 5 : Дял на безработните лица с право на ПОБ от регистрираните безработни през 2023 г. (по пол)

Разпределението на осигурените лица за фонд „Безработица“ и на безработните лица, общо и с право на ПОБ, по възрастови групи и пол е показано на следващата таблица.

Таблица № 13 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парично обезщетение за безработица през 2023 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд „Безработица“		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица	2 592 351	100%	151 497	100%	57 314	100%
По пол						
Мъже	1 263 286	48,7	67 197	44,4	24 776	43,2
Жени	1 297 831	50,1	84 300	55,6	32 421	56,6
Граждани на други държави	31 234	1,2	-	-	117	0,2
По възраст						
до 24 г.	150 224	5,8	7 683	5,1	1 726	3,0
от 25 до 29 г.	168 979	6,5	9 089	6,0	3 623	6,3
от 30 до 34 г.	238 397	9,2	14 655	9,7	5 841	10,2
от 35 до 39 г.	293 310	11,3	17 387	11,5	7 454	13,0
от 40 до 44 г.	316 963	12,2	18 276	12,1	7 850	13,7
от 45 до 49 г.	355 426	13,7	19 795	13,1	8 299	14,5
от 50 до 54 г.	335 995	13,0	20 902	13,8	8 015	14,0
над 54 г.	701 604	27,1	43 710	28,9	14 389	25,1
Граждани на други държави	31 453	1,2	-	-	117	0,2

При безработните лица с право на ПОБ, разпределени по степен на образование, групата на лицата с основно и по-ниско образование (в т. ч. и лица без образование) се наблюдава увеличение спрямо предходната година, като средномесечният им брой за периода януари – декември 2023 г. е 9 923 лица (9 451 лица за 2022 г.). Тази група безработни заема дял от 17,3% от общия брой на безработните с право на обезщетение в страната (57 314 лица). Най-многобройна продължава да е групата на безработните със средно образование, като тя включва 39 857 лица (с дял от 69,5%). При нея се отчита намаление на броя на лицата спрямо предходната година, когато са 40 137 лица. Групата на лицата с висше образование, с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист наброява 7 534 души и се отчита нарастване спрямо през 2022 г. (7 323 души). Те заемат дял от 13,1% от общия брой на безработните с право на ПОБ в страната.

Анализът на данните по възрастови групи показва спад на безработните лица с право на ПОБ в по-младите възрастови групи (до 44 г.) в сравнение с 2022 г. В по-високите възрастови групи (над 45 г.) се отчита ръст. И през 2023 г. най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение (14 389 бр. или 25,1%) са във възрастовата група над 54 години. Следващите по големина групи са на лицата на възраст от 45 до 49 г. (8 299 бр. или 14,5%) и от 50 до 54 г. (8 015 бр. или 14,0%).

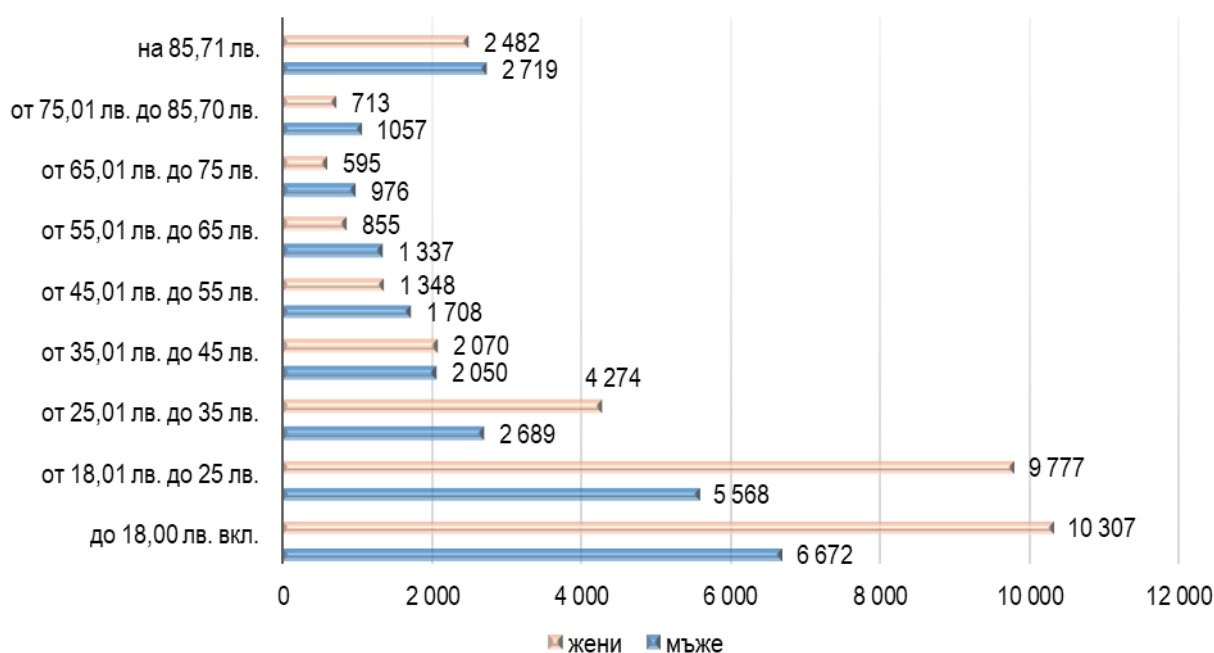
Средният размер⁸ на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2023 г. е 716,44 лв. и е с 9,8% (или с 64,11 лв.) по-висок спрямо предходната година.

Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличие на значителна разлика в средния размер на обезщетението. Мъжете получават средно по 794,06 лв., а жените 656,27 лв., като разликата между тях е 137,79 лв.

Според разпределението по области най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в област Благоевград – 1 082,33 лв., а най-нисък в област Кюстендил – 640,73 лв. Разпределението на средномесечния размер по области и по пол показва, че на първо място при двата пола е Благоевград (съответно с 1 124,95 лв. за мъжете и с 1 054,62 лв. за жените). Най-ниско обезщетение за мъжете се отчита в област Видин – 703,84 лв., а за жените – в област Кюстендил (592,28 лв.).

Разпределението на паричните обезщетения по групи дневни размери през 2023 г. (фигура № 6), в който минималният дневен размер на обезщетението е 18,00 лв., а максималният 85,71 лв., показва, че най-много са регистрираните безработни с размер на паричното обезщетение до 18 лв. включително. Те са 17 015 души, или 29,7% от всички регистрирани лица с право на обезщетение през 2023 г. Другите две по-големи групи безработни лица са с дневен размер на обезщетението от 18,01 до 25 лв. (15 358 души, или 26,8%) и от 25,01 до 35 лв. (6 970 души, или 12,2%). Значително по-малко са безработните в групите с високи дневни размери на паричното обезщетение в границите от 65,01 до 75 лв. – 1 579 души и от 75,01 до 85,70 лв. – 1 784 души.

⁸ Източник на данните за средните размери на ПОБ е Регистър „ПОБ“, НОИ

Фигура № 6 : Разпределение на регистрираните безработни лица с право на ПОБ по дневен размер на обезщетението и по пол през 2023 г.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2023 г. показва, че най-голяма е концентрацията в София-град – 8 208 бр. (14,3%), Пловдив – 5 322 бр. (9,3%), Благоевград 4 701 бр. (8,2%) и Бургас – 4 020 бр. (7,0%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ са отчетени в областите Видин (596 лица), Ямбол (714 лица) и Силистра (874 лица). През 2023 г. делът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете в 27 области, като само в област Габрово делът на мъжете е по-голям.

Броят на регистрираните безработни лица според продължителността на осигурителния стаж се разпределя в пет основни групи. През 2023 г. съгласно това групиране най-многобройна е групата на лицата, на които е отпуснато обезщетение за безработица при наличие на осигурителен стаж над 15 години, като тя наброява 20 878 лица и заема дял от 36,4%. Това са и лицата, които имат право да получават обезщетение за безработица за максималния срок от 12 месеца. Следват безработните лица с осигурителен стаж от 11 до 15 години, които са 20,5%, а с най-нисък дял от 6,9% са лицата с до 3 години осигурителен стаж.

Средномесечно през 2023 г. новорегистрираните безработни с право на обезщетение са 9 455 лица. В сравнение с предходната година, когато са били 9 448 лица, те се увеличават със 7 лица.

Най-голям брой безработни лица с право на обезщетение са регистрирани през м. октомври (12 335 души), м. ноември (11 244 души) и м. септември (10 190 души), а най-малко през м. февруари (7 845 души).

Средномесечно през 2023 г. са прекратени обезщетенията на 10 647 безработни лица. Най-много прекратени обезщетения са отчетени през февруари (12 101), а най-малко – през м. август (9 757).

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица, за които са внесени или са дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени дължимите осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл, също имат право на този вид парична помощ.

Паричната помощ се изплаща еднократно за една календарна година за 10 дни престой, като през 2023 г. помощта за всяко правоимащо лице включва:

- средства за не повече от общо четири основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;

- частична парична помощ за хранене в размер на 8,00 лв. за един храноден;

- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 23,00 лв.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2023 г. предвидените средства за профилактика и рехабилитация са в размер на 28 504,0 хил. лв.

През 2023 г. са сключени договори с 23 юридически лица за общо 52 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Изпълнителите, които извършват дейността по профилактика и рехабилитация, са разположени на територията на 15 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян. По брой изпълнители и съответно с най-висок относителен дял са областите Бургас с 9 изпълнители (17,3% от общия брой), Пловдив с 8 изпълнители (15,4% от общия брой), София-град и Пазарджик с по 5 изпълнители (с по 9,6% от общия брой), София-област, Смолян, Стара Загора, Благоевград и Монтана с по 3 изпълнители (с по 5,8% от общия брой).

По данни от Регистър „Рехабилитация“ през 2023 г. изразходваната сума за дейността по профилактика и рехабилитация е в размер на 23 895,0 хил. лв., като 40,0 хил. лв. от тях са за дейност извършена през 2022 г. Разпределението по фондове на ДОО на изплатената сума в размер на 23 855,0 хил. лв. по 42 806 удостоверения, издадени през 2023 г. е, както следва:

Таблица № 14 : Разпределение на изразходваните средства и брой на изплатените удостоверения за профилактика и рехабилитация по фондове на ДОО през 2023 г.

Фонд на ДОО	Изразходвани средства (хил. лв.)	Брой изплатени удостоверения
фонд „Общо заболяване и майчинство“	23 356,9	41 902
фонд „Пенсии“	481,4	873
фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“	–	–
фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“	15,7	29
фонд „Трудова злополука и професионална болест“	1,0	2
Общо:	23 855	42 806

С най-голям относителен дял (97,8%) са лицата, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“, едва 2,1% са тези от фонд „Пенсии“ и под 1% – от фондовете „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От лицата, възползвали се от профилактика и рехабилитация, с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 74,3% и на периферната нервна система – 22,6%.

Според възрастовото разпределение, най-голям дял заемат лицата над 51-годишна възраст – 73,8%, което кореспондира с повишаване на заболяемостта след тази възраст. На второ място с 25,5% е делът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е делът на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 0,7%.

В разпределението на лицата по полов признак се отчита превес на делът на жените (60,4%), ползвали парична помощ.

Таблица № 15 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2023 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	21 256	49,66
„СБР – НК“ ЕАД	5 136	12,00
ВМА	3 948	9,22
БЛЦ - „Камена“ ЕАД	2 259	5,28
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	2 243	5,24
„СБР – Вита“ ЕООД	2 055	4,80
„СБР – Бургаски минерални бани“ ЕАД	901	2,10
„СБР – Варна“ АД	729	1,70
СБР „Мари“ ООД	641	1,50
„СБР – Орфей“ ЕООД	552	1,29
СБР „Медика-Албена“ ЕООД	531	1,24
„СБРФРМ – Димина“ ЕООД	487	1,14
„СБР – Сапарева баня“ АД	418	0,98
„СБР – Тузлата“ ЕООД	399	0,93
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	328	0,77
„СБР – Здраве“ ЕАД	253	0,59
СБР „Св. Богородица“ ЕООД	185	0,43
„СБРПЛ – Петрич“ ЕООД	131	0,31
„СБР – Банкя“ АД	128	0,30
„СБР – Витус“ ООД	92	0,21
СБР „Айлин“ ЕООД	75	0,18
„СБР Несебър“ АД	36	0,08
„СБР – Родопи“ ЕООД	23	0,05
Общо:	42 806	100,00

Видно от данните в таблица № 15, 49,7% от общия брой лица са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. За тях са изплатени 11 720,3 хил. лв. Към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 12,0% от общия брой лица и са изплатени 2 807,6 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица – 9,2% и изплатени 2 220,8 хил. лв.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността.

С инструкцията за осъществяване на контролно-ревизионната дейност от контролните органи на НОИ са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол от ТП на НОИ. Контролната дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се извършва от инспекторите по осигуряването, съвместно с лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност. Извършваната контролна дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се отнася както до услугите, предоставени на лица, пребиваващи в изпълнителя към момента на извършване на контрола, така и за лица, спрямо които дейността вече е извършена.

През 2023 г. са извършени 156 ревизии при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За периода от 1 септември до 31 декември 2022 г. ревизиите бяха извършени през м. януари 2023 г., като другите два ревизирани периода са от 1 януари до 30 юни 2023 г. и 1 юли до 31 август 2023 г. За допуснати нарушения са съставени 35 ревизионни акта за начет в размер на 4 758,37 лв.

През годината в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

Контролните органи на НОИ осъществяват контрол по спазване на нормативните изисквания за установяване, разследване и регистриране на трудовите злополуки. За всяка злополука в териториалните поделения се съставя досие и се води регистър, включващ и данните от подадената декларацията в информационната система на НОИ.

Съгласно КСО, осигурителят или предприятието ползвател е длъжен в срок от 5 работни дни да декларира пред ТП на НОИ всяка трудова злополука. В случай че не го направи, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок до една година от злополуката да я декларират.

Съгласно действащия Регламент (ЕС) № 349/2011⁹ при статистическото отчитане на трудовите злополуки, за референтен (отчетен) период се счита календарната година, в която злополуката е декларирана в териториалното поделение на НОИ, независимо от годината, в която е настъпила.

Данните за трудовите злополуки, които България предоставя на Европейската комисия и Евростат, напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от ЕС. Информацията се предоставя годишно и се изпраща не по-късно от 18 месеца след края на референтната година (отчетния период).

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2022 г.

По окончателни данни от регистрираните 2 807 злополуки през 2022 г., *за трудови са приети общо 2 615 бр.* Броят на злополуките, неприети за трудови е 178, а 14 случая са в процедура на разследване.

Трудовите злополуки (по чл. 55, ал. 1 от КСО) станали на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието са 2 170, което представлява 83% от общия брой.

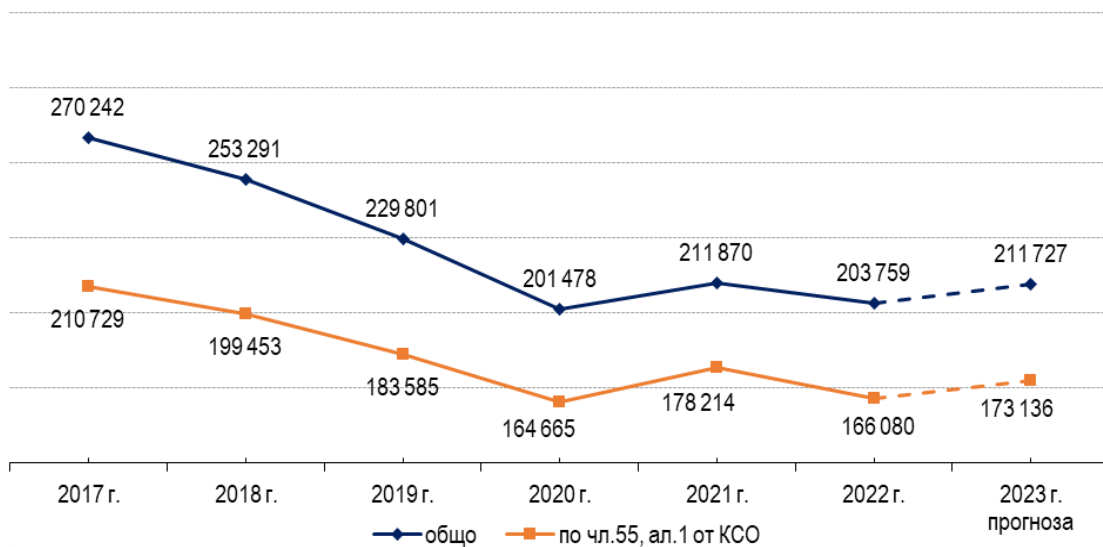
Трудовите злополуки, предизвикали смърт, са общо 83 бр., а предизвикалите *трайно намалена работоспособност* (инвалидност) – 111 бр.

През 2022 г. средносписъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 495 772. Отработени са 4 189 756 567

⁹ Регламент (ЕС) № 349/2011 на Комисията от 11 април 2011 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1338/2008 на Европейския парламент и на Съвета относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд по отношение на статистическите данни за трудовите злополуки.

човекочаса. Спрямо предходната 2021 г. осигурените лица и отработените човекочасове са повече съответно с 39 406 души и 77 197 636 човекочаса.

Загубени са общо 203 759 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2021 г. те са намалели с 8 111 дни. Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2022 г. са загубени 166 080 календарни дни, което представлява 81,5% от общия брой загубени календарни дни.

Фигура № 7 : Загубени календарни дни от трудови злополуки за периода 2017 – 2023 г.

Стойностите на средните за страната показатели за трудовите злополуки през 2022 г. и на показателите за трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО¹⁰ са, както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,05$ (0,87)
(брой трудови злополуки на 1 000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,62$ (0,52)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,082$ (0,067)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 49$ (40)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочасове);

Стойностите на основните показатели на трудовите злополуки общо за страната през 2022 г. спрямо 2021 г. се променят, както следва:

- Коефициентът на честота ($K_{\text{ч}}$) се увеличава с 0,06 пункта;
- Индексът на честота ($I_{\text{ч}}$) е с 0,03 пункта по-висок;
- Коефициентът на тежест ($K_{\text{т}}$) намалява с 0,004 пункта;
- Индексът на тежест ($I_{\text{т}}$) се увеличава с 3 пункта.

2. Трудови злополуки през 2022 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва броя на регистрираните трудови злополуки в съответното териториално поделение на НОИ.

През 2022 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София град – 742 бр. Следват: Пловдив – 196 бр.; Варна – 148 бр.; Русе – 103 бр. ; София-област – 100 бр.; Стара Загора – 99 бр. и Бургас – 85 бр., което

¹⁰ Стойностите са посочени в скоби.

представлява 67,9% от общия брой на признатите злополуки. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ Видин – 12 бр., Монтана – 12 бр., Кюстендил и Силистра – по 14 бр. Трудовите злополуки, завършили със смъртни случаи са най-много в София-град – 22 бр.; Пловдив – 9 бр.; Благоевград – 7 бр., Стара Загора – 6 бр., Велико Търново и Перник по 5 бр. Във Враца, Габрово, Кърджали, Монтана, Сливен, Търговище, Шумен и Ямбол няма регистрирани смъртни злополуки.

Най-много злополуки, причинили трайно намалена работоспособност (инвалидност) са в София-град – 27 бр., Пловдив – 10 бр., София-област – 8 бр., Варна и Велико Търново – по 7 бр., Стара Загора и Добрич – по 6 бр., Благоевград – 5 бр., Бургас и Търговище – по 4 бр., Враца, Пазарджик, Перник и Сливен – по 3 бр. В Кюстендил, Монтана и Ямбол не са регистрирани трудови злополуки, довели до инвалидност.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2022 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовите злополуки за 2022 г. се извършва по четири йерархични равнища (сектор, раздел, група, клас) на Класификацията на икономическите дейности – версия 2008 (КИД-2008). Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки по сектори на КИД-2008 спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2022 г. е сектор „Добивна промишленост“ с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота са 4-5 пъти, а за тежест около 3-4 пъти над средните за страната. В сектора са работили 0,8% от осигурените лица и са допуснати 88 трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО или 4,1% от всички случаи.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 24 икономически раздела на КИД-2008, през 2022 г. са работили 19,4% от осигурените лица и са регистрирани и признати най-много злополуки, като абсолютен брой 608 или 28% от всички злополуки, станали по чл. 55, ал. 1 от КСО. Следват: „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 321; „Транспорт, складиране и пощи“ – 306; „Строителство“ – 171; „Хуманно здравеопазване и социална работа“ – 114; „Добивна промишленост“ – 88; „Държавно управление“ и „Образование“ – по 85. Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори са 53,9% от общия брой.

Най-много злополуки, предизвикали смърт са регистрирани в: „Строителство“ – 21 бр.; „Транспорт складиране и пощи“ – 20 бр.; „Преработваща промишленост“ – 14 бр. и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 12 бр.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2022 г. общо за страната е 0,33. В 5 сектора този коефициент е над общия за страната.

Най-висок е в секторите: „Строителство“ – 1,51; „Транспорт, складиране и пощи“ – 1,27; „Добивна промишленост“ – 1,05; „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ – 0,64; Селско, горско и рибно стопанство“ – 0,56. В осем сектора не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до трайно намалена работоспособност са: „Преработваща промишленост“ – 39 бр.; „Строителство“ – 13 бр.; „Транспорт, складиране и пощи“ – 11 бр.; „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 10 бр.; „Селско, горско и рибно стопанство“ и „Хуманно здравеопазване и социална работа“ по 7 бр. При съпоставяне на данните за трудовите злополуки по икономически дейности, най-много злополуки са станали в „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 205; „Сухопътен транспорт“ – 179; „Хуманно здравеопазване“ – 97; „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 95, „Държавно управление“ и „Образование“ по 85.

Смъртните злополуки по икономически дейности са най-много в „Сухопътен транспорт“ – 19; „Строителство на съоръжения“ – 12; „Търговия на едро, без търговията с

автомобили и мотоциклети“ – 8; „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ – 6 и „Строителство на сгради“ – 5.

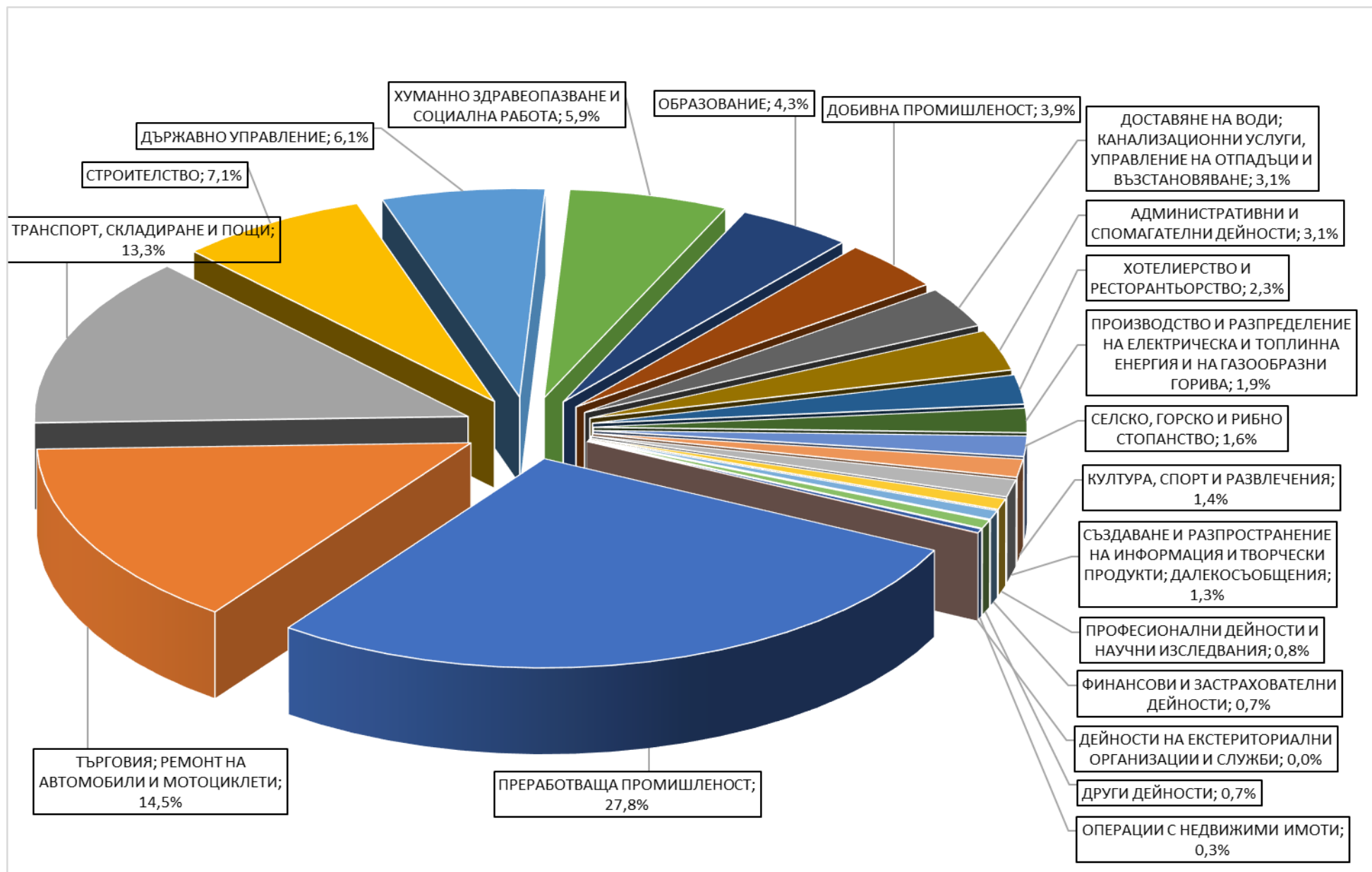
Инвалидните злополуки по икономически дейности са най-много в „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ – 9; „Производство на изделия от каучук и пластмаси“ и „Сухопътен транспорт“ – по 8; „Строителство на сгради“ – 6; „Специализирани строителни дейности“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ по 5.

Най-високи общи показатели за честота (Кч; Ич) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ (Кч – 11,66; Ич – 6,63); „Воден транспорт“ (Кч – 4,89; Ич – 3,24); „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ (Кч – 3,59; Ич – 2,19); „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ (Кч – 3,52; Ич – 2,03) и „Производство на основни метали“ (Кч – 3,27; Ич – 1,80);

Дейности с най-високи общи показатели за тежест (Кт; Ит) са: „Добив на метални руди“ (Кт – 0,82; Ит – 468); „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ (Кт – 0,61; Ит – 372); „Воден транспорт“ (Кт – 0,38; Ит – 253); „Спомагателни дейности в добива“ (Кт – 0,38; Ит – 215); „Производство на основни метали“ (Кт – 0,37; Ит – 202) и „Производство на изделия от други неметални минерални суровини“ (Кт – 0,29; Ит – 162).

Таблица № 16 : Трудови злополуки през 2022 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

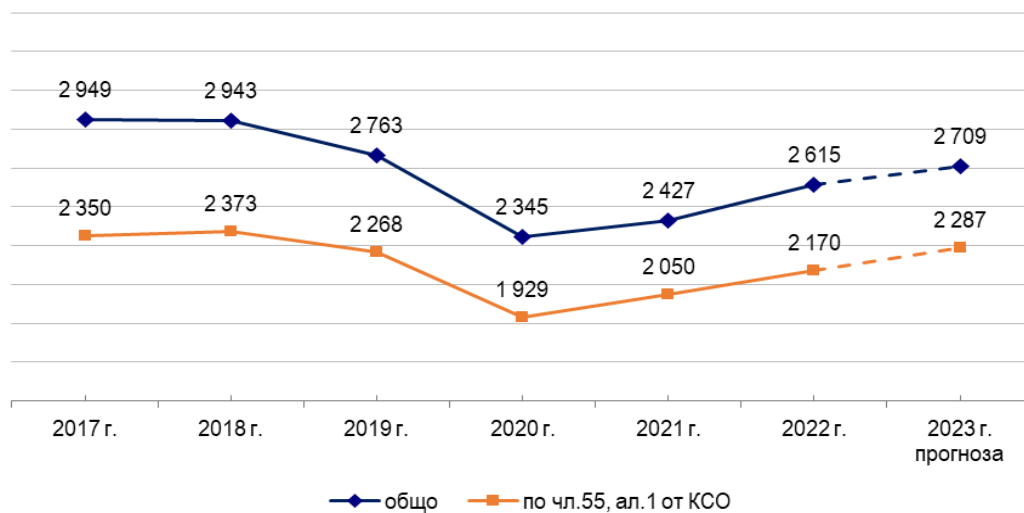
Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	2022								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали (бр.)				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						смърт		инвалидност											
				общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2495772	4189756567	2615	2170	98	83	132	111	203759	166080	1,05	0,87	0,082	0,067	0,62	0,52	49	40
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	71175	116942025	41	39	4	4	7	7	3311	2853	0,58	0,55	0,047	0,040	0,35	0,33	28	24
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	18973	34078662	101	88	5	2	2	2	7540	6228	5,32	4,64	0,397	0,328	2,96	2,58	221	183
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	484251	851644920	727	608	19	14	45	39	53562	46152	1,50	1,26	0,111	0,095	0,85	0,71	63	54
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	31293	56833934	49	44	2	2	2	1	5306	4769	1,57	1,41	0,170	0,152	0,86	0,77	93	84
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	37848	68139900	82	75	1	1	4	4	6652	6050	2,17	1,98	0,176	0,160	1,20	1,10	98	89
СТРОИТЕЛСТВО	F	139368	220981887	185	171	21	21	13	13	14997	13309	1,33	1,23	0,108	0,095	0,84	0,77	68	60
ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	408173	686466464	379	321	15	12	14	10	23236	19879	0,93	0,79	0,057	0,049	0,55	0,47	34	29
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	158099	267341210	347	306	22	20	12	11	30428	26086	2,19	1,94	0,192	0,165	1,30	1,14	114	98
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	I	114175	174824334	59	55	1	1	5	5	4483	4090	0,52	0,48	0,039	0,036	0,34	0,31	26	23
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	121270	217904309	35	30			1	1	2716	2605	0,29	0,25	0,022	0,021	0,16	0,14	12	12
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	59889	100413531	18	7	1	1	1	1	1594	205	0,30	0,12	0,027	0,003	0,18	0,07	16	2
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	27621	40682577	8	6					782	705	0,29	0,22	0,028	0,026	0,20	0,15	19	17
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	98376	157693666	22	16			2	2	2481	1685	0,22	0,16	0,025	0,017	0,14	0,10	16	11
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	114691	190946495	82	70	3	3	5	4	6077	4533	0,71	0,61	0,053	0,040	0,43	0,37	32	24
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	210562	339638908	159	85	1		4	2	12277	6112	0,76	0,40	0,058	0,029	0,47	0,25	36	18
ОБРАЗОВАНИЕ	P	173993	304144367	112	85	2	1	4	2	10666	7400	0,64	0,49	0,061	0,043	0,37	0,28	35	24
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	143433	233960709	155	114			11	7	13670	9896	1,08	0,79	0,095	0,069	0,66	0,49	58	42
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	38556	64643305	36	35					2306	2205	0,93	0,91	0,060	0,057	0,56	0,54	36	34
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	43243	60967105	17	14	1	1			1670	1313	0,39	0,32	0,039	0,030	0,28	0,23	27	22
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО	T	9	9716																
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	774	1498543	1	1					5	5	1,29	1,29	0,006	0,006	0,67	0,67	3	3

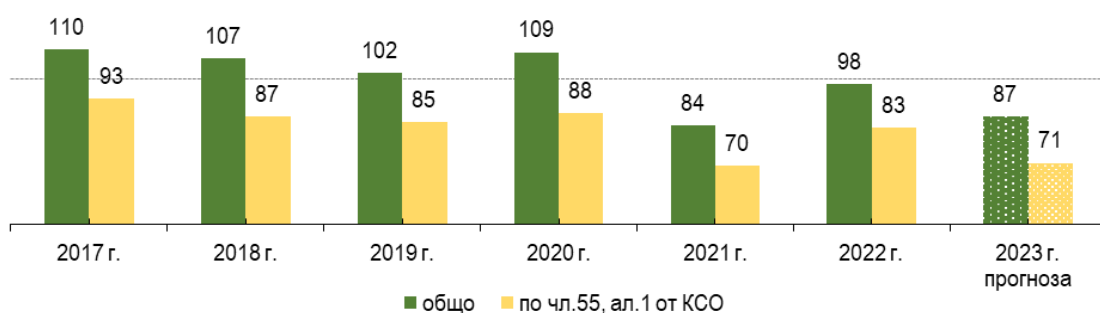
Фигура № 8 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2022 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2017 – 2022 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за 2017 – 2022 г., както и на предварителните данни за 2023 г. е представена в графичен вид. Стойностите за 2023 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Както за 2022 г., така и за 2023 г., те са изчислени по брой регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349/2011. През 2023 г. се очаква увеличение на общия брой трудови злополуки в това число и на смъртните злополуки.

Фигура № 9 : Брой трудови злополуки за периода 2017 – 2023 г.

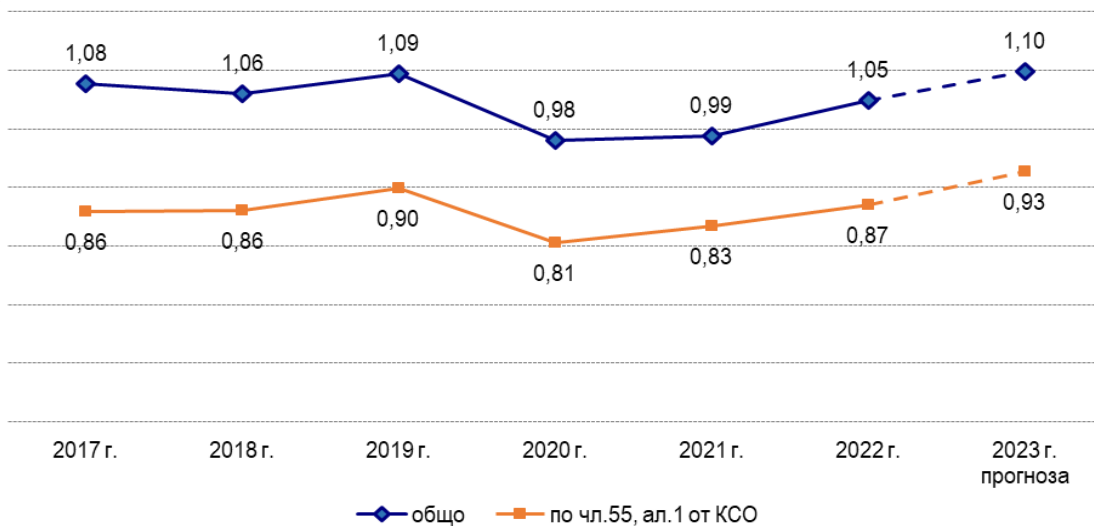

Фигура № 10 : Брой смъртни трудови злополуки за периода 2017 – 2023 г.

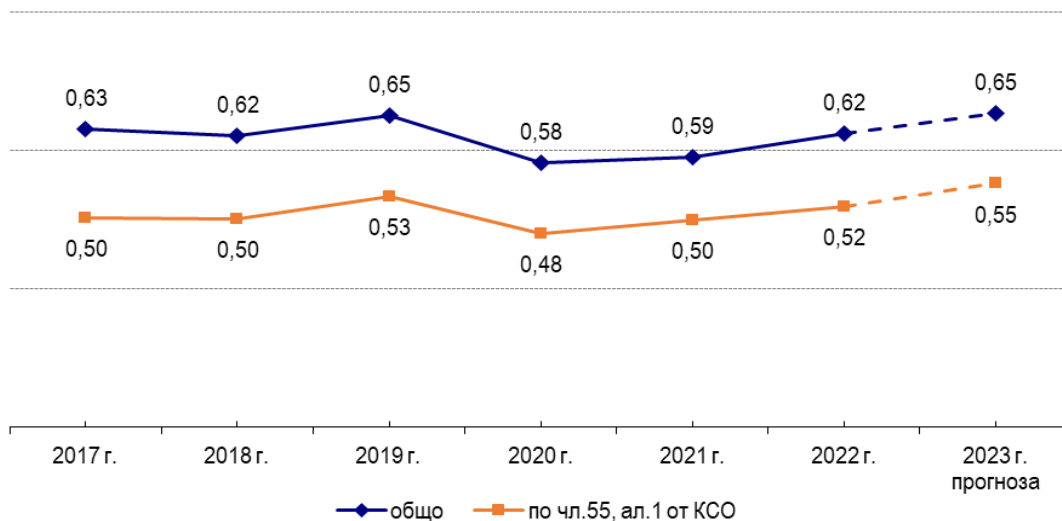
Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2017 – 2022 г. показва, че показателите, характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест остават относително стабилни.

Коефициентът на честота (общо за всички трудови злополуки) за изследвания период се задържа на нива между 1,09 и 0,98, като през 2022 г. се отчита увеличение с 0,06 пункта спрямо предходната година.

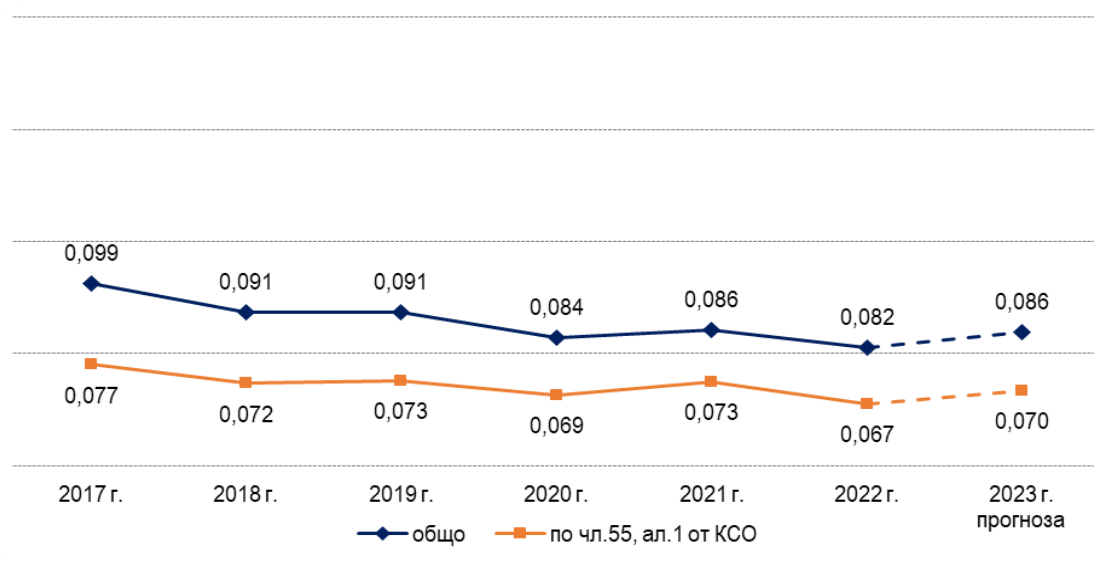

Фигура № 11 : Коефициент на честота Кч (брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

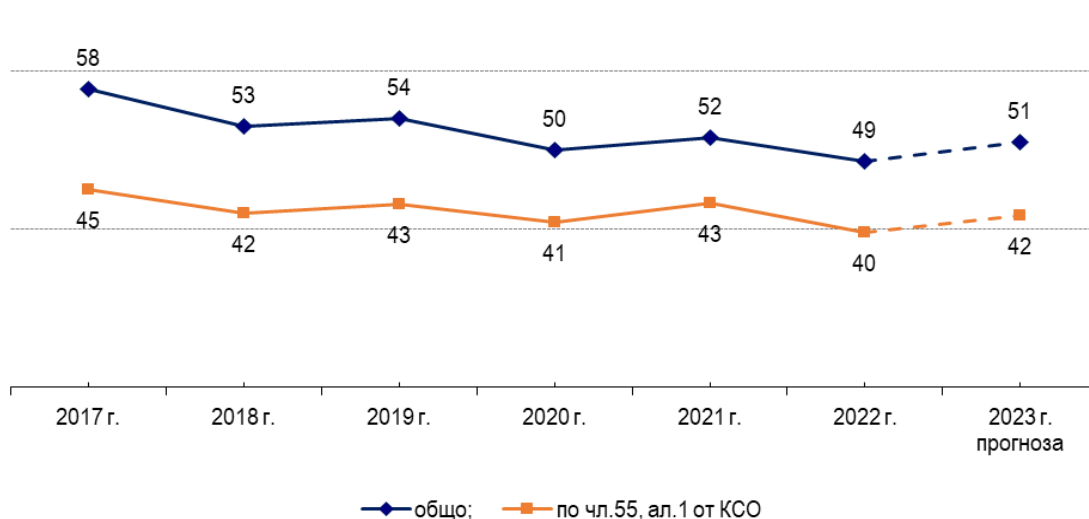

Фигура № 12 : Индекс на честота Ич (брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

За периода 2017 – 2022 г. показателите за тежест се стабилизират с тенденция към намаляване. За този период, стойността на коефициента на тежест е между 0,099 пункта и 0,082 пункта, а индексът на тежест е между 58 и 49 пункта. Коефициентът на тежест и индексът за тежест за общия брой трудови злополуки през 2022 г. (Кт – 0,082; Ит – 49) намаляват спрямо 2021 г. (Кт – 0,086; Ит – 52) съответно с 0,004 пункта и с 3 пункта.

Фигура № 13 : Коефициент на тежест Кт (брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 14 : Индекс на тежест Ит (брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2023 г.

По оперативни данни през 2023 г. са регистрирани 2 972 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 709, от които 2 287 са станали на работното място. Трудовите злополуки, предизвикали смърт са 87, като от тях 71 са се случили на работното място.

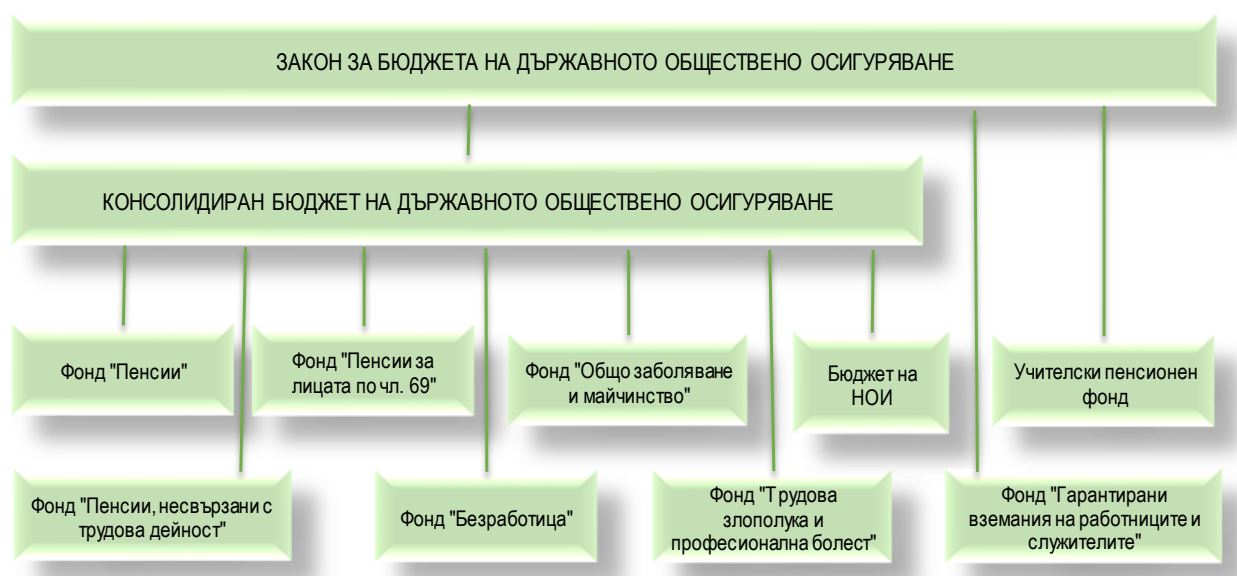
Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори показва, че 27,5% от тях са станали в „Преработваща промишленост“; 15,4% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“; 13,2% в „Транспорт, складиране и пощи“; 8,8% в „Строителство“; 5,3% в „Държавно управление“ и 4,7% в „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

Най-много смъртни трудови злополуки, станали на работното място са регистрирани в секторите: „Строителство“ – 20; „Транспорт, складиране и пощи“ – 17; „Преработваща промишленост“ – 11; и „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 6 бр.

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2023 г.

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основната финансова рамка на социалноосигурителната система. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица, изискванията на единната бюджетна класификация и разпоредбите на чл. 89, ал. 2 от Закона за публичните финанси по отношение на съставните елементи и на ЗБДОО.

Законът за бюджета на ДОО за 2023 г. съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, бюджетите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. С него се приемат като приложения и годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд“ и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Фигура № 15 : Бюджетна структура на ДОО

Основните макроикономически показатели, заложи в средносрочната бюджетна прогноза за периода 2023 – 2025 г., действащата нормативна уредба и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обуславят неговото изпълнение.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ – да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2023 г. по отделните части на бюджетната структура, са детайлно представени в следващите части на този документ.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2023 г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2023 г. се реализира при следните социалноосигурителни политики и параметри:

- Запази се размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, както и размерите и съотношенията на осигурителните вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ и фонд „Безработица“ на нивата от 2022 г.
- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ през 2023 г. е както следва:
 - За работещите при условията на трета категория труд – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при съотношение – 11,02 за сметка на работодателя и 8,78 за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58.
 - За работещите при условията на първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО осигурителната вноска е 22,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. (за осигурител и осигурен съответно е 14,02 и 8,78) и 17,8 на сто за родените след 31 декември 1959 г. (за осигурител и осигурен – 11,22 и 6,58).
- Размерът на осигурителната вноска за лицата, осигурени във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 60,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г.
- Осигурителната вноска за фонд „Общо заболяване и майчинство“ е 3,5%, а за фонд „Безработица“ – 1,0%, разпределена между осигурител и осигурено лице при съотношение 60:40.
- Запазиха се размерите на диференцираните осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – между 0,4 и 1,1 на сто според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на осигурителя, съгласно приложение № 2/2А към чл. 14 от ЗБДОО за 2023 г.
- През 2023 г. минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица до 31 юли е в размер на 710 лв., а от 1 август – 780 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители до 31 юли е в размер на 710 лв., а от 1 август – 780 лв.
- Запази се максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица на 3 400 лв.
- За 2023 г. се определи приход в бюджета на НОИ в размер на 90 000 лв. от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.
- За 2023 г. не се правят вноски за ФГВРС и се определи максимален размер на гарантираните вземания в размер на 1 950 лв.
- Провежданата политика по доходите на увеличение на разходите за персонал в бюджетния сектор и увеличаване възнагражденията на педагогическите специалисти.

Приходите по осигурителните фондове на ДОО се набират основно от осигурителните вноски, плащани от работодатели, работници и служители, и от самоосигуряващи се лица. Сумата на приходите от осигурителни вноски за всеки един от осигурителните фондове се определя въз основа на осигурителния доход, включващ всички доходи и възнаграждения от

трудова дейност на осигурените лица. Броят на осигурените лица, осигурителните им доходи, размерът на осигурителните вноски и процентът на събираемост са основни параметри, определящи приходите на общественото осигуряване. Те от своя страна, са пряко свързани с демографските и икономическите условия в страната.

Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2023 г., е 2 807 438, при планирани 2 791 630 или с 15 808 души повече (таблица № 17).

Работещите по трудов договор общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд са 2 388 403 и представляват 85,1% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2023 г. е с 34 387 души повече от планирания, което се дължи основно на увеличени брой осигурени лица в трета категория труд.

Държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“ са общо 121 458 души, което е с 4 071 по-малко от планирания им брой. В структурата на осигурените лица, делът им е 4,3%.

Работещите без трудови правоотношения, осигурени само за пенсия са 50 574 души (с 2 881 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 1,8% в структурата на осигурените лица.

Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията са 872 лица, а лицата, включени в *програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта* и осигурени на това основание са 307 души.

Броят на *лицата, осигурени за собствена сметка*, за които са постъпили вноски, е 245 824 (8,8% от всички осигурени лица), при планирани 257 159 или с 11 335 по-малко. От тях 70,3% или 172 703 (при план 156 990) са избрали да се осигуряват за всички социални рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица и 29,7% или 73 121 (при план 100 169) са се осигурявали само за пенсия.

Таблица № 17 : Структура на осигурените лица

Показатели	2023 г.	2022 г.
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	85,1%	85,0%
- I категория труд	0,2%	0,2%
- II категория труд	4,5%	4,5%
- III категория труд	95,3%	95,3%
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор "Сигурност"	4,3%	4,5%
Работещи без трудови правоотношения	1,8%	1,7%
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	0,03%	0,03%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,011%	0,019%
Самоосигуряващи се лица	8,8%	8,8%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	70,3%	69,7%
- осигурени само за пенсия	29,7%	30,3%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	100,0%	100,0%

Основните фактори, които оказват влияние върху изпълнението на бюджета на ДОО за 2023 г. и сравнителен анализ на отделните категории осигурени лица спрямо предходната година са представени по долу:

- През 2023 г. растежът на реалния БВП на България възлезе на 1,8% (при 3,9% през 2022 г.), като основен положителен принос имаха частното потребление и нетният износ.
- Процесите на пазара на труда благоприятстваха икономическата активност по линия както на нарастване на заетостта, така и на повишаването на доходите от труд, които подкрепяха растежа на разходите за потребление на домакинствата.

- Запази се тенденцията номиналните възнаграждения от труд да нарастват с темп, по-висок от този на потребителските цени. Основните фактори, които оказаха влияние за растежа на заплатите, бяха засиленото търсене на труд в условията на подобряване на икономическата активност и високият недостиг на работна сила, както и увеличението на заплатите в бюджетната сфера и на минималната работна заплата от януари.
- Нарастването на икономическата активност в страната имаше благоприятно влияние върху пазара на труда през годината, като броят на заетите лица и отработените човечко-часове в икономиката се повишиха с 1,0% на годишна база. Основен принос за растежа на заетите лица имаше секторът на услугите и най-вече подсекторите „държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа“, следван от подсектор „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“, които отчетоха и най-висок растеж на добавената стойност през годината. Броят на заетите в строителството също се повиши, докато в селското стопанство и промишлеността беше отчетено понижение.
- Коефициентът на икономическа активност продължи да се повишава и достигна 73,9% през 2023 г. (спрямо 73,7% през 2022 г.), като нарастването бе резултат от по-голямото намаление на населението в трудоспособна възраст спрямо понижението на работната сила и отразяваше неблагоприятните демографски процеси в страната.
- Темповете на развитие на икономиката, икономическата активност и състоянието на пазара на труда имат определящо значение за динамиката на броя на осигурените лица и нарастването на средния осигурителен доход, респективно – за динамиката на приходите от осигурителни вноски в ДОО.
- През 2023 г. осигурените лица (2 807 438 бр.) надминават нивата от 2019 г. (2 794 029 бр.). За четвърта поредна година се отчита нарастване на броя на осигурените лица, което успява да компенсира регистрираното през 2020 г. голямо понижение.
- Общият брой на осигурените лица през 2023 г. се увеличи с 13 189 лица или с 0,5% спрямо предходната година.
- Броят на осигурените лица, работещи по трудов договор (общо в трите категории труд) се увеличи с 13 619 души или с 0,6%. Най-голямо е увеличението в броя на осигурените лица, работещи при условията на най-масовата трета категория труд – с 11 508 души спрямо 2022 г. или с 0,5%. Увеличение в броя на осигурените лица се отчита и при работещите във втора категория труд с 1 819 души (1,7%), както и при работещите в условията на първа категория труд с 292 души (5,5%).
- Намаление на броя на осигурените лица се отчита при броя на държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“ с 3 342 души или с 2,7% спрямо предходната година.
- При работещите без трудови правоотношения, осигурени от възложител се наблюдава намаление с 3 672 души или със 7,8% в сравнение с 2022 г.
- Намаление от 591 души или с 0,2% е отчетено в броя на самоосигуряващите се лица, като се наблюдава спад в групата на самоосигуряващите лица само за пенсия (с 1 437 души или с 1,9%), докато при самоосигуряващите лица за всички осигурителни случаи се отчита нарастване с 846 души.

Таблица № 18 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2023 г.				2022 г.	
	План – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 791 630	1 457,97	2 807 438	1 477,41	2 794 249	1 304,84
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 354 016	1 497,50	2 388 403	1 511,68	2 374 784	1 334,87
- осигурени от I категория труд	5 793	2 448,32	5 639	2 497,14	5 347	2 332,26
- осигурени от II категория труд	99 665	1 697,52	107 802	1 696,96	105 983	1 521,29
- осигурени от III категория труд	2 248 558	1 486,18	2 274 962	1 500,46	2 263 454	1 323,78
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор "Сигурност"	125 529	2 540,15	121 458	2 559,50	124 800	2 176,99
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	946	309,23	872	400,82	824	415,25
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	525	796,16	307	782,59	523	705,31
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	53 455	439,86	50 574	497,87	46 902	489,79
Самоосигуряващи се лица	257 159	785,13	245 824	816,06	246 415	733,14
- самоосигуряващи се лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	140 236	835,96	158 720	831,41	156 530	748,60
- самоосигуряващи се лица само за пенсия	84 848	745,09	63 228	808,54	63 228	737,29
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	16 754	681,58	13 983	734,53	15 327	631,59
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	15 321	654,82	9 894	733,20	11 330	633,72

Осигурителен доход е доходът, върху който се дължат осигурителни вноски и включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени или неначислените, и други доходи от трудова дейност. Регламентира се ежегодно със Закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален месечен размер, определен по икономически дейности и квалификационни групи професии, за някои групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица.

Осигурителният доход на *осигурените от работодателя лица* представлява полученото, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер. Минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя се определя пропорционално на дните с възнаграждения/доходи, които са елемент на осигурителния доход.

Осигурителните вноски за *държавните служители* се дължат върху получените или начислени и неизплатени брутни месечни възнаграждения по служебни правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и са за сметка на

държавния бюджет. За държавните служители не се определят минимални осигурителни доходи, както при работниците и служителите наети по трудови правоотношения.

Самоосигуряващите се лица текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който е в диапазона между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със ЗБДОО за съответната година. Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Годишният осигурителен доход на самоосигуряващите се лица се формира като разлика между декларирания или определения с ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Върху годишния осигурителен доход се дължи окончателна осигурителна вноска в размера, определен за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“ за самоосигуряващите се лица, които са избрали да се осигуряват в този фонд и за ДЗПО в УПФ за родените след 31.12.1959 г.

Морските лица се осигуряват върху избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година. Морските лица не са самоосигуряващи се по смисъла на КСО, но осигурителният им доход е обвързан с минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2023 г. е 1 477,41 лв. (при план 1 457,97 лв.) или с 13,2 на сто по-висок от отчетения през 2022 г. (1 304,84 лв.).

ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО

Общо постъпилите приходи и трансфери в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2023 г. са 21 641 431,9 хил. лв. В сравнение с предходната 2022 г. приходите и трансферите са с 3 609 686,8 хил. лв. или с 20,0 на сто повече.

Планираните приходи (без трансфери) за ДОО за 2023 г. са 11 228 500,0 хил. лв., а са постъпили 11 389 832,0 хил. лв., или изпълнението на плана е 101,4 на сто. Общото изпълнение на плана по приходите е със 161 332,0 хил. лв. (1,4 на сто).

Планираните приходи от осигурителни вноски са 11 080 450,0 хил. лв., а са постъпили 11 204 812,4 хил. лв., като изпълнението е със 124 362,4 хил. лв. (1,1 на сто) и се дължи основно на изпълнение на приходите от осигурителни вноски от работодатели и осигурени лица – 101 742,5 хил. лв.

Постъпили са повече приходи от осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, чл. 157, ал. 7 от КСО и §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО с 21 087,9 хил. лв. повече от планираните или 25,2 на сто.

В бюджета на ДОО са планирани 149 090,0 хил. лв. неданъчни приходи, а са постъпили 186 205,6 хил. лв., с 37 115,6 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост – 7 386,8 хил. лв., глоби, санкции, наказателни лихви – 26 075,5 хил. лв. и други приходи – 152 743,3 хил. лв.

Постъпили са с 36 273,0 хил. лв. повече приходи от прехвърлени/ акумулирани средства от осигурителни вноски, постъпили по чл. 4б, чл. 4в, чл. 69б от КСО и § 9 от ПЗР към ЗБДОО 2021 г. (прехвърлените във фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ или в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система средства, натрупани по индивидуалните партии в универсалните и професионалните пенсионни фондове на осигурените лица).

Приходите от осигурителни вноски през 2023 г. представляват 51,8% от всички постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО (при 54,6% за миналата

година и 50,3% за 2021 г.).

Таблица № 19 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2023				2022		% изпълнение през 2022 г. спрямо	
	План ЗБДОО		Отчет		Отчет		План 2023 г.	Отчет за 2022 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	21 801 446,5	100,0%	21 641 431,9	100,0%	18 031 745,0	100,0%	99,3%	120,0%
Осигурителни приходи	11 080 450,0	50,8%	11 204 812,4	52,0%	9 841 317,1	54,6%	101,1%	113,9%
Осигурителни вноски	11 080 450,0	100,0%	11 204 812,4	100,0%	9 841 317,1	100,0%	101,1%	113,9%
- работодатели / възложители	6 786 377,0	61,2%	6 838 387,1	61,0%	5 996 787,0	60,9%	100,8%	114,0%
- лични вноски от работници и служители	3 755 565,0	33,9%	3 805 297,4	34,0%	3 345 465,4	34,0%	101,3%	113,7%
- самоосигуряващи се	452 408,0	4,1%	455 066,5	4,1%	405 371,0	4,1%	100,6%	112,3%
- главница по ревизионни актове за начет от НАП	2 500,0	0,02%	1 373,5	0,01%	2 062,6	0,02%	54,9%	66,6%
- по чл.46, чл. 4в и чл.157, ал.7 от КСО и §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО	83 600,0	0,8%	104 687,9	0,9%	91 631,2	0,9%	125,2%	114,2%
Неданъчни приходи	149 090,0	0,7%	186 205,6	0,9%	136 715,2	0,8%	124,9%	136,2%
Приходи и доходи от собственост	5 600,0	3,8%	7 386,8	4,0%	6 376,0	4,7%	131,9%	115,9%
Глоби, санкции и наказателни лихви	27 260,0	18,3%	26 075,5	14,0%	29 171,2	21,3%	95,7%	89,4%
Други приходи	116 230,0	78,0%	152 743,3	82,0%	101 168,0	74,0%	131,4%	151,0%
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 040,0	-	-1 186,0	-	-1 026,6	-	114,0%	115,5%
Получени трансфери от Централния бюджет за ДОО	347 587,0	1,6%	461 325,3	2,1%	348 058,4	1,9%	132,7%	132,5%
Допълнителен трансфер от ЦБ/ ДБ за покриване на недостига от средства	10 225 359,5	46,9%	9 783 059,2	45,2%	7 700 064,7	42,7%	95,7%	127,1%
Трансфер за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	7 021,0	-	6 193,9	-	-	-
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	194,4	0,001%	422,3	0,002%	-	46,0%

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

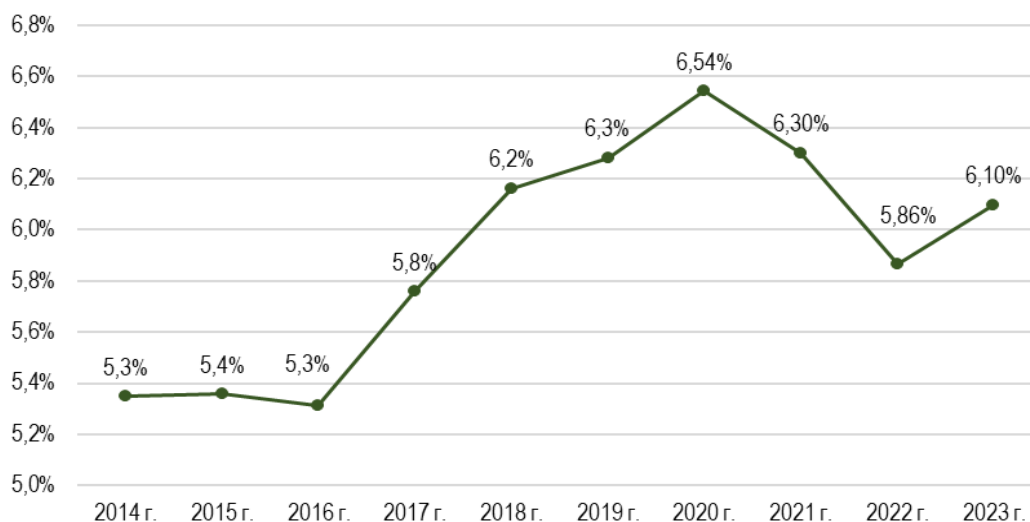
В бюджета на ДОО осигурителните приходи се формират изцяло от приходи от осигурителни вноски, които се състоят главно от вноски на работодатели/възложители, осигурени лица (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

През 2023 г. са постъпили 11 204 812,4 хил. лв. (при планирани 11 080 450,0 хил. лв.) приходи от осигурителни вноски. Преизпълнението е със 124 362,4 хил. лв. (1,1 на сто) и се дължи основно на преизпълнение на приходите от осигурителни вноски от работодатели и осигурени лица – 101 742,4 хил. лв.

През 2023 г. приходите от осигурителни вноски са с 1 363 495,3 хил. лв. или с 13,9 на сто повече от същите през 2022 г. (9 841 317,1 хил. лв.). Като основни фактори за по-високите приходи от осигурителни вноски, в сравнение с предходната година, могат да се посочат:

- Повишението на минималната работна заплата от 1 януари 2023 г. с 9,9 на сто, което доведе до нарастване на минималните осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии;
- Увеличението на минималния месечен осигурителен доход на самоосигуряващите се лица от 1 август 2023 г. от 710 лв. на 780 лв. (9,9 на сто);
- Увеличението на минималния осигурителен доход за земеделските стопани и тютюнопроизводители, който до 31 юли 2023 г. бе в размер на 710 лв., а от 1 август 2023 г. – 780 лв. (9,9 на сто);
- Провежданата политика по доходите на увеличаване възнагражденията на служителите в бюджетния сектор и педагогическия персонал.

Основен измерител на общото осигурително участие е съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт. Показателят се увеличава с 0,24 процентни пункта спрямо предходната година от 5,86% на 6,10%.

Фигура № 16 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Елементи на приходите от осигурителни вноски

1. Вноските от работодатели/възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,0%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски в отчета за 2023 г., като в тази група са включени преведените суми за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, за държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, за работещите без трудово правоотношение и др. Те възлизат на 6 838 387,1 хил. лв., при план ЗБДОО 6 786 377,0 хил. лв., или 100,8 на сто изпълнение. В сравнение с 2022 г. постъпилите приходи са с 841 600,1 хил. лв. или с 14,0 на сто повече.

- В структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели/възложители, най-съществен дял (71,4%) имат постъпленията за работещите по трудов договор от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2023 г. тези приходи са в размер на 4 883 104,9 хил. лв. и изпълнението е 101,6 на сто, като са постъпили 76 749,2 хил. лв. повече приходи от планираното. От тях 4 551 542,2 хил. лв. са вноските за работещите при условията на трета категория труд (101,3 на сто изпълнение на плана) и 331 562,7 хил. лв. за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (106,6 на сто изпълнение на плана). Отчетеният средномесечен осигурителен доход за осигурените от най-масовата трета категория труд е 1 500,46 лв., при план 1 486,18 лв. Спрямо плана е по-висок с 1,0 на сто, а спрямо 2022 г. – с 13,3 на сто. При осигурените лица и в другите две категории труд се отчита ръст на средномесечния осигурителен доход спрямо планирания и спрямо предходната година. За работещите при условията на първа категория труд, отчетеният средномесечен осигурителен доход е 2 497,14 лв. (при план 2 448,32 лв.) и нараства със 7,1 на сто спрямо 2022 г., а за работещите при втора категория – 1 696,96 лв. (при план 1 697,52 лв.) и повишение с 11,5 на сто спрямо 2022 г.

- Приходите от осигурителни вноски за държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“, са в размер на 1 584 102,1 хил. лв. или 96,9 на сто изпълнение на плана (1 634 092, хил. лв.). Делът им в структурата на вноските от работодатели/възложители е 23,2%. В сравнение с 2022 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (т. е. за сметка на ДБ), постъпленията са с 212 113,4 хил. лв. (15,5 на сто) повече.

- Постъпленията от осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения са в размер 25 363,9 хил. лв., при планирани 24 323,2 хил. лв. Отчетените приходи от осигурителни вноски са с 2 124,5 хил. лв. повече от същите през 2022 г.

- Приходите от осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, през 2023 г. са в размер на 502,7 хил. лв. и са със 75,2 хил. лв. повече от планираните и с 6,0 хил. лв. повече от отчетените през 2022 г.

- Във фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, постъпват осигурителни вноски, дължими за лица, които не са работили поради предвидени в КСО обективни причини, а именно: незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, непредоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и др. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера като за фонд „Пенсии“ и съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“. През 2023 г. тези приходи възлизат на 133,9 хил. лв., като изпълнението на плана е 7,5 на сто, а спрямо предходната година са с 8,2 хил. лв. повече.

- Постъпленията от осигурителни вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са в размер на 302,3 хил. лв., което е със 167,0 хил. лв. по-малко от отчетеното през 2022 г.

- От осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за лицата, осигурени за инвалидност, старост, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест, са постъпили 343 038,9 хил. лв., което е с 8,2% на сто повече от планираните (317 039,7 хил. лв.) и с 41 990,3 хил. лв. повече спрямо предходната година.

2. Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения заемат второ място в структурата на приходите от осигурителни вноски (34,0%). През 2023 г. са постъпили 3 805 297,4 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е 101,3 на сто. В сравнение с 2022 г. постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали с 459 832,0 хил. лв. или с 13,7 на сто.

Таблица № 20 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2023 г.				2022 г.		изпълнение през 2023 г. спрямо	
	План ЗБДОО 2023 г.		Отчет		Отчет		План ЗБДОО 2023 г.	Отчет за 2022 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	%	%
Осигурителни вноски от работодатели / възложители	6 786 377,0	61,2%	6 838 387,1	61,0%	5 996 787,0	60,9%	100,8%	114,0%
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	4 806 355,7	70,8%	4 883 104,9	71,4%	4 298 112,9	71,7%	101,6%	113,6%
- III-та категория труд	4 495 179,6	93,5%	4 551 542,2	93,2%	4 005 411,0	93,2%	101,3%	113,6%
- I-ва и II-ра категория труд	311 176,2	6,5%	331 562,7	6,8%	292 701,9	6,8%	106,6%	113,3%
2. Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор "Сигурност"	1 634 092,3	24,1%	1 584 102,1	23,2%	1 371 988,7	22,9%	96,9%	115,5%
3. Осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения	24 323,2	0,4%	25 363,9	0,4%	23 239,4	0,4%	104,3%	109,1%
4. Осигурителни вноски за членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията	427,5	0,01%	502,7	0,01%	496,8	0,01%	117,6%	101,2%
5. Осигурителни вноски за Ф "ТЗПБ" за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	317 039,7	4,7%	343 038,9	5,0%	301 048,6	5,0%	108,2%	113,9%
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл.	1 765,8	0,03%	1 838,4	0,03%	1 305,6	0,02%	104,1%	140,8%
7. Осигурителни вноски за ф "Пенсии" и ф "Пенсии за лицата по чл. 69", поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	1 775,6	0,03%	133,9	0,002%	125,7	0,002%	7,5%	106,5%
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	597,0	0,01%	302,3	0,00%	469,4	0,01%	50,6%	64,4%

Лични осигурителни вноски	3 755 565,0	33,9%	3 805 297,4	34,0%	3 345 465,4	34,0%	101,3%	113,7%
Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица	452 408,0	4,1%	455 066,5	4,1%	405 371,0	4,1%	100,6%	112,3%
1. Осигурени само за пенсия	116 731,8	25,8%	91 805,1	20,2%	84 086,7	20,7%	78,6%	109,2%
2. Осигурени само за пенсия земеделски стопани и тютюнопроизводители	18 762,7	4,1%	13 065,4	2,9%	13 008,4	3,2%	69,6%	100,4%
3. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица)	267 040,4	59,0%	291 159,3	64,0%	259 186,5	63,9%	109,0%	112,3%
4. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица) земеделски стопани и тютюнопроизводители	26 352,9	5,8%	22 689,4	5,0%	21 457,3	5,3%	86,1%	105,7%
5. Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	4 280,4	0,9%	3 547,0	0,8%	3 199,9	0,8%	82,9%	110,8%
6. Осигурителни вноски за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	19 239,9	4,3%	32 800,2	7,2%	24 432,2	6,0%	170,5%	134,2%
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	2 500,0	0,02%	1 373,5	0,01%	2 062,6	0,02%	54,9%	66,6%
Осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, чл. 157, ал. 7 от КСО и §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО	83 600,0	0,8%	104 687,9	0,9%	91 631,2	0,9%	125,2%	114,2%
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСИ	11 080 450,0	100,0%	11 204 812,4	100,0%	9 841 317,1	100,0%	101,1%	113,9%

3. Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващите се лица за 2023 г. са в размер 455 066,5 хил. лв., при планирани 452 408,0 хил. лв. В тях са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за заплатен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самоосигуряващите се лица. В сравнение с 2022 г. при приходите от осигурителни вноски от лицата, осигурени за собствена сметка е отчетен ръст от 12,3 на сто или с 49 695,6 хил. лв. повече. Те заемат дял от 4,1% в общите приходи от осигурителни вноски през 2023 г. Нарастването на приходите от вноски за самоосигуряващите се лица е вследствие на ръста на средния осигурителен доход, който през 2023 г. е 816,06 лв. и е с 11,3% по-висок от отчетения през 2022 г. (733,14 лв.), което е в резултат на определения по-висок норматив на минималния осигурителен доход за всички самоосигуряващи се лица.

- В приходите от осигурителни вноски на самоосигуряващите се лица най-висок относителен дял (64,0%) заемат приходите за лицата, осигуряващи се за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица. Постъпили са 291 159,3 хил. лв., което е с 31 972,9 хил. лв. или с 12,3% повече от същите през предходната година. Броят на лицата, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове за своя сметка през 2023 г. е 158 720 души и е с 2 190 осигурени повече в сравнение с 2022 г. Средният осигурителен доход за тези лица е 831,41 лв. и е с 11,1 на сто по-висок спрямо 2022 г. (748,60 лв.).

- Приходите от осигурителни вноски на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са 22 689,4 хил. лв. (с 1 232,2 хил. лв. или с 5,7% повече от същите за 2022 г.). Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“, са 13 983 души и са с 1 344 души по-малко от броя им през предходната година. Те са внасяли осигуровки върху среден месечен доход в размер на 734,53 лв., като се запазва тенденцията средният осигурителен доход за тези лица да е близък до нормативно определения минимален размер, който през 2023 г. се повиши от 1 август от 710 лв. на 780 лв.

- Постъпленията от осигурителни вноски за самоосигуряващите се лица, осигурени само за пенсия възлизат на 91 805,1 хил. лв. и са със 7 718,4 хил. лв. повече от отчетените приходи за тази категория лица през 2022 г. През 2023 г. 63 228 самоосигуряващи се са внасяли

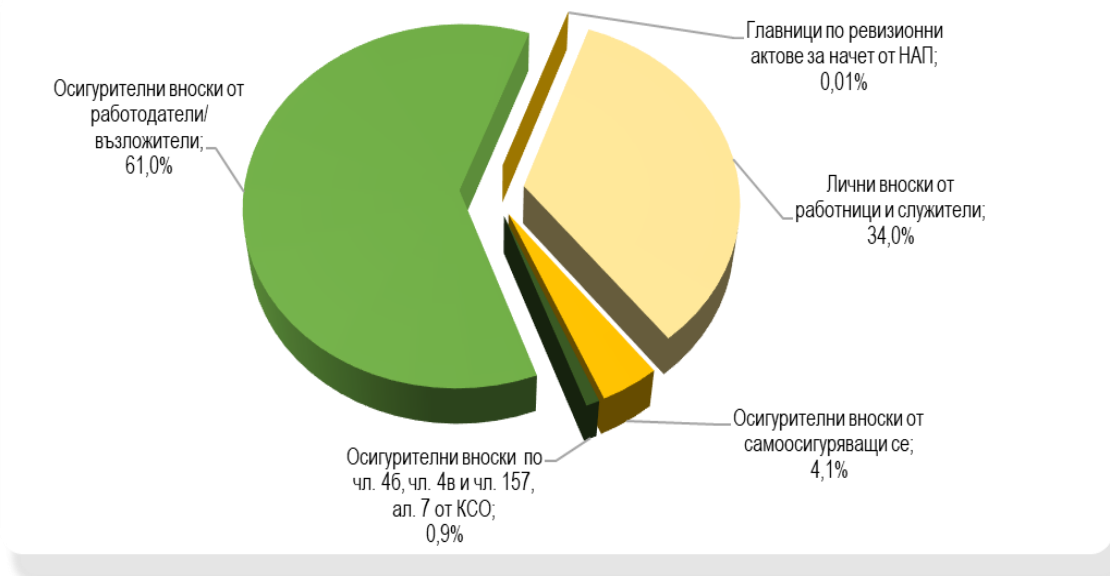
вноски само за пенсия, като броят им се запазва на нивото от 2022 г. Средният осигурителен доход на избралите да се осигуряват само за пенсия е 808,54 лв. и е с 9,7% по-висок от предходната година.

- Осигурителните приходи от земеделските стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“ през 2023 г. са 13 065,4 хил. лв., което е с 57,0 хил. лв. (с 0,4%) повече от 2022 г. През 2023 г. броят на осигурените земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия е 9 894 (с 1 437 души по-малко от 2022 г.) с осигурителен доход в размер на 733,20 лв. (при 633,72 лв. през 2022 г.).

- След годишното изравняване на осигурителния доход за предходни години от самоосигуряващите се лица, през 2023 г. са постъпили 3 547,0 хил. лв. В сравнение с 2022 г. приходите от осигурителни вноски във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“ от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 347,2 хил. лв. повече.

- Приходите във фонд „Пенсии“ от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли осигурителни вноски за заплащане на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО) през 2023 г. са 32 800,2 хил. лв., а изпълнението на плана е 170,5 на сто. Спрямо отчета за 2022 г. са постъпили с 8 368,0 хил. лв. повече. Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии“ за родените преди 01.01.1960 г. (за 2023 г. – 19,8%) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (до 31 юли 2023 г. – 710 лв., а от 1 август – 780 лв.). Сумата на осигурителните вноски за един месец заплатен осигурителен стаж до 31 юли 2023 г. е 140,58 лв., а от 1 август – 154,44 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години, може да се ползва от лицата, навършили изискуемата по чл. 68, ал. 1 от КСО възраст за пенсиониране.

4. Приходите от осигурителни вноски на основание чл. 4б от КСО (за лица, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“), чл. 4в от КСО (лица, избрали да не се осигуряват в професионален пенсионен фонд, а само в ДОО), чл. 157, ал. 7 от КСО (осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд за лицата, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст) през 2023 г. са 104 687,9 хил. лв. Делът им в структурата на приходите от осигурителни вноски е 0,9% и в сравнение с плана са постъпили с 21 087,9 хил. лв. повече. Спрямо постъпленията през 2022 г., когато приходите на това основание са 91 631,2 хил. лв., са с 13 056,7 хил. лв. повече.

Фигура № 17 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2023 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

В бюджета на ДОО за 2023 г. са планирани 149 090,0 хил. лв. от неданъчни приходи, а са постъпили 186 205,6 хил. лв., или с 37 115,6 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. Постъпленията от неданъчни приходи са с 49 490,4 хил. лв. повече в сравнение с отчетените за предходната година.

- Приходите и доходите от собственост (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са в размер на 7 386,8 хил. лв. (преизпълнение с 31,9 на сто). Спрямо предходната година са постъпили с 1 010,8 хил. лв. повече.

- Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви възлизат на 26 075,5 хил. лв., при план 27 260,0 хил. лв. (или с 1 184,5 хил. лв. по-малко), като спрямо предходната година са с 3 095,7 хил. лв. по-малко.

- Преизпълнението на плана на неданъчните приходи в бюджета на ДОО през 2023 г. се дължи и на параграф „други приходи“, където се отчитат акумулираните приходи от прехвърлените средства по индивидуални партии на осигурени лица от универсалните и професионалните пенсионни фондове към фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ или в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система средства. Постъпили са 152 743,3 хил. лв. други приходи, като са планирани 116 230,0 хил. лв.

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ЦЕНТРАЛНИЯ/ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

Участието на държавата във финансирането на част от осигурителните разходи, които са за сметка на държавния бюджет през 2023 г., се осъществява чрез трансфер по план в размер на 10 572 946,5 хил. лв. За 2023 г. бюджетът на ДОО е получил трансфер от държавния бюджет в размер 10 251 405,5 хил. лв.

- Получените трансфери от централния/държавния бюджет към бюджета на ДОО през 2023 г. са в размер на 461 325,3 хил. лв., които са за:

- Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и

вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски – 333 235,2 хил. лв.

- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война – 349,8 хил. лв.;
- Добавки към пенсиите на репресирани лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица – 12 933,1 хил. лв.;
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани – 18,9 хил. лв.;
- Осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансферът е в размер на 650,1 хил. лв.;
- Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – 400,0 хил. лв.;
- Полученият трансфер от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии“ е в размер на 102 757,2 хил. лв.;
- Полученият трансфер от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е в размер на 10 981,1 хил. лв.;

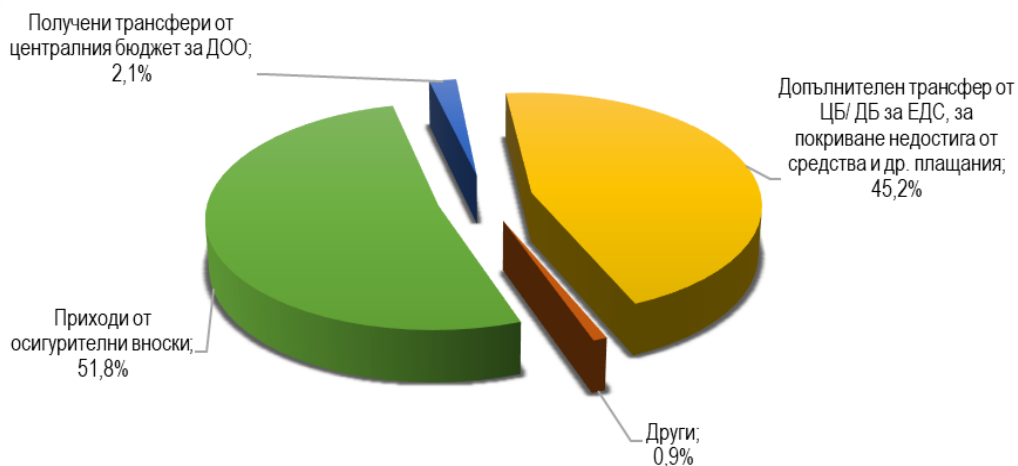
- Постъпил е допълнителен трансфер по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите в размер на 36,9 хил. лв.;

- Постъпил е трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства в размер на 9 711 022,3 хил. лв., който е с 514 337,2 хил. лв. (или с 5,0 на сто) по-малък от планирания;

- Постъпил е допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за април 2023 г. съгласно ПМС № 277 /13.12.2023 г., във връзка с т. 1 от ПМС № 269 от 2023 г. в размер на 72 000,0 хил. лв.

- Постъпил е трансфер от централния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 7 021,0 хил. лв. (съгласно прилагането от 1 октомври 2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.).

В групата на трансферите през 2023 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по програми за осигуряване на заетост в размер на 194,4 хил. лв.

Фигура № 18 : Структура на приходите и получените трансфери в консолидирания бюджет на ДОО през 2023 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2023 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

Разходите на държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението. Разходната част на КБДОО за 2023 г. се реализира при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсиите:

1.1. През 2023 г. продължи повишаването на изискуемия осигурителен стаж за отпускане на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и на изискуемата възраст на всички видове пенсии за ОСВ:

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се повиши с един месец за мъжете – 64 години и 6 месеца и с два месеца за жените – 62 години;
- Необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се увеличи с два месеца – 39 години и 4 месеца за мъжете и 36 години и 4 месеца за жените;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 3 се повиши с два месеца – 67 години за двата пола;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 54 години за пенсия по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 и 44 години за пенсия по чл. 69, ал. 4 и 7;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69а от КСО се повиши с два месеца – 44 години;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69б от КСО се повиши с два месеца (с изключение на изискуемата възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 за

жените, която се повиши с четири месеца (Виж таблица № 6 и 7 в Приложението към годишника).

1.2. От 1 юли 2023 г.:

- размерът на пенсиите, свързани с трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2022 г., бе увеличен с 12 на сто;
- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО бе увеличен от 467,00 лв. на 523,04 лв. (с 12,0 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, свързани с трудова дейност;
- размерът на социалната пенсия за старост бе увеличен от 247,00 лв. на 276,64 лв. (с 12,0 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

1.3. Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се запази на 3 400 лв.

1.4. С РМС № 269 от 6 април 2023 г. беше одобрено финансиране на ДОО за 2023 г. в размер до 72 000,0 хил. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума в размер на 70 лв. на пенсионери, които получават пенсия без добавките и компенсациите към нея за м. април 2023 г. в размер до 504,00 лв. включително.

1.5. Със Закона за допълнение на Кодекса за социално осигуряване, (обн. ДВ, бр. 8/25.01.2023 г., в сила от 29 януари 2023 г.), е допълнена нормата на §1, ал. 1, т. 12 от Допълнителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, по силата на която за действителен стаж се признава и периодът на наборна или мирновременна алтернативна служба, както и периодите по чл. 7 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

2.1. Запазиха се минималният и максималният дневен размер на обезщетението за безработица – съответно на 18,00 лв. и на 85,71 лв.;

2.2. Запази се периодът на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане – 410 дни;

2.3. Размерът на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст се увеличи на 780 лв.;

2.4. Отчетени са влезлите в сила от 1 юли 2018 г. промени в режима на изплащане на паричните обезщетения за осиновяване на дете до петгодишна възраст;

2.5. От 1 август 2022 г. се въведе право на нов вид парично обезщетение – за отглеждане на дете до 8-годишна възраст на бащата (осиновителя). Размерът на обезщетението се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. За 2023 г. размерът на обезщетението бе определен на 780 лв.;

2.6. И през 2023 г. е отчетена възможността за майките (осиновителките), които имат право да ползват отпуска при бременност и раждане до навършване на едногодишна възраст на детето, но не го използват, да се върнат на работа и да получават обезщетение от ДОО в размер 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане;

2.7. Запази се режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност съгласно чл. 40, ал. 5 на КСО – първите три работни дни се изплащат от осигурителя;

2.8. Запази се периодът, който се взема предвид при изчисляване размерите на краткосрочните обезщетения при временна неработоспособност – 18 календарни месеца, бременност и раждане и безработица – 24 месеца;

2.9. Запази се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице – 540 лв.

През 2023 г. планираните разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери) са 21 794 046,5 хил. лв., а по отчет възлизат на 21 609 512,3 хил. лв. и се разпределят както следва:

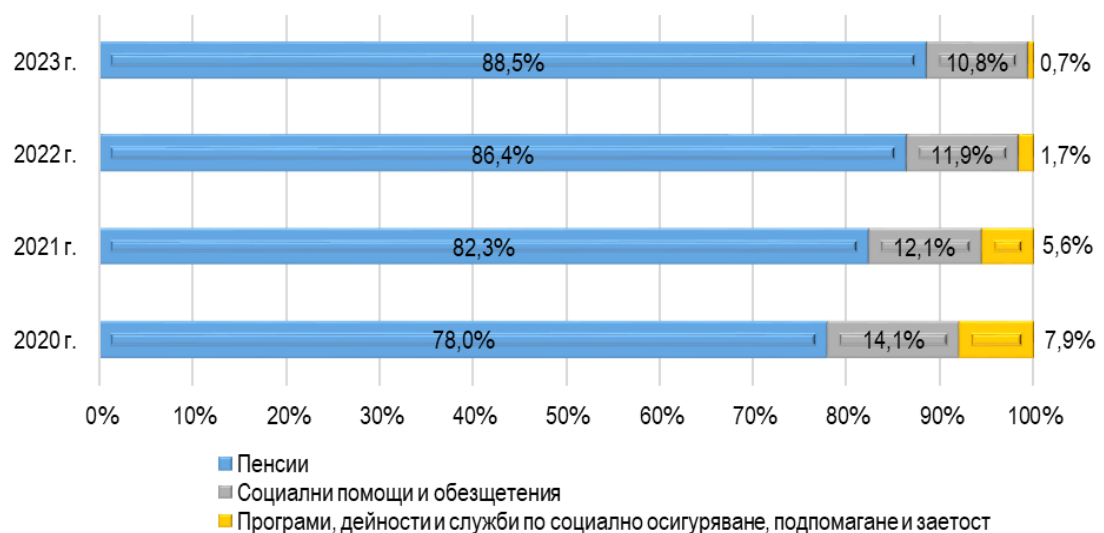
- *Разходи за пенсии* – 19 123 241,0 хил. лв. (включително 79 898,9 хил. лв. за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите) или 88,5% от общите разходи;
- *Разходи за социални помощи и обезщетения* – 2 324 545,3 хил. лв. или 10,8% от общите разходи;
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта* – 161 555,4 хил. лв. или 0,7% от общите разходи;
- *За отбрана и сигурност* са изразходвани средства в размер на 170,6 хил. лв.

Таблица № 21 : Разпределение на разходите в Консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2023 г.		2022 г.	% изпълнение през 2023 г. спрямо:	
	План-ЗБДОО (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	План-ЗБДОО	Отчет 2022 г.
ПЕНСИИ:	19 168 164,5	19 123 241,0	15 634 714,6	99,8	122,3
Пенсии за сметка на ДОО	18 816 627,6	18 787 945,9	15 379 051,4	99,8	122,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	5 000,0	2 125,8	0,0	42,5	0,0
Пенсии за сметка на Държавния бюджет	346 536,9	333 169,3	255 663,2	96,1	130,3
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	2 466 227,2	2 324 545,3	2 162 655,2	94,3	107,5
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТТА	159 461,3	161 555,4	310 841,0	101,3	52,0
ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	193,5	170,6	139,5	88,2	122,3
ОБЩО:	21 794 046,5	21 609 512,3	18 108 350,3	99,2	119,3

Изпълнението на плана по разходите е 99,2%, което е икономия от 184 534,2 хил. лв. В сравнение с 2022 г., когато отчетените разходи са в размер на 18 108 350,3 хил. лв., нарастването е с 3 501 162,1 хил. лв. или с 19,3%. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с 3 488 526,4 хил. лв., а при сумите, изплатени за парични обезщетения и помощи – със 161 890,1 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта е отчетен спад в размер на 149 285,6 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2020 – 2023 г. е представена на фигура № 19.

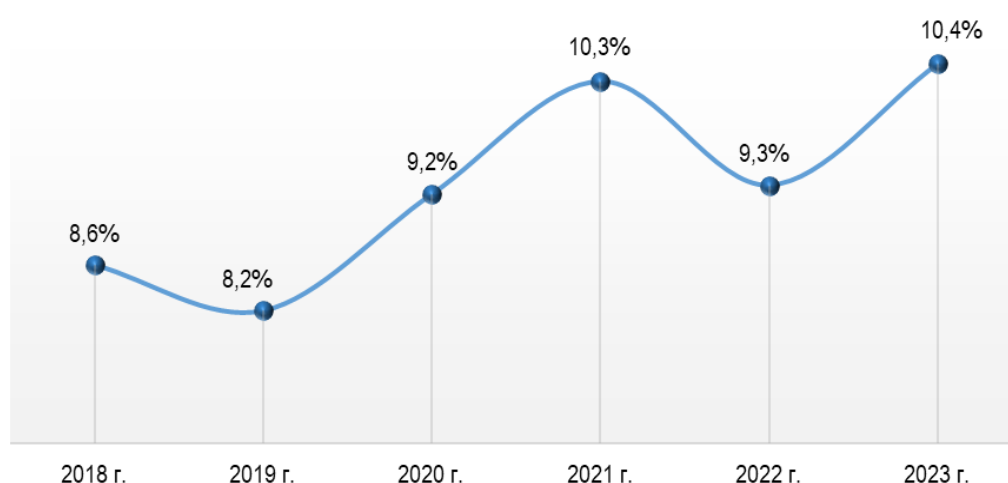
Фигура № 19 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2020 – 2023 г.

РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2023 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. за еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на 19 123 241,0 хил. лв., при планирани 19 168 164,5 хил. лв. Отчетени са с 44 923,5 хил. лв. по-ниски разходи от тези в плана. В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, капиталовият трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ, както и еднократно изплатените допълнителни суми към пенсиите. В сравнение с 2022 г., когато са били 15 634 714,6 хил. лв., разходите за пенсии са с 3 488 526,4 лв. или с 22,3% повече.

През периода от 2019 до 2021 г. *делът на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт* бележи ръст (с 2,1 процентни пункта). Отчетеният ръст се дължи на по-високите темпове с които нарастват разходите за пенсии през 2020 и 2021 г. (с 12,9% през 2020 г. и с 27,9% през 2021 г.). През 2022 г. делът на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт спада с 1,0 процентен пункт спрямо предходната година. Причината е в изпреварващото нарастване на БВП в сравнение с нарастването на разхода за пенсии (с 9,7%). През 2023 г. е налице обратната тенденция – разходът за пенсии нараства с по-бързи темпове от БВП, вследствие на което показателят нараства с 1,1 процентни пункта спрямо предходната година.

Динамиката на дела на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт за периода 2018 – 2023 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 20 : Дял на разходите за пенсии от БВП за периода 2018 – 2023 г. (%)

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 22 : Средни показатели по пенсиите за 2022 и 2023 г.

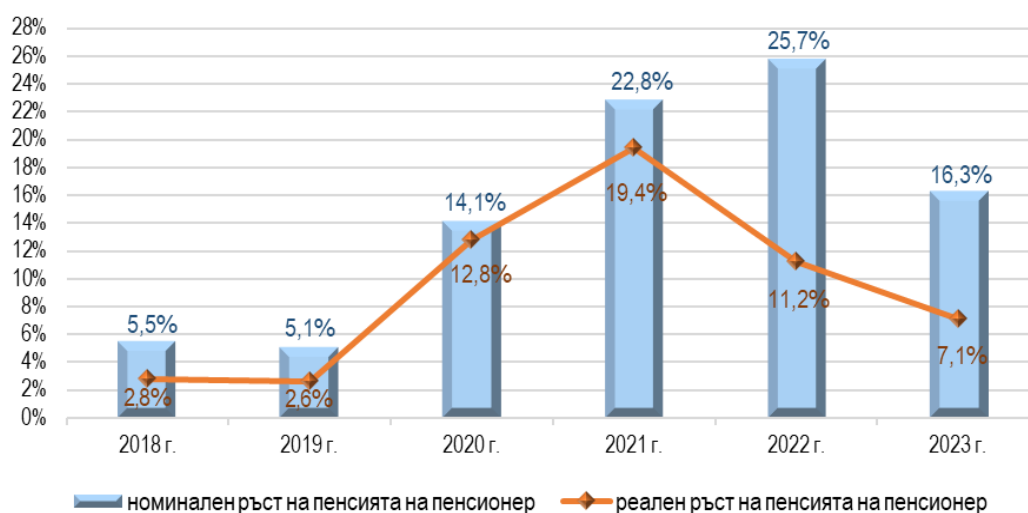
ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери		Среден брой пенсии		Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)	
	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	1 886 270	1 882 317	1 889 599	1 885 426	665,39	769,03
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 450 433	1 441 906	1 452 267	1 443 610	709,33	829,82
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	435 837	440 411	437 332	441 816	519,15	570,03
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	85 185	83 388	85 202	83 402	1 092,36	1 400,06
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	85 144	83 350	85 161	83 364	1 092,59	1 400,37
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	41	38	41	38	608,95	718,74
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	5 917	5 587	13 437	12 568	602,45	690,02
1. Пенсии за трудова дейност	5 910	5 581	13 424	12 556	602,50	690,03
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	7	6	13	12	566,46	677,30
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	59 171	59 899	61 080	61 721	371,98	421,74
1. Пенсии за военна инвалидност	1 925	1 809	3 748	3 551	362,79	398,81
2. Пенсии за гражданска инвалидност	105	99	191	179	348,86	381,75
3. Социални пенсии за инвалидност	50 390	51 011	50 390	51 011	387,38	442,81
4. Персонални пенсии	1 916	1 649	1 916	1 649	239,48	249,31
5. Социални пенсии за старост	4 778	5 285	4 778	5 285	264,45	279,01
6. Други пенсии	57	46	57	46	579,06	624,78
ОБЩО:	2 036 543	2 031 191	2 049 318	2 043 117	674,54	784,48

Средномесечният брой на пенсионерите през 2023 г. е 2 031 191 души, при 2 036 543 души през 2022 г. или броят им е намалял с 5 352 пенсионери спрямо предходната година, което се дължи основно на спада с 8 527 лица при пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ и с 1 794 лица при тези с пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО. Ръст от 4 574 души се наблюдава при пенсионерите с пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“. С новоотпуснати през 2023 г. пенсии са 100 213 пенсионери, което е с 2 623 (с 2,7%) повече спрямо тези през 2022 г. (97 590 бр.).

Средномесечно са изплащани 2 043 117 пенсии, като броят им през 2023 г. намалява в сравнение с предходната година с 6 201 бр., което се дължи основно на спада с 8 657 бр. при пенсиите за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ и с 1 797 бр. при пенсиите за ОСВ по чл. 69 от КСО. Ръст от 4 484 души се наблюдава при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“. През 2023 г. общо новоотпуснатите пенсии са 100 451, като в този брой са включени пенсиите, отпуснати за първи път на правоимащото лице, както и пенсиите, отпуснати на вече съществуващи пенсионери. Броят им бележи ръст спрямо предходната година с 2 594 или с 2,7% (97 857 бр. за 2022 г.), което се дължи на броя на личните пенсии, който се увеличава с 5 956 бр. спрямо 2022 г., въпреки спада с 3 362 бр. на наследствените пенсии.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2023 г. е 784,48 лв. (674,54 лв. за 2022 г.), като номиналното нарастване спрямо предходната година е 16,3%, а реалното – 7,1%, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 8,6%. Причините за това нарастване са увеличението на размерите на пенсиите от 1-ви юли, преизчислението на пенсиите с допълнителен осигурителен стаж/осигурителен стаж и доход след пенсиониране, изплащането на „великденски“ добавки на част от пенсионерите и т. н.

Динамиката на ръста на средния месечен размер на пенсията на един пенсионер за периода от 2018 г. до 2023 г. е показана на фигура № 21. За последните две години реалният ръст е над два пъти по-нисък от номиналния, което се дължи на отчетената висока инфлация.

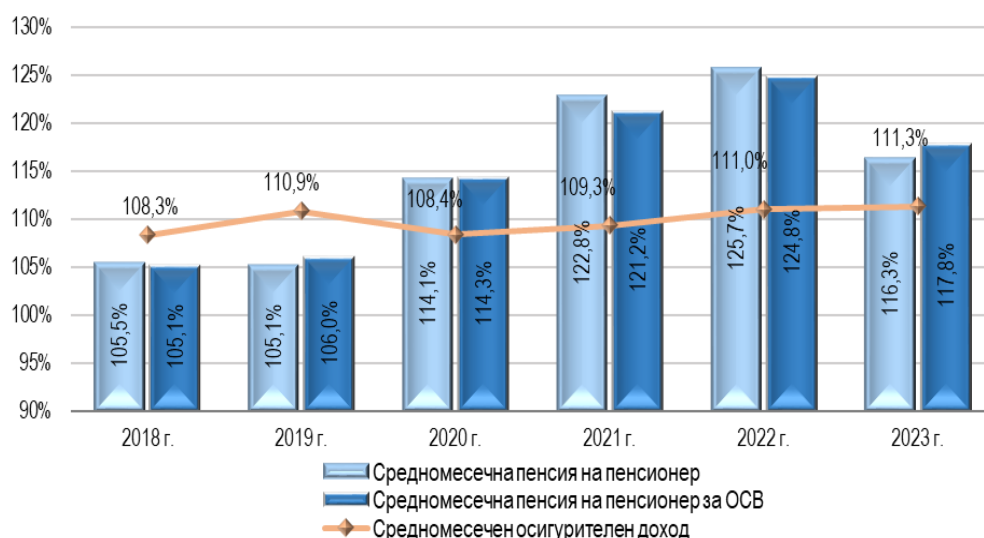

Фигура № 21 : Динамика на номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2018 – 2023 г. (%)

Върху нарастването на средния месечен размер пенсия на пенсионер влияние оказват и по-високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

Средният основен размер на прекратените пенсии през 2023 г. е 632,77 лв., а на новоотпуснатите – 714,53 лв. В сравнение с 2022 г. средният основен размер на прекратените пенсии (496,30 лв.), отбелязва повишение със 136,47 лв. или с 27,5%, а средният основен размер на новоотпуснатите пенсии – със 150,59 лв. или с 26,7%.

Друг фактор за нарастването на средния размер пенсия на пенсионер е ежегодното преизчисляване на размерите на голяма част от пенсиите с осигурителен стаж и осигурителен доход, придобити след пенсиониране. Изменените пенсии през 2023 г. са 501 689 бр. (1 321 693 бр. за 2022 г.), от които 494 575 лични и 7 114 наследствени. Новият им среден размер е 804,37 лв., при стар размер – 763,70 лв.

Фигура № 22 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите на база предходна година, за периода 2018 – 2023 г.

Пенсионерите, които получават пенсия в минимален размер и получават само нея към 31 декември 2023 г. са 930 536 души и представляват 45,7% от общия брой пенсионери. В сравнение с броя им към 31 декември 2022 г., когато са били 931 782, те са с 1 246 пенсионери по-малко.

Таблица № 23 : Разходи за пенсии

ПОКАЗАТЕЛИ	2023 г.		2022 г.	% изпълнение през 2023 г. спрямо:	
	План – ЗБДОО (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	План – ЗБДОО	Отчет за 2022 г.
ПЕНСИИ	19 163 164,5	19 121 115,2	15 634 714,6	99,8	122,3
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т.ч.:	18 816 627,6	18 787 945,9	15 379 051,4	99,8	122,2
Пенсии за трудова дейност и добавките към тях	17 374 423,3	17 261 154,6	13 934 788,4	99,3	123,9
Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	1 442 204,3	1 446 892,4	1 092 166,0	100,3	132,5
Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2018 – 2023 г.	-	79 898,9	352 097,0	-	22,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	346 536,9	333 169,3	255 663,2	96,1	130,3
Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	333 235,2	321 350,7	245 976,6	96,4	130,6

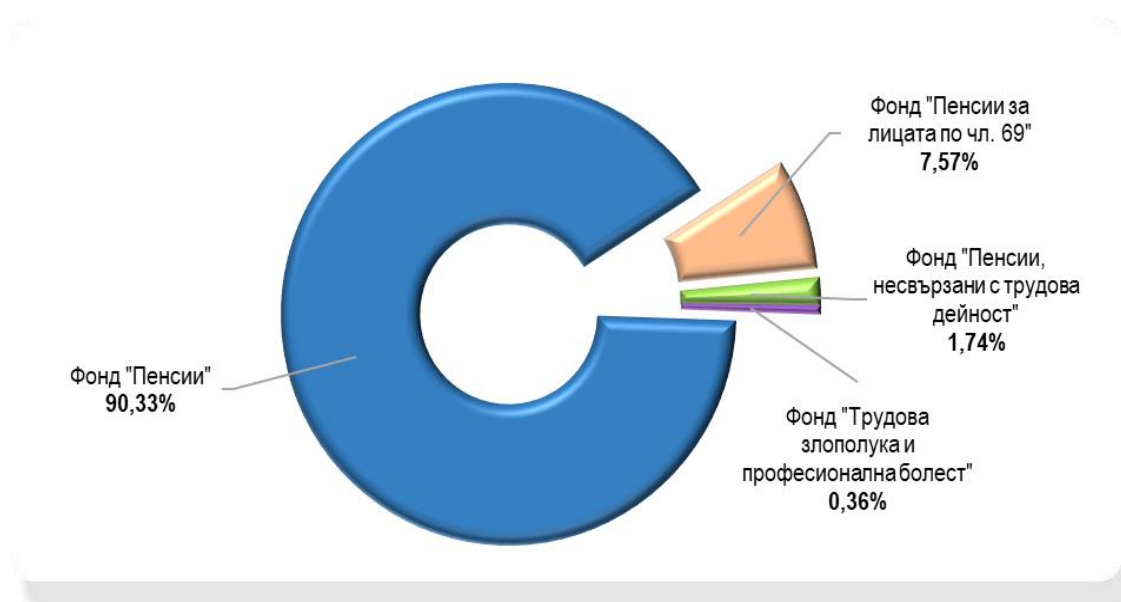
Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	349,8	380,3	493,5	108,7	77,1
Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	12 933,1	11 419,9	9 180,5	88,3	124,4
Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	18,9	18,4	12,6	97,5	145,7
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	5 000,0	2 125,8	0,0	42,5	0,0
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ:	19 168 164,5	19 123 241,0	15 634 714,6	99,8	122,3

Разходите за пенсии спрямо предходната година нарастват, като основно влияние върху това имат следните фактори: осъвременяването на пенсиите, увеличението на минималните размери на пенсиите за трудова дейност и на размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, изплатените еднократни допълнителни суми през годината, по-високите размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високият брой на преизчислените пенсии с допълнителен осигурителен стаж/осигурителен стаж и доход след пенсиониране.

- Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях за сметка на ДОО са 18 787 945,9 хил. лв. и представляват 98,3% от всички разходи за пенсии през годината. Спрямо плана (18 816 627,6 хил. лв.) са изразходвани с 28 681,8 хил. лв. по-малко, а в сравнение с 2022 г. – с 3 408 894,5 хил. лв. (с 22,2%) повече. При пенсиите за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 17 261 154,6 хил. лв., изпълнението на плана е 99,3% или със 113 268,8 хил. лв. по-малко, а спрямо предходната година нарастването е с 23,9% или с 3 326 366,1 хил. лв. При средствата за пенсиите на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението на плана е 100,3% или с 4 688,1 хил. лв. повече, а спрямо предходната година увеличението е с 32,5% или с 354 726,4 хил. лв.;

- За изплащане на пенсии и добавки за сметка на държавния бюджет са изразходвани 333 169,3 хил. лв. с дял от 1,7% от разходите за пенсии. Те са с 13 367,6 хил. лв. по-малко от предвидените и със 77 506,1 хил. лв. повече спрямо 2022 г.

- За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии по отменени закони, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица и др., са извършени разходи в размер на 321 350,7 хил. лв. Изпълнението на плана е 96,4%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 30,6% повече средства;
- Изплатената сума за добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на техни наследници е 380,3 хил. лв. Увеличението е с 30,5 хил. лв. спрямо плана, а спрямо 2022 г. е отчетен спад от 113,1 хил. лв. Към 31 декември 2023 г. са изплатени 102 бр. (163 бр. в края на 2022 г.) добавки от този вид;
- Средствата, изплатени за добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица са в размер на 11 419,9 хил. лв., което е с 1 513,2 хил. лв. по-малко от планираните и с 2 239,4 хил. лв. повече от отчетените средства за 2022 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2023 г. е 6 419 (6 820 бр. за 2022 г.), а средният им месечен размер е 148,26 лв. (112,18 лв. за 2022 г.).

Фигура № 23 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2023 г.

РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Втората по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е 10,8% от общите разходи през 2023 г.

Разходите за социални помощи и обезщетения по план за 2023 г. са 2 466 227,2 хил. лв. Отчетени са 2 324 545,3 хил. лв. или изразходваните средства са със 141 681,9 хил. лв. (с 5,7%) по-малко спрямо плана.

Средствата за социални помощи и обезщетения през 2023 г. са със 161 890,1 хил. лв. (или със 7,5%) повече от тези през 2022 г., когато са били 2 162 655,2 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на изплатените обезщетения, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

Таблица № 24 : Разходи за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2023 г.				2022 г.		% изпълнение през 2023 г. спрямо	
	План-ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		План-ЗБДОО	Отчет за 2022 г.
	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	2 434 135,9	98,7	2 300 540,5	99,0	2 138 244,3	98,9	94,5	107,6
- временна неработоспособност и трудоустрояване	874 081,8	35,9	878 790,7	38,2	864 135,4	40,4	100,5	101,7
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	17 639,4	0,7	11 665,6	0,5	10 251,3	0,5	66,1	113,8
- бременност, раждане, отглеждане и осиновяване на дете	992 831,2	40,8	931 034,0	40,5	851 271,5	39,8	93,8	109,4
- безработица	549 583,6	22,6	479 050,2	20,8	412 586,1	19,3	87,2	116,1
Помощи общо, в т.ч.:	32 091,3	1,3	24 004,8	1,0	24 410,9	1,1	74,8	98,3
- за профилактика и рехабилитация	28 504,0	88,8	21 661,6	90,2	21 377,1	87,6	76,0	101,3
- еднократни помощи при смърт	3 583,3	11,2	2 337,8	9,7	3 033,8	12,4	65,2	77,1
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	5,4	0,0	0,0	0,0	134,8	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	2 466 227,2	100,0	2 324 545,3	100,0	2 162 655,2	100,0	94,3	107,5

Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина и трудоустрояване при временно намалена работоспособност са с най-висок относителен дял в структурата на паричните обезщетения за 2023 г. – 38,2%. Изплатени са 878 790,7 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 4 708,9 хил. лв. (с 0,5%). Спрямо 2022 г. е отчетено нарастване с 1,7% или с 14 655,3 хил. лв.

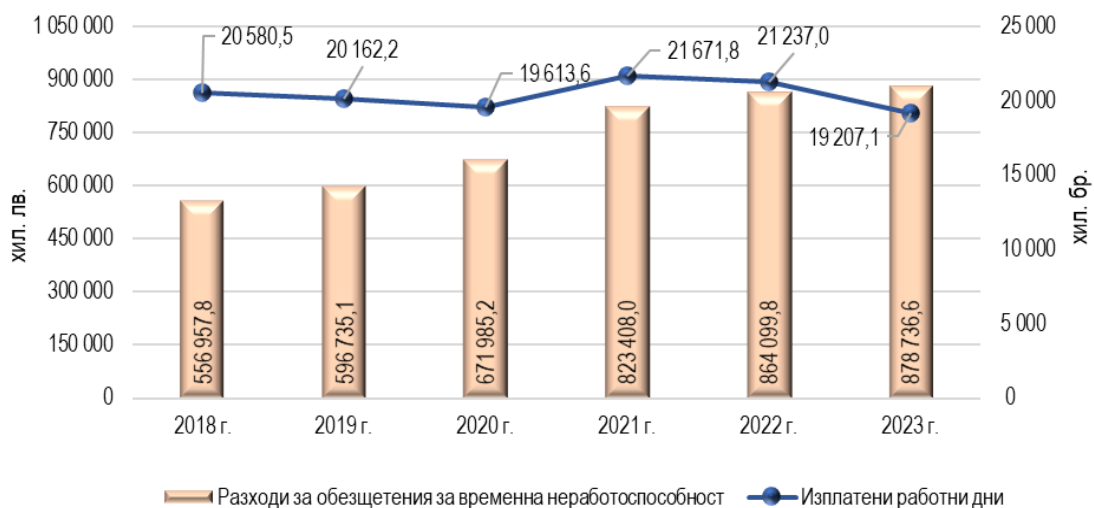
- За обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани 730 270,1 хил. лв. или с 39 657,4 хил. лв. (с 5,7%) повече от плана. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година (със 76 836,3 хил. лв. или с 11,8%);

- Преразход спрямо плана отбелязват и разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука, които за 2023 г. са 114 346,4 хил. лв. Преразходът е в размер на 2,8% (с 3 078,3 хил. лв. повече изразходвани средства). Спрямо предходната година се отчита повишение на разходите с 10,4% (с 10 738,4 хил. лв.);

- По-малко средства от планираните са изразходвани за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – 34 120,1 хил. лв. (72 129,7 хил. лв. по план). Спрямо изразходваната сума за предходната година също се отчита спад – със 72 937,9 хил. лв. (107 058,0 хил. лв. за 2022 г.);

- За обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност изплатената сума е 54,1 хил. лв., която е с 24,1% или със 17,2 хил. лв. под планираната. Ръст се отчита в сравнение с предходната година – с 52,2% (с 18,6 хил. лв.).

През периода 2018 – 2023 г. се отчита тенденция на увеличение на разходите за обезщетения за временна неработоспособност и по-конкретно за общо заболяване, за гледане на болен член на семейството и карантина и за нетрудова злополука, което се дължи на ръста на среднодневния размер на обезщетението, докато броят на изплатените работни дни за периода варира (фигура № 24).

Фигура № 24 : Динамика на разходите и на броя на изплатените работни дни за временна неработоспособност за периода 2018 – 2023 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест са 11 665,6 хил. лв. Изпълнението на

плана е 66,1% или с 5 973,8 хил. лв. под планираното. Увеличение на разходите за този вид обезщетения се отчита спрямо 2022 г. (с 1 414,3 хил. лв. или с 13,8%).

3. Общо разходите за парични обезщетения за *бременност и раждане, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) и осиновяване на дете до 5-годишна възраст* през 2023 г. са в размер на 931 034,0 хил. лв., като са по-ниски в сравнение с плана с 61 797,2 хил. лв. (с 6,2%) и със 79 762,5 хил. лв. (с 9,4%) повече от отчетените през 2022 г.

- За парични обезщетения за *бременност и раждане* са изразходвани 597 134,6 хил. лв. и е налице икономия спрямо плана в размер на 24 716,7 хил. лв. (с 4,0%). През 2023 г. броят на родените деца е 57 478, при 56 917 бр. през 2022 г. Въпреки по-високия брой на родените деца, броят на изплатените работни дни в отпуск за бременност и раждане намалява с 11,5% спрямо предходната година. През 2023 г. се отчита нарастване на разходите за този вид обезщетения спрямо 2022 г. (със 7,6%), като основната причина е ръстът на среднодневния размер на обезщетението с 21,7%.

- За обезщетения за *отглеждане на дете до 2-годишна възраст* са изплатени 326 074,0 хил. лв., което е с 30 582,1 хил. лв. (с 8,6%) под планираната сума. Спрямо предходната година при тези разходи е отчетено увеличение с 11,6%.

- За обезщетения за *отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя)* са изплатени 4 343,7 хил. лв.

- През 2023 г. разходите за парични обезщетения за *осиновяване на дете до 5-годишна възраст* възлизат на 3 481,7 хил. лв. (при план от 4 323,4 хил. лв.). За предходната година са изплатени 3 015,7 хил. лв. за този вид обезщетения.

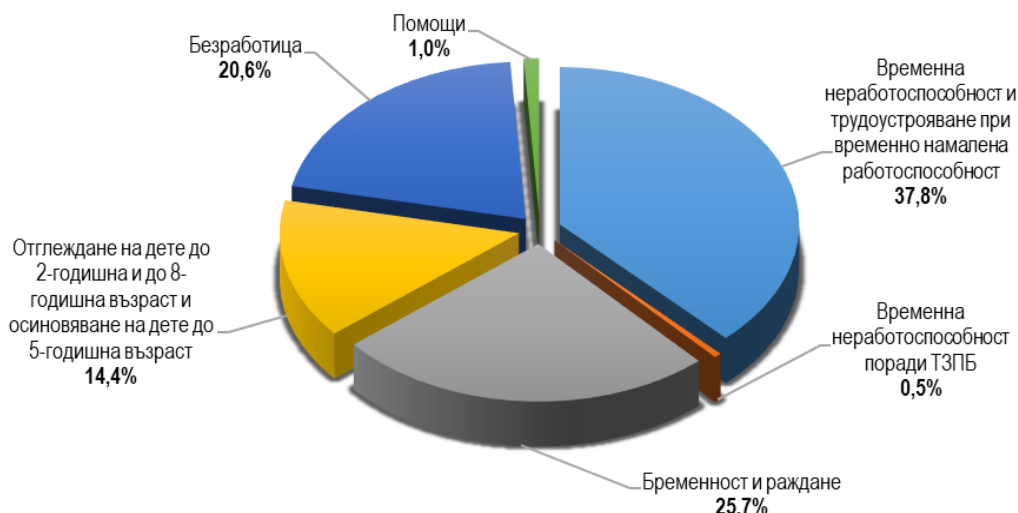
4. За *обезщетения и помощи за безработни* са изразходвани 479 050,2 хил. лв., които заемат дял от 20,8% от разходите за обезщетения. Спрямо плана се отчита понижение от 70 533,4 хил. лв. (с 12,8%). От общите разходи за този вид обезщетения – 477 784,2 хил. лв. са за *обезщетения за безработица по КСО*, 28,4 хил. лв. са за *обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България* и 1 237,6 хил. лв. за *еднократни парични суми на безработни лица*, които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. В сравнение с предходната година разходите за изплащане на обезщетения на безработни лица са с 66 464,1 хил. лв. (с 16,1%) повече, което се дължи на увеличението (с 0,7%) на броя на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица през 2023 г. спрямо 2022 г. Изплатени са обезщетения средно за годината на 66 123 безработни лица (65 010 за 2022 г.) при средно обезщетение на лице 603,74 лв. (528,88 лв.).

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За *дейността по профилактика и рехабилитация* на осигурените лица са изразходвани 21 661,6 хил. лв. (без предоставения от НОИ на Военномедицинска академия (ВМА) трансфер от 2 224,2 хил. лв. за сметка на ДОО за лица, ползвали програмата за профилактика и рехабилитация в базите на ВМА), при план от 28 504,0 хил. лв. Отчетените средства са с 6 842,4 хил. лв. (с 24,0%) по-малко от плана и с 284,5 хил. лв. (с 1,3%) повече от изплатените през предходната година.

2. За *еднократни помощи при смърт* са изразходвани 2 337,8 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 1 245,5 хил. лв. Спрямо предходната година е налице спад на разходите с 696,0 хил. лв. (с 22,9%).

3. За 2023 г. са предвидени 4,0 хил. лв. за *парични помощи за инвалидност, когато няма основания за отпускане на пенсия*, а са изразходвани 5,4 хил. лв.

Фигура № 25 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2023 г.

РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТТА

Разходите за *програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта* за 2023 г. са в размер на 161 555,4 хил. лв. и представляват 0,7% от общите разходи на консолидирания бюджет на ДОО. Изпълнението на плана е 101,3% и е отчетен преразход от 2 094,1 хил. лв.

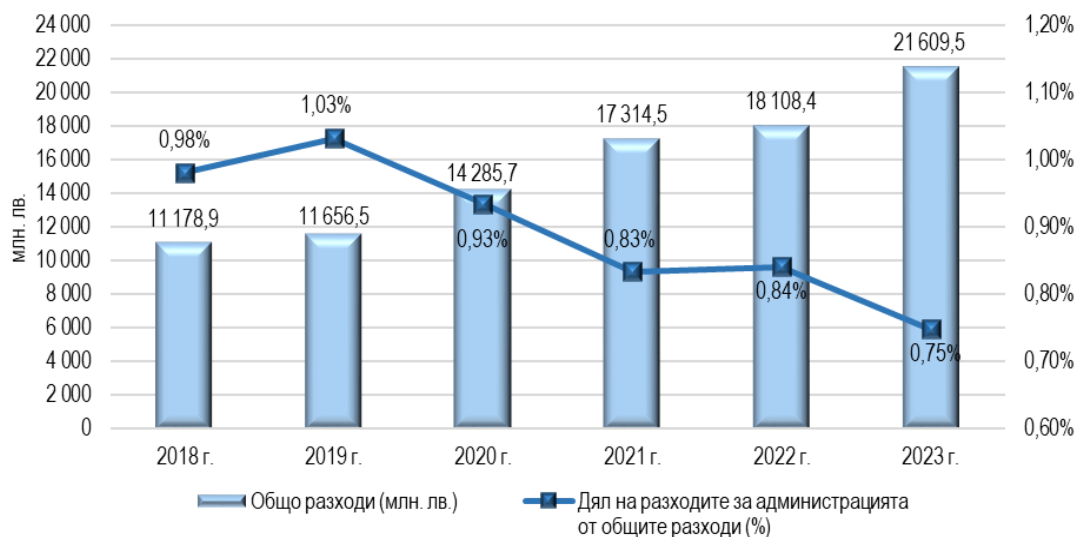
За *службите по социалното осигуряване* са изразходвани 161 576,4 хил. лв., като спрямо плана е налице преразход от 2 115,1 хил. лв. (с 1,3%), по-конкретно в:

- Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – преразход от 7 557,5 хил. лв. (със 7,3%) спрямо предвидените в Закона за бюджета на ДОО за 2023 г. Преразходът се дължи на утвърдения допълнителен трансфер за увеличение на разходите за персонал на Националния осигурителен институт в размер на 7 830,0 хил. лв.
- Издръжка – преразход от 169,5 хил. лв. (с 0,4%) спрямо плана. По-значителен преразход спрямо плана се наблюдава при разходите за външни услуги с 1 301,9 хил. лв. (с 3,2%) и текущ ремонт с 1 076,5 хил. лв.;
- Капиталови разходи – икономия от 5 645,7 хил. лв. (със 78,4% по-малко) спрямо плана:
 - По „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ отчетените средства са с 3 960,1 хил. лв. по-малко (с 88,2%) спрямо плана;
 - По „Придобиване на дълготрайни материални активи“ отчетените средства са със 1 746,7 хил. лв. по-малко (с 64,4%) спрямо плана;
 - По „Придобиване на дълготрайни нематериални активи“ отчетените средства са 61,1 хил. лв.
- При изразходваните суми за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности преразходът е в общ размер на 33,8 хил. лв.

За *програми за временна заетост* през 2023 г. са изплатени 195,4 хил. лв., а за *други служби и дейности по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта* – 36,9 хил. лв.

Отчетените средства за *Други програми и дейности за осигуряване на заетост* са в размер на 253,3 хил. лв., като сумата представлява възстановен разход по бюджета на ДОО във връзка с изплатени компенсации/средства на работодатели за запазване на заетостта на наетите от тях работници и служители.

Разходите за администрацията на НОИ като дял от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2018 – 2023 г. са представени на фигура № 26, като от нея се вижда, че показателят намалява от 2019 г. до 2023 г. с 0,28 процентни пункта.

Фигура № 26 : Динамика на дела на разходите за администрацията на НОИ от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2018 – 2023 г.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2023 г. от бюджета на ДОО са предоставени *трансфери* на обща стойност 9 253,6 хил. лв., в т.ч.:

- На *Министерство на здравеопазването* за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица – 3 150,0 хил. лв.;
- На фонд „*Условия на труд*“ към министъра на труда и социалната политика за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести – 3 879,4 хил. лв.;
- На *ВМА* за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица – 2 224,2 хил. лв.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2023 г. се отчете следното¹¹:

- Фонд „*Пенсии*“ – при планиран дефицит от 9 807 620,3 хил. лв. е отчетен 9 632 964,6 хил. лв., или по-малък със 174 655,7 хил. лв.;
- Фонд „*Пенсии за лицата по чл. 69*“ – при планиран дефицит от 230 098,9 хил. лв. е отчетен 254 893,0 хил. лв., или по-висок с 24 794,1 хил. лв.;
- Фонд „*Пенсии, несвързани с трудова дейност*“, който по план е с дефицит от 22,6 хил. лв., завършва с излишък от 13 351,9 хил. лв.;

¹¹ По-пълна информация за осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО“.

- Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – при планиран излишък от 224 448,2 хил. лв. е отчетен излишък от 258 332,5 хил. лв., или по-голям с 33 884,3 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство“ – при планиран недостиг от 266 307,3 хил. лв. е отчетен недостиг от 115 988,8 хил. лв. или със 150 318,5 хил. лв. по-малък от планирания;
- Фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 97 903,8 хил. лв., е отчетен дефицит от 3 704,1 хил. лв.;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) – при планиран излишък в края на периода от 10 177 504,7 хил. лв. е отчетен излишък от 9 751 838,8 хил. лв., или с 425 665,9 хил. лв. под планирания. Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (15,3 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

Таблица № 25 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2023 г.		2022 г.	% изпълнение през 2023 г. спрямо:	
	План-ЗБДОО (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	План-ЗБДОО	Отчет за 2022 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	21 801 446,5	21 641 431,9	18 031 745,0	99,3	120,0
1. Осигурителни вноски	11 080 450,0	11 204 812,4	9 841 317,1	101,1	113,9
Вноски за работници и служители от работодатели	6 786 377,0	6 838 387,1	5 996 787,0	100,8	114,0
Вноски от работници и служители (лична вноска)	3 755 565,0	3 805 297,4	3 345 465,4	101,3	113,7
Вноски от самоосигуряващи се лица	452 408,0	455 066,5	405 371,0	100,6	112,3
Осигурителни вноски по чл. 46 и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	83 600,0	104 687,9	91 631,2	125,2	114,2
Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	2 500,0	1 373,5	2 062,6	54,9	66,6
2. Недаъчни приходи	149 090,0	186 205,6	136 715,2	124,9	136,2
Приходи и доходи от собственост	5 600,0	7 386,8	6 376,0	131,9	115,9
Глоби, санкции и наказателни лихви	27 260,0	26 075,5	29 171,2	95,7	89,4
Други приходи	116 230,0	152 743,3	101 168,0	131,4	151,0
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 040,0	-1 186,0	-1 026,6	114,0	115,5
4. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	347 587,0	461 325,3	348 058,4	132,7	132,5
5. Получен допълнителен трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	10 225 359,5	9 783 059,2	7 700 064,7	95,7	127,1
6. Получени трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	194,4	422,3	-	46,0
7. Получени трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	7 021,0	6 193,9	-	113,4
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	21 801 446,5	21 625 459,2	18 121 495,3	99,2	119,3
1. Разходи	21 794 046,5	21 609 512,3	18 108 350,3	99,2	119,3
1.1. Пенсии	19 168 164,5	19 123 241,0	15 634 714,6	99,8	122,3
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	18 816 627,6	18 787 945,9	15 379 051,4	99,8	122,2
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	17 374 423,3	17 261 154,6	13 934 788,4	99,3	123,9
- Пенсии на лицата по чл. 69 от КСО, наследствени пенсии и добавките към тях	1 442 204,3	1 446 892,4	1 092 166,0	100,3	132,5
- Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2018-2023 г.	-	79 898,9	352 097,0	-	22,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	346 536,9	333 169,3	255 663,2	96,1	130,3
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	333 235,2	321 350,7	245 976,6	96,4	130,6
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	349,8	380,3	493,5	108,7	77,1
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	12 933,1	11 419,9	9 180,5	88,3	124,4
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	18,9	18,4	12,6	97,5	145,7
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пмс. схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	5 000,0	2 125,8	0,0	42,5	-
1.2. Социални помощи и обезщетения	2 466 227,2	2 324 545,3	2 162 655,2	94,3	107,5
Обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина	874 010,5	878 736,6	864 099,8	100,5	101,7
Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	17 639,4	11 665,6	10 251,3	66,1	113,8
Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	71,3	54,1	35,6	75,9	152,2
Обезщетения за бременност, раждане, отглеждане и осиновяване на дете	992 831,2	931 034,0	851 271,5	93,8	109,4
Обезщетения и помощи за безработни	549 583,6	479 050,2	412 586,1	87,2	116,1

Еднократна помощ при смърт	3 583,3	2 337,8	3 033,8	65,2	77,1
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	28 504,0	21 661,6	21 377,1	76,0	101,3
Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	5,4	-	-	-
1.3. Програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	159 461,3	161 555,4	310 841,1	101,3	52,0
Разходи за персонал	103 309,7	110 867,2	96 657,3	107,3	114,7
Издръжка	48 290,0	48 459,5	51 826,7	100,4	93,5
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	157,1	126,9	125,3	80,8	101,3
Капиталови разходи	7 204,5	1 558,8	3 189,5	21,6	48,9
Програми за временна заетост	-	195,4	421,2	-	46,4
Други програми и дейности за осигуряване на заетост	-	-253,3	158 048,7	-	-0,2
Други служби и дейности по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	-	36,9	27,0	-	136,8
Платени данъци, такси и административни санкции	500,0	564,0	545,3	112,8	103,4
1.4. Отбрана и сигурност	193,5	170,6	139,5	88,2	122,3
2. Предоставени трансфери	7 400,0	15 946,9	13 145,0	215,5	121,3
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	0,0	15 972,7	-89 750,3	-	-17,8
ФИНАНСИРАНЕ	-	-15 972,7	89 750,3	-	-17,8
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-91,3	14 326,2	-	-0,6
Друго вътрешно финансиране	-	-16 139,3	75 362,0	-	-21,4
Наличност в началото на периода	-	272,6	293,3	-	93,0
Наличност в края на периода	-	15,3	272,6	-	5,6
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-0,6	-42,0	-	1,3
Депозити и сметки, консолидирани в "Единната сметка" от предходен период	-	0,0	0,6	-	0,0

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на бюджетната класификация в шест осигурителни фонда: 1) „Пенсии“, 2) „Пенсии за лицата по чл. 69“, 3) „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, 4) „Трудова злополука и професионална болест“, 5) „Общо заболяване и майчинство“, 6) „Безработица“, както и бюджетът на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД „ПЕНСИИ“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ се формира от приходи, разходи и трансфери от държавния бюджет.

Таблица № 26 : Бюджет на фонд „Пенсии“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	7 502 129,1	7 642 062,2	101,9
1. Осигурителни приходи	7 465 479,0	7 483 782,7	100,2
1.1. Осигурителни вноски	7 465 479,0	7 483 782,7	100,2
2. Неданъчни приходи	36 000,0	54 872,2	152,4
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	103 407,3	15 906,4
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	17 309 749,4	17 275 026,8	99,8
1. Разходи	17 309 749,4	17 274 997,9	99,8
1.1. Пенсии	17 309 062,2	17 274 544,9	99,8
Пенсии за сметка на ДОО	17 304 062,2	17 272 419,1	99,8
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	5 000,00	2 125,8	42,5
1.2. Социални помощи и обезщетения	687,2	453,0	65,9
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации	-	28,9	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-9 807 620,3	-9 632 964,6	98,2

1. Приходите в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:
 - Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
 - Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
 - Суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на:
 - държавните служители по Закона за държавния служител;
 - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или на бащата на лице с увреждане с определена чужда помощ, за периодите през които са полагали грижи за него, не са били осигурени и не са получавали лична пенсия.
 - Суми от бюджета на съдебната власт за провеждане на осигуряването на съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, както и членовете на ВСС и инспекторите в инспектората към ВСС;
 - Суми от държавния бюджет за време, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране в следните случаи:
 - неработеща майка, която е гледала дете до 3-годишна възраст;
 - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;
 - уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа, което впоследствие е установено като неоснователно.
 - Трансфери от държавния бюджет, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
 - Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания и други източници.

През 2023 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии“ са 7 642 062,2 хил. лв., при планирани 7 502 129,1 хил. лв. Изпълнението на приходите възлиза на 101,9% или със 139 933,1 хил. лв. повече от предвидените. Най-значителната част са постъпленията от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, които представляват 97,9 на сто от общите приходи. Останалата част (2,1%) са неданъчни приходи и трансфер от държавния бюджет за ДОО.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2023 г. са постъпили 7 483 782,7 хил. лв. от осигурителни вноски, като изпълнението спрямо плана е 100,2% или с 18 303,7 хил. лв. повече. Задължително осигурени във фонд „Пенсии“ на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност (без лицата по чл. 69 от КСО). Осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се разпределя между осигурителя и осигуреното лице, а за държавните служители – осигурителните вноски са изцяло за сметка на държавния бюджет. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за 2023 г. се запази на нивото от 2022 г. – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение – 11,02 на сто за сметка на работодателя и 8,78 на сто за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58 на сто. За работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а, родени преди 1 януари 1960 г., размерът на осигурителната вноска е 22,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. – 17,8 на сто.

Неданъчните приходи включват приходите от универсални и професионални пенсионни фондове на основание чл. 4в, чл. 69б, ал. 1-4 от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и §9 от ПЗР към ЗБДОО от 2021 г. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица, решили да ги прехвърлят от съответния универсален/ професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За 2023 г. постъпилите акумулирани приходи от осигурителни вноски са в размер на 54 872,2 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е със 152,4% или с 18 872,2 хил. лв. повече са постъпленията от универсалните и професионалните пенсионни фондове.

За зачитане на осигурителен стаж, на основание чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, са предвидени 650,1 хил. лв. трансфер от централния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или на бащата на лице с увреждане с определена чужда помощ са полагали грижи за него, не са били осигурени и не са получавали лична пенсия; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и за периода, през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

В получените трансфери от централния бюджет се включват и 102 757,3 хил. лв., от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДФГУДПС) или т. нар. „Сребърен фонд“ за фонд „Пенсии“ на ДОО. Това са прехвърлените средства от осигурителни вноски в ДФГУДПС на лицата с отпусната пенсия изцяло от фонд „Пенсии“ на ДОО.

2. Средствата по фонд „Пенсии“ се разходват и трансферира за:

- Изплащане на пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсиране на пенсиите и добавките към тях;
- Други разходи, свързани с пенсионното осигуряване;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация.

Разходите и трансферите по бюджета на фонд „Пенсии“ през 2023 г., са в размер на 17 275 026,8 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 99,8% или има икономия от 34 722,6 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 17 274 544,9 хил. лв. или с 34 517 хил. лв. по-малко от планираните. Този разход представлява почти 100,0 на сто от всички разходи на фонда. Тук се включват разходите за пенсии и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. При планиран капиталов трансфер, в размер на 5 000,0 хил. лв. през 2023 г. е извършен такъв в размер на 2 125,8 хил. лв., или изпълнението спрямо плана е 42,5%.

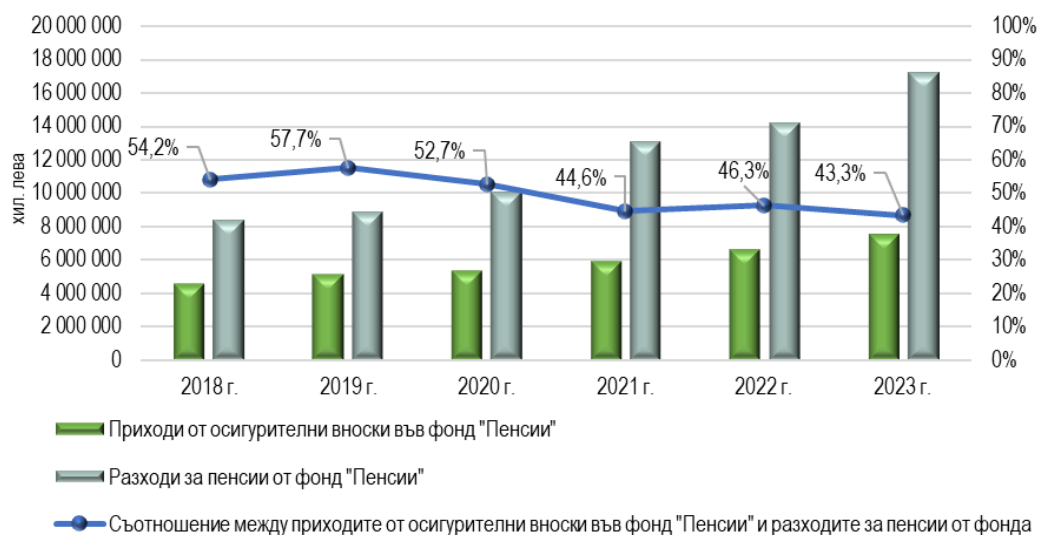
Разходите за изплащане само на пенсии (17 272 419,1 хил. лв.) са с 31 643,1 хил. лв. по-малко от планираните. Това са изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години.

Разходите за пенсии, без добавките към тях и без изплатените еднократните допълнителни суми, през 2023 г. са 17 192 520,1 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

- За пенсии за осигурителен стаж и възраст, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях са изразходвани 13 794 207,0 хил. лв., което представлява 80,2% от разходите за пенсии на фонда;
- За пенсии за инвалидност поради общо заболяване, включително за пенсии по международни спогодби и по отменени закони – 3 398 313,1 хил. лв., или 19,8% от общите разходи.

За сметка на фонд „Пенсии“ са изразходвани 453,0 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на осигурени лица и е предоставен трансфер в размер на 28,9 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации.

През 2023 г. приходите от осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ покриват 43,3% от разходите за изплащане на пенсиите и добавки към тях от фонда. На следващата фигура е представено съотношението на постъпилите приходи от осигурителни вноски и извършените разходи за пенсии от фонда за периода 2018 – 2023 г.

Фигура № 27 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО за периода 2018 – 2023 г.

3. Отчетеният в края на 2023 г. дефицит на фонд „Пенсии“ е 9 632 964,6 хил. лв., или по-малък със 174 655,7 хил. лв. от планирания (9 807 620,3 хил. лв.). По-ниският дефицит е резултат от постъпилите повече приходи и трансфери – със 139 933,1 хил. лв. и по-ниските с 34 722,6 хил. лв. разходи и трансфери.

ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“

Бюджетът на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се формира от приходи, разходи и трансфери, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 27 : Бюджет на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 211 952,0	1 191 851,8	98,3
1. Осигурителни приходи	1 211 952,0	1 180 860,2	97,4
1.1. Осигурителни вноски	1 211 952,0	1 180 860,2	97,4
2. Неданъчни приходи	-	10,5	-
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	-	10 981,1	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 442 050,9	1 446 744,8	100,3
1. Разходи	1 442 050,9	1 446 744,8	100,3
1.1. Пенсии за сметка на ДОО	1 442 048,8	1 446 744,8	100,3
1.2. Социални помощи и обезщетения	2,1	-	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-230 098,9	-254 893,0	110,8

1. *Приходите* в бюджета на фонда се набират от:

- Осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО, а именно:
 - военнослужещите по ЗОВСРБ и резервисти на активна служба по ЗРВСРБ;

- държавните служители по Закона за МВР, по Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
- държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги;
- държавните служители по чл. 15, ал. 3, т. 1 от Закона за противодействие на корупцията;
- държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт;
- държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност“;
- лицата по всички предходни точки, служили на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав;
- държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“;
- офицерите и сержантите от Националната служба за охрана;
- служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР;
- служителите на длъжност „водолаз“ в ГД ПБЗН на МВР.
- Трансфери, предвидени в ЗБДОО за съответната година;
- Лихви и дивиденди.

Задължително осигурени във фонда са лицата работещи в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО. Размерът на осигурителната вноска за тях се запази на нивото от 2022 г. – 60,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са изцяло за сметка на държавния бюджет.

През 2023 г. *постъпилите във фонда приходи и трансфери* възлизат на 1 191 851,8 хил. лв., при планирани 1 211 952,0 хил. лв. Изпълнението е 98,3% или с 20 100,2 хил. лв. по-малко от предвидените. От тях 99,1% са приходи от осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО и 0,9% са неданъчни приходи и получения трансфер от ЦБ от „Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система“ (ДФГУДПС) за лицата избрали да се пенсионират с пенсия само от ДОО.

Постъпленията от *осигурителни вноски* през 2023 г. са в размер на 1 180 860,2 хил. лв., което е с 31 091,8 хил. лв. по-малко спрямо плана за годината.

Неданъчните приходи включват приходите от универсални пенсионни фондове на основание §9 от ПЗР към ЗБДОО от 2021 г. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица, решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии по чл. 69“ на ДОО. За 2023 г. *постъпилите акумулирани приходи* от осигурителни вноски са в размер на 10,5 хил. лв.

В получените трансфери от централния бюджет се включва и *трансферът от ДФГУДПС* в размер на 10 981,1 хил. лв., който е от осигурителните вноски на лицата избрали да получават пенсията си само от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО.

2. Средствата по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се разходват за:

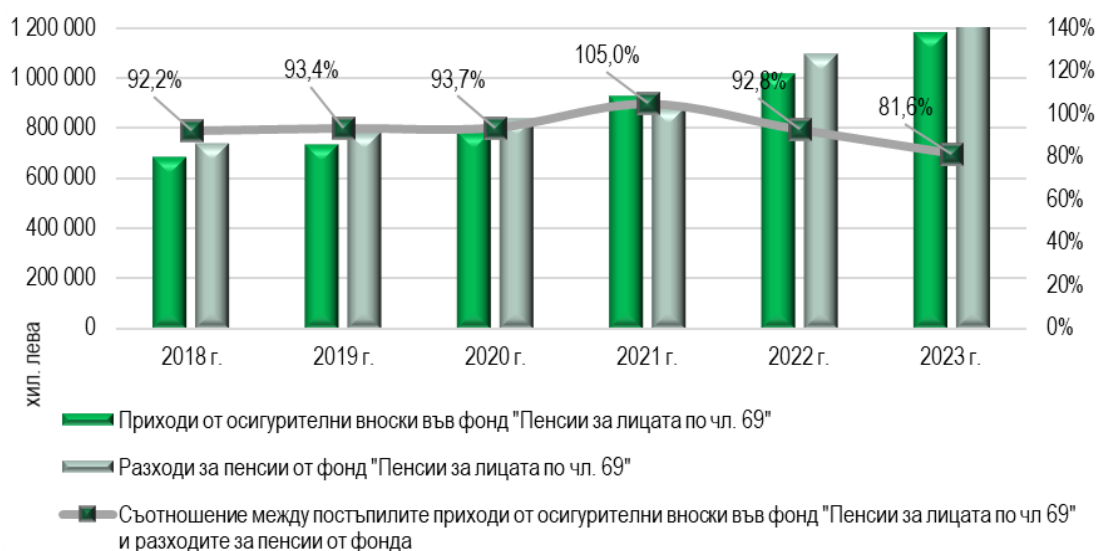
- Изплащане на пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях на лицата от специалните ведомства, пенсионирани се при условията на чл. 69 от КСО;
- Осъвременяване на пенсиите на пенсиониралите се при условията на чл. 69 от КСО;
- Помощи за профилактика и рехабилитация за тези лица.

Разходите и трансферите по бюджета на фонда са в размер на 1 446 744,8 хил. лв. Изпълнението на плана е 100,3%, като е налице преразход спрямо плана в размер на 4 693,9 хил. лв.

Разходите за пенсии възлизат на 1 446 744,8 хил. лв. Те са с 4 696,0 хил. лв. повече от планираните и са разпределени, както следва:

- *Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО* в размер на 1 446 381,1 хил. лв. (99,97% от разходите за пенсии);
- *Пенсии за инвалидност поради общо заболяване* в размер на 363,7 хил. лв. (0,03% от разхода за пенсии).

През 2023 г. приходите от осигурителни вноски по отчет са обезпечили 81,6% от направените разходи за пенсии и добавки към тях от фонда. На следващата фигура е представено съотношението на постъпилите приходи от осигурителни вноски и извършените разходи за пенсии от фонда за периода 2018 – 2023 г.

Фигура № 28 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО за периода 2018 – 2023 г.

3. При планиран дефицит от 230 098,9 хил. лв. в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, е отчетен 254 893,0 хил. лв. По-високият дефицит е резултат от преразхода в разходите и трансферите от 4 693,9 хил. лв. и постъпилите по-малко приходи и трансфери с 20 100,2 хил. лв.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ (ПНТД) се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер. Фондът се финансира чрез трансфери от централния бюджет и се администрира от осигурителната администрация.

1. *Приходите* в бюджета на фонда през 2023 г. са в размер на 346 536,9 хил. лв., като изпълнението на плана е на 100,0%.

Таблица № 28 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	346 536,9	346 536,9	100,0
1. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	346 536,9	346 536,9	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	346 559,5	333 185,0	96,1
1. Разходи	346 559,5	333 182,3	96,1
1.1. Пенсии (пенсии и добавки за сметка на държавния бюджет)	346 536,9	333 169,3	96,1
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	333 235,2	321 350,7	96,4
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	349,8	380,3	108,7
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	12 933,1	11 419,9	88,3
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	18,9	18,4	97,6
1.2. Социални помощи и обезщетения	22,6	13,0	57,5
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации	-	2,7	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-22,6	13 351,9	-59 079,2

2. *Разходите и трансферите* на фонда възлизат на *333 185,0 хил. лв.* при планирани *346 559,5 хил. лв.* или изпълнението е *96,1* на сто. Изплатените суми за *пенсии и добавки, несвързани с трудова дейност* са *333 169,3 хил. лв.* и са с *13 367,6 хил. лв.* по-малко от планираните. През 2023 г. изразходваните средства за пенсии и добавки от фонда са разпределени, както следва:

- За *пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии*, отпуснати по отменени закони са изразходвани *321 350,7 хил. лв.*, което е икономия от *11 884,5 хил. лв.* или с *3,6* на сто по-малко от планираните.

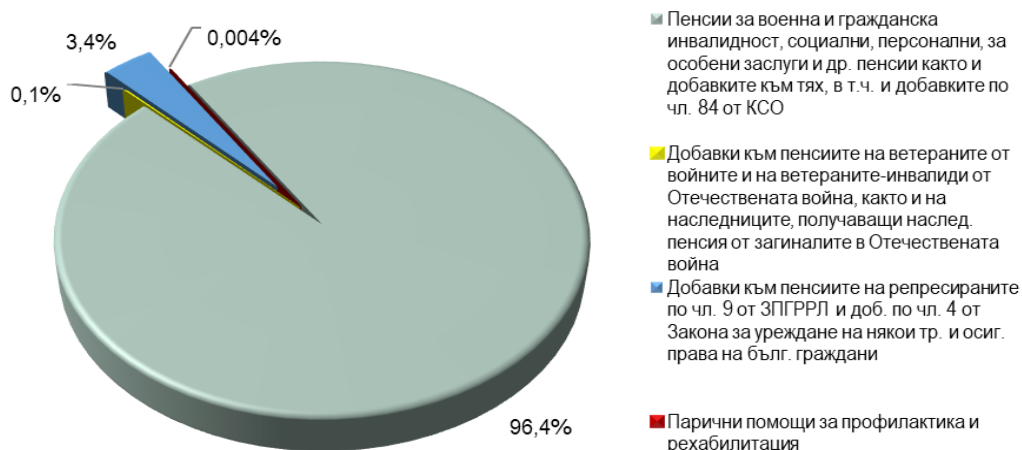
- За *добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди* от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, са изразходвани *380,3 хил. лв.*, което е с *30,5 хил. лв.* или *8,7* на сто повече в сравнение с планираните за годината средства.

- За *добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ* са извършени разходи в размер на *11 419,9 хил. лв.*, което е с *11,7* на сто по-малко от плана.

- За *добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани* изразходваните средства са в размер на *18,4 хил. лв.* или с *2,4 хил. лв.* по-малко от планираните за годината.

За сметка на фонд ПНТД са изразходвани *13,0 хил. лв.* за *профилактика и рехабилитация на осигурени лица* и е предоставен трансфер в размер на *2,7 хил. лв.* за *профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации*.

Видно от фигура № 29 най-голям дял (*96,4%*) в структурата на разходите заемат разходите за пенсии от фонда.

Фигура № 29 : Разпределение на разходите от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2023 г.

3. Бюджетът на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ е планиран с дефицит от 22,6 хил. лв., но в края на 2023 г. завършва с *излишък от 13 351,9 хил. лв.*, който се дължи на отчетените по-малко разходи за пенсии.

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“

Осигуряването за трудова злополука и професионална болест се осъществява чрез задължителното държавно обществено осигуряване като средствата са обособени във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ФТЗПБ). Приходите на фонда се набират от задължителни осигурителни вноски от работодателите за наетите от тях лица, като размерът им е диференциран в диапазона от 0,4% до 1,1% в зависимост от честотата и тежестта на трудовите злополуки според икономическата дейност на осигурителя (Приложение № 2 към чл. 14 от ЗБДОО за 2023 г.). В обхвата на осигурените за трудова злополука и професионална болест са и работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключили трудов договор по чл. 114а, ал. 1 от КТ, както и морските лица, които задължително се осигуряват за своя сметка.

Средствата на фонда се разходват за: изплащане на пенсии, парични обезщетения и помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; диагностика на професионалните болести; помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Таблица № 29 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	317 039,7	343 038,9	108,2
1. Осигурителни приходи	317 039,7	343 038,9	108,2
1.1. Осигурителни вноски	317 039,7	343 038,9	108,2
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	92 591,5	84 706,4	91,5
1. Разходи	88 241,5	80 477,0	91,2

1.1. Пенсии	70 516,6	68 782,0	97,5
- Пенсии за сметка на ДОО	70 516,6	68 782,0	97,5
1.2. Социални помощи и обезщетения	17 724,9	11 695,0	66,0
- Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	17 639,4	11 665,6	66,1
- Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест	7,1	1,3	18,3
- Еднократна помощ при смърт поради трудова злополука и професионална болест	71,7	27,0	37,7
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	6,7	1,1	16,4
2. Трансфери	4 350,0	4 229,4	97,2
2.1. Предоставени трансфери	4 350,0	4 229,4	97,2
- на Министерство на здравеопазването, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	350,0	100,0
- на МТСП за фонд „Условия на труд“	4 000,0	3 879,4	97,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	224 448,2	258 332,5	115,1

1. *Приходите* от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, през 2023 г. са **343 038,9 хил. лв.** и надвишават планираната сума с **25 999,2 хил. лв.** или с **8,2 на сто**.

2. *Общо разходите и трансферите* на фонда, са в размер на **84 706,4 хил. лв.** *Разходите за пенсии и обезщетения* (без трансферите) възлизат на **80 477,0 хил. лв.**, което представлява **91,2%** изпълнение на плана.

Видно от фигура № 30 с най-голям дял от общите разходи на фонда за 2023 г. са тези за изплащане на *пенсии* – **81,2%** (**68 782,0 хил. лв.**). Спрямо планираните суми за пенсии е реализирана икономия в размер на **1 734,6 хил. лв.**

Фигура № 30 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2023 г.

Следващата група разходи е за изплащане на *социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест*. През 2023 г. за тях са изразходвани **11 695,0 хил. лв.** (**13,8%** от всички разходи на фонда), като е реализирана икономия спрямо плана в размер на **6 029,9 хил. лв.** или **34 на сто**. Изразходваните средства за социални помощи и обезщетения от фонда са разпределени, както следва:

- За парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – 11 665,6 хил. лв. Изразходвани са с 5 973,8 хил. лв. (с 33,9 на сто) по-малко спрямо планираните.

- За парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест са изразходвани 1,3 хил. лв., при планирани 7,1 хил. лв.

- На наследниците на починалите, вследствие настъпила трудова злополука или професионална болест, осигурени лица във фонда се изплаща *еднократна парична помощ при смърт*. През 2023 г. изразходваните средства за тази помощ са в размер на 27,0 хил. лв., което е с 44,7 хил. лв. по-малко спрямо планираните.

- Извършените разходи за *профилактика и рехабилитация* от фонда са 1,1 хил. лв. Изразходвани са с 5,6 хил. лв. (с 83,6 на сто) по-малко спрямо планираните.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 4 229,4 хил. лв., като от тях:

На *Министерство на здравеопазването (МЗ)* за бюджета на Националната здравно-осигурителна каса за покриване на разходи за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест – 350,0 хил. лв., като изпълнението на плана е на 100,0%.

- На фонд „Условия на труд“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 3 879,4 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.

3. По бюджета на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2023 г. е отчетен *излишък* в размер на 258 332,5 хил. лв., при планиран 224 448,2 хил. лв., или по-голям с 33 884,3 хил. лв. По-високият излишък се дължи основно на получените повече приходи от осигурителни вноски с 25 999,2 хил. лв.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение инвитро, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя), осиновяване на дете до 5-годишна възраст и трансфер за профилактика и рехабилитация и помощно-технически средства, свързани с разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Лицата, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват за рисковете „общо заболяване“ и „майчинство“ във фонд „Общо заболяване и майчинство“. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена в съотношение 60:40 между осигурител и осигурен. Морските лица имат задължението да се осигуряват във фонда, като внасят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за тези рискове по свое желание.

1. *Постъпленията* във фонда през 2023 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 1 722 337,9 хил. лв. Спрямо предвидените в ЗБДОО за годината приходи има преизпълнение с 87 638,4 хил. лв. (5,4 на сто).

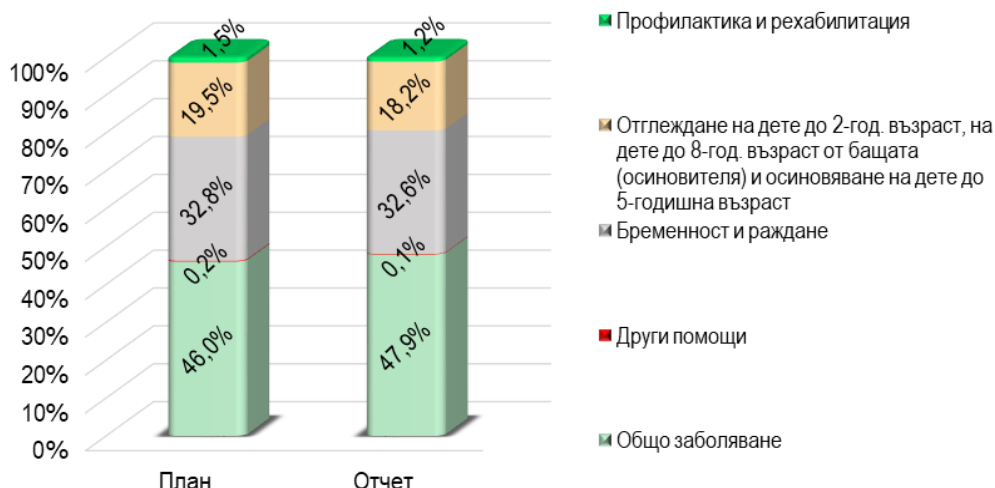
Таблица № 30 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 634 699,5	1 722 337,9	105,4
1. Осигурителни приходи	1 634 699,5	1 722 337,9	105,4
1.1. Осигурителни вноски	1 634 699,5	1 722 337,9	105,4
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 901 006,8	1 838 326,7	96,7
1. Разходи	1 898 206,8	1 833 334,1	96,6
1.1. Социални помощи и обезщетения	1 898 206,8	1 833 334,1	96,6
- обезщетения поради общо заболяване	690 612,7	730 270,1	105,7
- обезщетения за гледане на болен и карантина	72 129,7	34 120,1	47,3
- обезщетения поради нетрудови злополуки	11 268,1	114 346,4	102,8
- парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	64,20	52,8	82,3
- обезщетения при бременност и раждане	621 851,3	597 134,6	96,0
- парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност и кърмене и напреднал етап на лечение ин-витро	0,5	-	-
- обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст	356 656,0	326 074,0	91,4
- обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст	4 323,4	3 481,7	80,5
- обезщетения за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя)	10 000,0	4 343,7	43,4
- еднократна помощ при смърт	3 511,60	2 310,8	65,8
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	27 785,4	21 194,6	76,3
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	5,4	135,0
2. Предоставени трансфери	2 800,0	4 992,6	178,3
- на Министерство на здравеопазването, съгл. чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 800,0	100,0
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации	-	2 192,6	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-266 307,3	-115 988,8	43,6

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда са *1 838 326,7 хил. лв.*, при планирани *1 901 006,8 хил. лв.* Изпълнението спрямо плана е *96,7%* или има икономия от *62 680,1 хил. лв.*

2.1. Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2023 г. възлизат на *1 833 334,1 хил. лв.* и са с *3,4* на сто по-малко от планираните. Те представляват *99,7%* от всички разходи и трансфери.

Според отчетните данни (фигура № 31) с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване (*47,9%*), следвани от паричните обезщетения при бременност и раждане (*32,6%*) и обезщетенията за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) и осиновяване на дете до 5-годишна възраст (*18,2%*).

Фигура № 31 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2023 г.

- Паричните обезщетения за временна неработоспособност включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност. Разходът за тях възлиза на 878 789,4 хил. лв., при планирани 874 074,7 хил. лв. Преразходът за тези обезщетения е 4 714,7 хил. лв., или с 0,5 на сто повече. Нарастването на разходите за изплатените парични обезщетения от тази група се дължи на по-високия брой изплатени работни дни спрямо планираните.

 - Основният разход е за парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване. За тях през 2023 г. са изплатени 730 270,1 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана в размер на 39 657,4 хил. лв. Нарастването на разходите се дължи на по-високия брой изплатени работни дни (15 919,5 хил. работни дни) спрямо планираните.
 - При обезщетенията поради нетрудови злополуки са изплатени 114 346,4 хил. лв., или с 2,8% повече от планираните.
 - За обезщетенията за гледане на болен член от семейството и карантина през 2023 г. са изплатени 34 120,1 хил. лв. или с над два пъти по-малко от планираните 72 129,7 хил. лв. Отчита се икономия спрямо плана в размер на 38 009,6 хил. лв. Понижението на разходите се дължи на по-ниския среднодневен размер на обезщетението (39,75 лв.) спрямо планираното и на по-малкия брой изплатени работни дни спрямо планираните, в резултат на понижения брой издадени болнични листове по причина карантина във връзка с ниската заболяемост от COVID-19 и отпадането на задължителната карантина както на болелите, така и на контактните лица.
 - За обезщетенията за трудоустрояване при временно намалена работоспособност са изразходвани 52,8 хил. лв. и се отчита икономия с 11,4 на сто спрямо планираните за годината.
- За обезщетения поради бременност и раждане са извършени разходи, възлизащи на 597 134,6 хил. лв., което е икономия спрямо плана от 24 716,7 хил. лв. (4,0 на сто). Изплатените работни дни (13 930,5 хил. работни дни), са с 0,3 на сто по-малко от планираните, при

среднодневен размер на обезщетението (42,87 лв.), което е с 3,7 на сто по-ниско от планираното.

- Разходите за обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 326 074,0 хил. лв. и се отчита икономия спрямо плана от 30 582,1 хил. лв. (8,6 на сто). Изплатени са 10 857,7 хил. работни дни (с 2,9 на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение от 30,03 лв., което е с 11,2 на сто по-ниско от планираното.

- За обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст извършените разходи са 3 481,7 хил. лв., които са с 841,7 хил. лв. по-малко от предвидените.

- За обезщетения за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) през 2023 г. са изплатени 4 343,7 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 43,4% или има икономия от 5 656,2 хил. лв.

- От фонда са изплатени 21 194,6 хил. лв. за парични помощи за профилактика и рехабилитация, като изпълнението на плана е 76,3% или е реализирана икономия от 6 590,8 хил. лв.

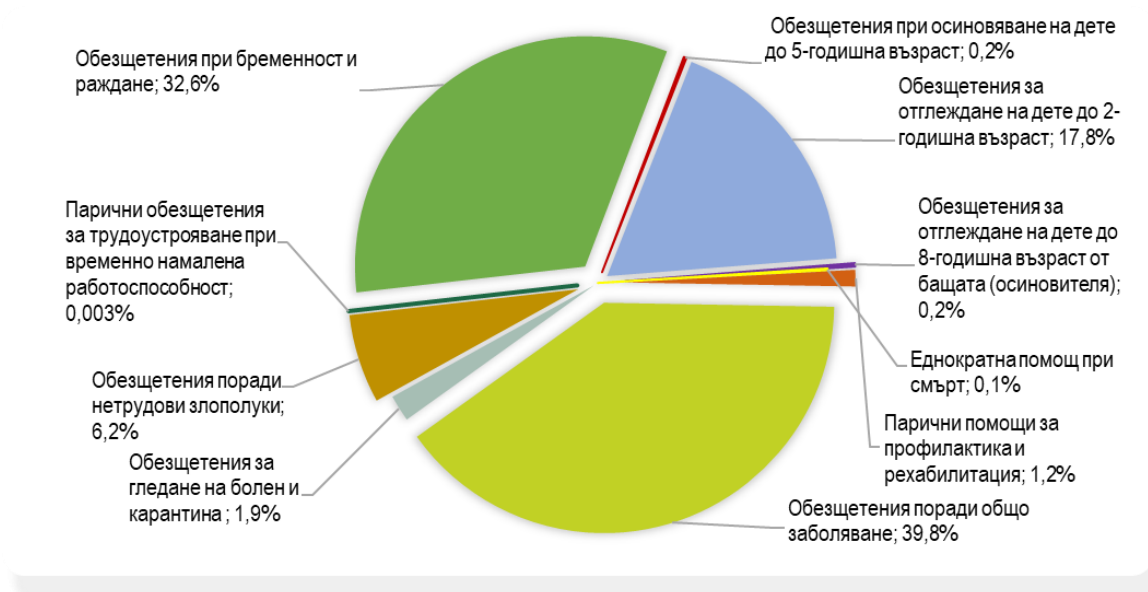
- За еднократна помощ при смърт от фонда е извършен разход в размер на 2 310,8 хил. лв., като изпълнението спрямо плана е 65,8% и има икономия от 1 200,8 хил. лв.

- За парични помощи при инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия, през 2023 г. е извършен разход в размер на 5,4 хил. лв., което е с 35,0 на сто над планираните.

2.2. От бюджета на фонда са предоставени следните трансфери:

- на Министерство на здравеопазването, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за осигуряване на помощно-технически средства – трансфер в размер на 2 800,0 хил. лв.;

- за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия – трансфер в размер на 2 192,6 хил. лв.

Фигура № 32 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2023 г.

3. Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран недостиг от 266 307,3 хил. лв., е отчетен такъв в размер на 115 988,8 хил. лв. или със 150 318,5 хил. лв. по-малък от планирания. По-ниският дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

В обхвата на задължителното обществено осигуряване се включва и рискът „безработица“, като средствата от осигурителни вноски постъпват във фонд „Безработица“. Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноса е 1,0 на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноса за своя сметка.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, когато това не е предвидено в съответната програма, членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения, както и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Не се осигуряват за безработица лицата, работещи без трудово правоотношение по договор с възложител (граждански договори), както и самоосигуряващите се лица.

Приходите на фонда се набират от осигурителни вноски, трансфери от държавния бюджет и други източници. Изразходват се за изплащане на обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им по КСО и на основание чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).

1. Общо постъпилите през 2023 г. приходи и трансфери в бюджета на фонд „Безработица“ са 475 192,7 хил. лв., при планирани 451 679,8 хил. лв. Преизпълнението е с 5,2 на сто и се дължи на по-високите с 23 512,9 хил. лв. приходи от осигурителни вноски (474 792,7 хил. лв.), основно поради повишението на минималната работна заплата, както и на увеличението на възнагражденията на служителите в държавната администрация и на педагогическия персонал. Полученият трансфер от централния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ е в размер 400 хил. лв.

Таблица № 31 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	451 679,8	475 192,7	105,2
1. Осигурителни приходи	451 279,8	474 792,7	105,2
1.1. Осигурителни вноски	451 279,8	474 792,7	105,2
2. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	549 583,6	478 896,8	87,1
1. Разходи	549 583,6	478 896,8	87,1
1.1. Социални помощи и обезщетения	549 583,6	479 050,2	87,2
- Обезщетения за безработица по КСО	549 183,6	477 784,2	87,0
- Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	28,4	7,1
- Еднократно изплатени обезщетения за безработица - чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	-	1 237,6	-
1.2. Програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	-	-153,4	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-97 903,8	-3 704,1	3,8

2. Отчетените разходи на фонда са в размер на 478 896,8 хил. лв., като спрямо плана е налице икономия от 70 686,8 хил. лв. (12,9 на сто).

През 2023 г. са изплатени *парични обезщетения за безработица* в размер на 479 050,2 хил. лв., което е икономия спрямо плана със 70 533,4 хил. лв. (с 12,8 на сто). Изразходваните средства за обезщетения за безработица са разпределени, както следва:

- *За безработица по КСО* са изразходвани 477 784,2 хил. лв. или със 71 399,4 хил. лв. по-малко от планираните.
- *За обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ* сумата е в размер на 28,4 хил. лв., което е едва 7,1 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 371,6 хил. лв.
- Разходът за *еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е 1 237,6 хил. лв.

Средно за годината са изплатени обезщетения на 66 123 безработни лица (с 5,4 на сто по-малко от планираните) при средно обезщетение на лице 603,74 лв., което е със 7,8 на сто по-ниско от планираното.

3. За фонд „Безработица“ при планиран дефицит от 97 903,8 хил. лв., е отчетен дефицит от 3 704,1 хил. лв. По-ниският дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски с 23 512,9 хил. лв. и икономия от 70 686,8 хил. лв. в разходите в сравнение с планираните.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети, и външно финансиране.

1. *Общо приходите и трансферите* в бюджета на НОИ са 9 920 411,5 хил. лв., което е с 416 998,0 хил. лв. по-малко от планираните за 2023 г.

Таблица № 32 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2023 г.

Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	10 337 409,5	9 920 411,5	96,0
1. Неданъчни приходи	113 090,0	131 322,9	116,1
1.1. Приходи и доходи от собственост	5 600,0	7 386,8	131,9
- Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	4 950,0	6 414,5	129,6
- Приходи от наеми на имущество	40,0	36,8	92,0
- Приходи от други лихви	610,0	935,5	153,4
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	27 260,0	26 075,5	95,7
1.3. Други приходи	80 230,0	97 860,6	122,0
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 040,0	-1 186,0	114,0
3. Получени допълнителни трансфери от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	10 225 359,50	9 783 059,2	95,7
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	194,4	-
5. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	7 021,0	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	159 904,8	168 572,7	105,4
1. Разходи	159 654,8	161 879,4	101,4
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	159 461,3	161 708,8	101,4
Разходи за персонал, в т.ч.:	103 309,7	110 867,2	107,3

- Заплати и възнаграждения за персонал	73 299,1	80 209,5	109,4
- Други възнаграждения и плащания за персонала	6 217,0	5 790,5	93,1
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	23 793,6	24 867,2	104,5
Издръжка	48 290,0	48 459,5	100,4
Платени данъци, такси и административни санкции	500,0	564,0	112,8
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	157,1	126,9	80,8
Капиталови разходи	7 204,5	1 558,8	21,6
Други програми и дейности за осигуряване на заетост	-	-99,9	-
Програми за временна заетост	-	195,4	-
Други служби и дейности по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	-	36,9	-
1.2. Отбрана и сигурност	193,5	170,6	88,2
2. Предоставени трансфери	250,0	6 693,3	2677,3
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	10 177 504,7	9 751 838,8	95,8
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-10 177 504,7	-9 751 838,8	95,8
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-91,3	-
Друго вътрешно финансиране	-	-16 139,3	-
Наличност в началото на периода	-	272,6	-
Наличност в края на периода	-	9 735 881,4	-
Депозити и сметки консолидирани в „Единната сметка“ от предходен период	-	-0,6	-
Депозити и сметки консолидирани в „Единната сметка“ в края на периода	10 337 409,5	9 920 411,5	96,0

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили *131 322,9 хил. лв. неданъчни приходи* или с 18 232,9 хил. лв. повече спрямо плана. Тяхното разпределение е както следва:

- Приходите и доходите от собственост по отчет са 7 386,8 хил. лв. и са с 1 786,8 хил. лв. повече от планираните. От тях с най-голям дял от 86,8 на сто са нетните приходи от продажба на услуги, стоки и продукция (6 414,5 хил. лв.).

- При планирани 27 260,0 хил. лв. приходи от глоби, санкции и наказателни лихви са събрани 26 075,5 хил. лв., което е с 1 184,5 хил. лв. по-малко от предвидените.

- По план другите приходи са 80 230,0 хил. лв., а са отчетени 97 860,6 хил. лв. Преизпълнението на плана със 17 630,6 хил. лв. се дължи на постъпилите повече прехвърлени/акумулирани средства от осигурителни вноски по чл. 4б, чл. 4в, чл. 69б от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и §9 от ПЗР към ЗБДОО 2021 г.

1.2. Получените *допълнителни трансфери от централния/ държавния бюджет за покриване на недостига от средства са в размер на 9 783 059,2 хил. лв.* за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите за 2023 г. При планирани за 2023 г. трансфери в размер на 10 225 359,50 хил. лв., са преведени с 442 300,3 хил. лв. по-малко. В бюджета на НОИ през годината са постъпили *трансфери от МТСП* по програми за осигуряване на заетост в размер на *194,4 хил. лв.* и *7 021,0 хил. лв.* от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

2. Разходите по бюджета на НОИ се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на управителя. През 2023 г. *отчетените разходи и трансфери са 168 572,7 хил. лв.*, при планирани 159 904,8 хил. лв. Налице е преразход в размер на 8 667,9 хил. лв. (5,4 на сто) спрямо плана.

2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани *161 708,8 хил. лв.*, което е с 1,4 на сто повече спрямо планираните.

- *Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване* през 2023 г. са *161 576,4 хил. лв.* и представляват 0,75 на сто от общите разходи на ДОО. Спрямо плана е налице преразход от 2 115,1 хил. лв. (1,3 на сто), който е формиран от следните разходи:

- *Разходите за заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала*, които са с най-голям дял (68,6%) от всички разходи за служби по социално осигуряване, по план са 103 309,7 хил. лв., а са изразходвани *110 867,2 хил. лв.* Отчетения преразход за персонал от 7 557,5 хил. лв. се дължи на утвърдения допълнителен трансфер за увеличение на разходите за персонал на

Националния осигурителен институт за 2023 г. с ПМС № 142/2023 г., в размер на 7 830,0 хил. лв.

През 2023 г. НОИ е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост 3 467 служители, от които 713 наети по трудови и 2 754 – по служебни правоотношения. Средносписъчният брой на заетите служители по основен щат в администрацията на НОИ към 31.12.2023 г. е 3 376 служители, от които 618 служители наети по трудови правоотношения и 2 758 по служебни правоотношения.

- *Издръжка* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) – при тези разходи също е отчетен преразход в размер на 169,5 хил. лв. (0,4 на сто) спрямо планираните, като са изразходвани 48 459,5 хил. лв. По-значителен преразход на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за външни услуги с 1 301,9 хил. лв. (с 3,2 на сто) и текущ ремонт с 1 076,5 хил. лв.
- *Капиталовите разходи* са в размер на 1 558,8 хил. лв. през 2023 г. или 26,1 на сто от планираните.

• За *програми за временна заетост и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта* са изразходвани общо 195,4 хил. лв.

2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е 170,6 хил. лв. и е под планираните 193,5 хил. лв.

3. По бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран излишък в края на 2023 г. от 10 177 504,7 хил. лв. е отчетен излишък от 9 751 838,8 хил. лв., или с 425 665,9 хил. лв. под планирания.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (15,3 хил. лв. – *остатък по валутните сметки на НОИ*).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Годишният бюджет на УчПФ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт.

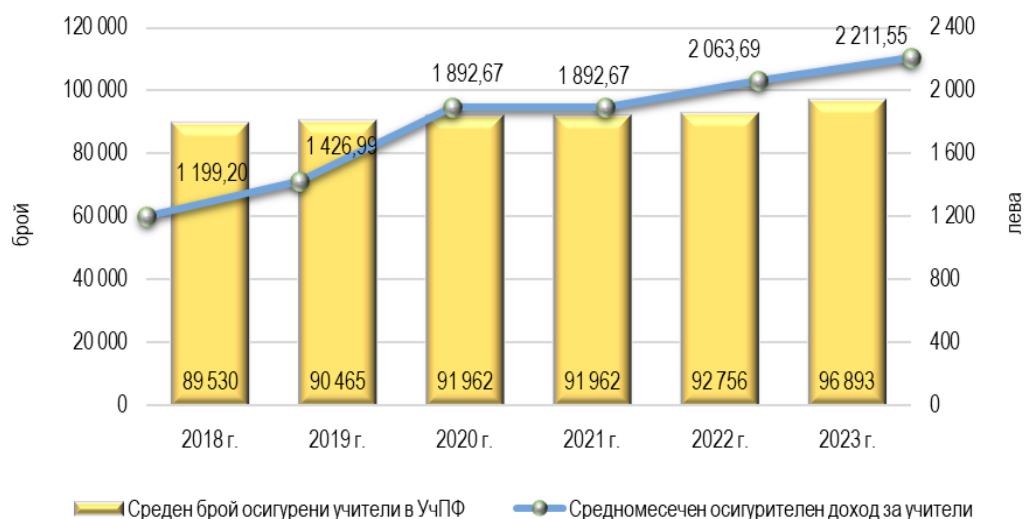
УчПФ на практика е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране на педагогическия персонал зает в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради специфичния характер на работата учителите имат право да се пенсионират на по-ниска възраст и с по-кратък осигурителен стаж. Разпоредбата на чл. 69в от Кодекса за социално осигуряване предоставя право на осигурените в Учителския пенсионен фонд лица на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото на ранно пенсиониране.

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) внася допълнителна осигурителна вноска в УчПФ изцяло за своя сметка за всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху brutните трудови възнаграждения и за 2023 г. е в размер 4,3 на сто. Постъпилите средства се разходват за изплащане на пенсии и добавки по чл. 69в от КСО.

Осигурени лица и осигурителен доход

Отчетеният средногодишен брой учители, за които са постъпили осигурителни вноски в УчПФ през 2023 г., е 96 893 лица, което е с 4 137 (4,5 на сто) повече от броя им през 2022 г.

Средният осигурителен доход за учителите за 2023 г. е 2 211,55 лв., който е със 147,86 лв. или 7,2 на сто по-висок от отчетения през 2022 г. и с 53,0 на сто повече спрямо средномесечния осигурителен доход за страната, обявен от НОИ за 2023 г.

Фигура № 33 : Средногодишен брой осигурени учители в УчПФ и средномесечен осигурителен доход в периода 2018 – 2023 г.

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ. За да възникне правото на ранно пенсиониране през 2023 г. са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

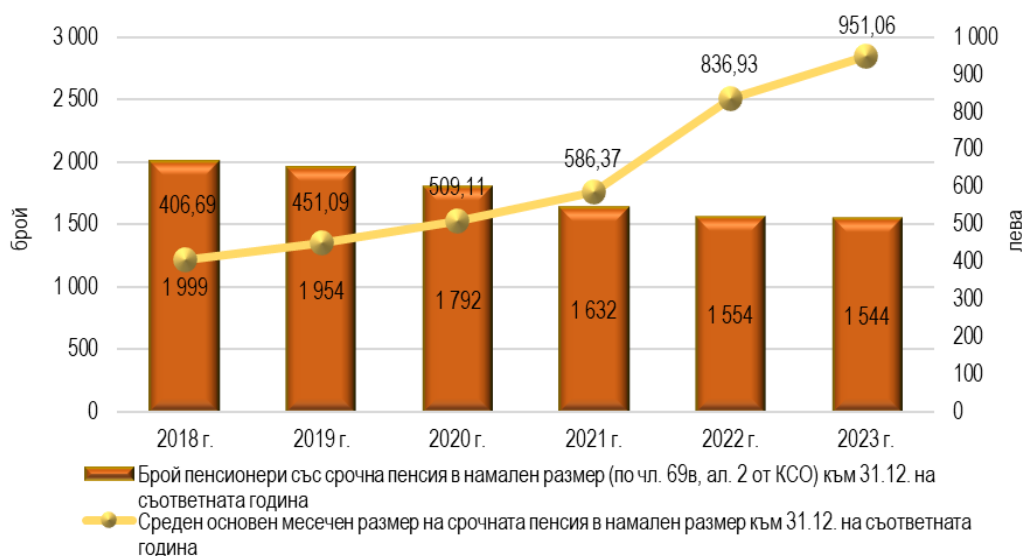
- Навършена възраст 59 години за жените и 61 години и 6 месеца за мъжете;
- Учителски осигурителен стаж от 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

Към датата на изпълнение на горните условия лицата трябва да са заемали учителска длъжност, по чл. 19, ал. 1, 2 и 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

На лице, пенсионирано се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но намален с 0,1 на сто за всеки месец недостигащ до навършване възрастта на лицето по чл. 68, ал. 1 от КСО. Броят на пенсионерите, с този вид пенсия към 31.12.2023 г. е 1 544, което е с 10 пенсионери по-малко отколкото към 31.12.2022 г. През 2023 г. броят на пенсионерите с новоотпуснати срочни пенсии в намален размер е 508, с 4 по-малко спрямо новоотпуснатите през 2022 г. (512 бр.).

Средният основен месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2023 г. е 951,06 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между половете в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете е 1 029,19 лв. и е с 91,66 лв. по-висок от този за жените – 937,53 лв.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 38,0 месеца за 2023 г. (37,9 месеца за 2022 г.).

Фигура № 34 : Брой на пенсионерите и среден основен месечен размер на срочната пенсия в намален размер (чл. 69в, ал. 2 от КСО) от УчПФ по години

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски осигурителен стаж (25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете) и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, се изплаща пенсия в пълен размер от УчПФ до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО (през 2023 г. тази възраст е 67 години за двата пола). След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“ (чл. 69в, ал. 4 от КСО).

Броят на пенсионерите със срочна пенсия в пълен размер от УчПФ към 31.12.2023 г. е 158, като спрямо края на 2022 г. те са с 5 по-малко. Пенсионерите с пенсии, отпуснати през 2023 г. при условията на чл. 69в, ал. 4 от КСО, са 34, като спрямо 2022 г. има намаление на новоотпуснатите пенсии – с 3 бр. Средният основен месечен размер към 31.12.2023 г. на пенсията на тези лица е 809,96 лв., който е с 14,3 на сто по-висок от този към края на предходната година. Размерът на пенсията при жените е 802,16 лв. и е много близо до общия среден размер, тъй като този вид пенсия през 2023 г. се получава само от 6 мъже, със среден основен месечен размер от 1 007,50 лв.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 е 53,9 месеца за 2023 г., при 54,8 месеца 2022 г.

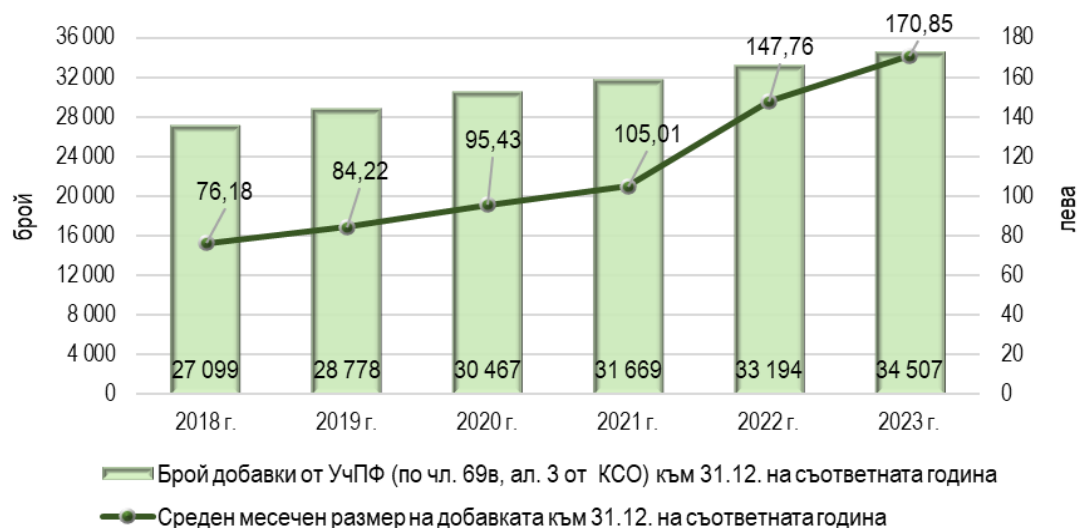
Фигура № 35 : Брой на пенсионерите и среден основен месечен размер на срочната пенсия в пълен размер от УчПФ по години

Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които са придобили право на пенсия при условията на чл. 69в, ал. 1 от КСО и се пенсионират по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО, се изплаща добавка от Учителския пенсионен фонд в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране (чл. 69в, ал. 3 от КСО). Добавката е компенсация за учителите, които са осигурявани във фонд УчПФ и са придобили право на ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ към 31.12.2023 г. е 34 507, което е с 1 313 повече от края на 2022 г. (ръст от 4,0 на сто). Пенсионерите с новоотпуснати добавки от фонда през 2023 г. са 1 819, като броят им е с 201 (10 на сто) по-малко от отпуснатите през 2022 г. (2 020 бр.). Средният месечен размер на получаваните добавки в края на 2023 г. е 170,85 лв., който е с 23,09 лв. по-висок от този в края на 2022 г. (147,76 лв.). Стойностите по пол показват, че няма голяма разлика в размера на добавката – 171,48 лв. за жените и 164,54 лв. за мъжете.

Средният брой месеци, за които има осигурителна вноска в УчПФ след придобиване право на пенсия по чл. 69в, ал. 1, през 2023 г. е 58,2, а през 2022 г. е бил 57,8 месеца.

Фигура № 36 : Брой на пенсионерите с добавки от УчПФ и среден месечен размер на добавката по години

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за осигурените лица и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2023 г. са планирани постъпления в размер на 107 094,2 хил. лв., а отчетените приходи възлизат на 109 227,2 хил. лв. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана за 2023 г. възлиза на 102,0 на сто или с 2 133,0 хил. лв. повече от предвиденото. В сравнение с предходната година нарастването на приходите е с 11,4 на сто или с 11 175,7 хил. лв. (98 051,5 хил. лв. за 2022 г.).

- Отчетените приходи от осигурителни вноски през 2023 г. възлизат на 105 316,8 хил. лв. и представляват 96,4 на сто от общите приходи. Те са с 1,7 на сто повече от планираните и с 13,4 на сто (с 12 434,3 хил. лв.) повече спрямо приходите за предходната година (92 882,5 хил. лв. за 2022 г.);

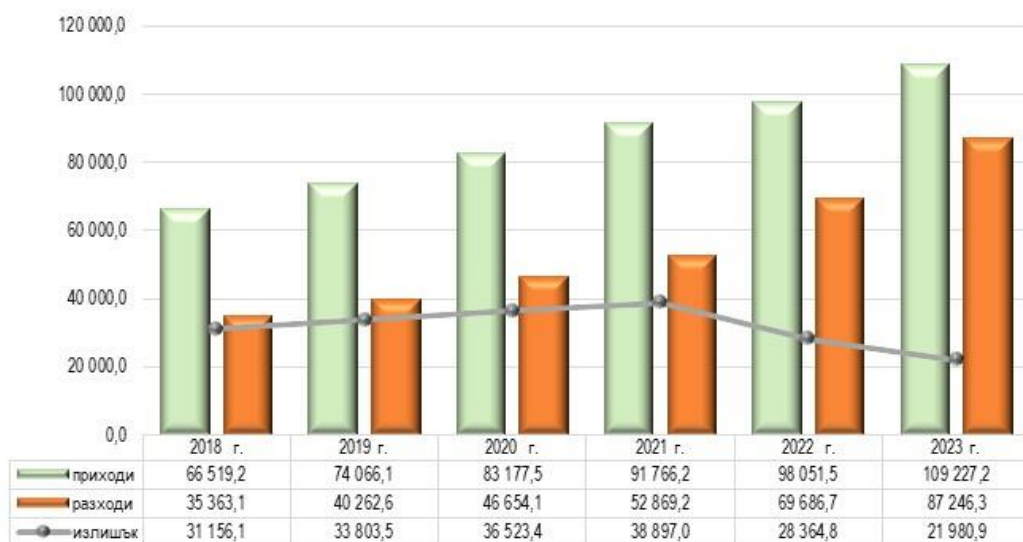
- Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от държавни ценни книжа. При планирани 3 546,1 хил. лв. са отчетени 3 910,4 хил. лв. или с 364,3 хил. лв. повече. Спрямо предходната година те са с 1 258,6 хил. лв. по-малко (5 169,0 хил. лв. за 2022 г.).

Разходите за изплащане на пенсии, добавки и други финансови услуги на УчПФ през 2023 г. възлизат на 87 246,3 хил. лв., което е 96,3 на сто изпълнение на плана за годината. В сравнение с предходната година е налице ръст със 17 559,6 хил. лв. или с 25,2 на сто (69 686,7 хил. лв. за 2022 г.).

- В общите разходи най-голям относителен дял заемат разходите за изплащане на добавки – 76,6 на сто. За изплащане на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани 66 852,3 хил. лв. (с 1 424,8 хил. лв. по-малко от планираните и с 15 059,7 хил. лв. повече от предходната година).

- Разходите за срочни пенсии за ранно пенсиониране и за пенсии в пълен размер на учителите са 20 390,3 хил. лв. и представляват 23,4 на сто от общите разходи. Те са с 1 867,3 хил. лв. по-малко от планираните и с 2 501,2 хил. лв. повече от 2022 г.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски са 79,9 на сто през 2023 г., а през 2022 г. са 75,0 на сто.

Фигура № 37 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2018 – 2023 г. (в хил. лв.)

Съгласно чл. 28 от КСО, временно свободните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване могат да се влагат по депозитни сметки в Българската народна банка (БНБ) или за придобиване на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство. За регламентиране на инвестиционната дейност са утвърдени „Вътрешни правила за инвестиране на временно свободни парични средства на Учителския пенсионен фонд“.

В съответствие с определения ред, НОИ управлява свободния паричен ресурс на УчПФ, чрез откриване и съхраняване на паричните средства по депозитни сметки в БНБ, или чрез инвестирането им в покупка на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителството, чрез участия на фонда в провежданите от МФ и БНБ аукциони за продажба на ДЦК на първичния пазар.

В резултат на промените на финансовия пазар през последните години и след решение на МФ за размера на лихвените ставки, по които бюджетните организации могат да държат парични средства по едногодишни депозити в БНБ, лихвените проценти по депозитите на УчПФ, държани по сметки в БНБ, са с 0% годишна лихва, поради което единствената алтернатива на НОИ за получаване на доход е чрез инвестирането им в придобиване на български държавен дълг (държавни ценни книжа).

Таблица № 33 : Бюджет на Учителския пенсионен фонд за 2023 и отчет за 2022 г. (в хил. лв.)

ПОКАЗАТЕЛИ	2023 г.		2022 г.	Изпълнение през 2023 г. спрямо:	
	План	Отчет	Отчет	План 2023 г.	Отчет 2022 г.
I. ПРИХОДИ - ВСИЧКО	107 094,2	109 227,2	98 051,5	102,0%	111,4%
Данъчно-осигурителни приходи	103 548,1	105 316,8	92 882,5	101,7%	113,4%
Осигурителни вноски за държавно обществено осигуряване	103 548,1	105 316,8	92 882,5	101,7%	113,4%
Неданъчни приходи	3 546,1	3 910,4	5 169,0	110,27%	75,7%
Приходи и доходи от собственост	3 546,1	3 910,4	5 169,0	110,27%	75,7%
Приходи от лихви и отстъпки от ДЦК и общински ценни книжа	3 546,1	3 910,4	5 169,0	110,27%	75,7%
Глоби, санкции и наказателни лихви	0,0	0,000	0,005	-	-
II. РАЗХОДИ - ВСИЧКО	90 553,4	87 246,3	69 686,7	96,3%	125,2%
Текущи разходи	90 553,4	87 246,3	69 686,7	96,3%	125,2%
Издръжка	18,7	3,7	5,0	19,8%	74,0%
Други финансови услуги	18,7	3,7	5,0	19,8%	74,0%

Пенсии и добавки	90 534,7	87 242,6	69 681,7	96,4%	125,2%
Пенсии от УчПФ	22 257,6	20 390,3	17 889,1	91,6%	14,0%
Добавки от УчПФ	68 277,1	66 852,3	51 792,6	97,9%	129,1%
III. ТРАНСФЕРИ	0,0	0,0	0,0	-	-
IV. ДЕФИЦИТ (-) / ИЗЛИШЪК (+)	16 540,8	21 980,9	28 364,8	132,9%	77,5%
V. ФИНАНСИРАНЕ	-16 540,8	-21 980,9	-28 364,8	132,9%	77,5%
Събрани средства и извършени плащания от/за социалноосигурителни фондове (+/-)	0,0	-2 117,8	-949,3	-	223,1%
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	0,0	-535,1	-101,5	-	527,2%
Покупко-продажба на държавни (общински) ценни книжа от бюджетни организации – нето (+/-)	-11 569,8	18 430,2	25 156,6	-159,3%	73,3%
Покупка на държавни ценни книжа	-30 000,0	0,0	0,0	0,0%	-
Получени погашения по държавни ценни книжа (+)	18 430,2	18 430,2	25 156,6	100,0%	73,3%
Депозити и средства по сметки – нето (+/-)	-4 971,0	-52 470,6	-52 470,6	1055,5%	100,0%
Наличност по сметка в началото на периода (+)	25 412,2	22 756,4	20 285,8	89,5%	112,2%
Наличност по срочни депозити в началото на периода (+)	25 000,0	440 000,0	390 000,0	1760,0%	112,8%
Остатък в БНБ към края на периода (-)	-30 383,2	-10 514,6	-22 756,4	34,6%	46,2%
Наличност по срочни депозити в края на периода (-)	-25 000,0	-490 000,0	-440 000,0	1960,0%	111,4%

Инвестиционният портфейл на УчПФ към 31 декември 2023 г. включва активи на обща стойност 672 870,5 хил. лв., както следва:

- Държавни ценни книжа в размер на 172 356,0 хил. лв. (25,6 на сто);
- Наличност по депозити в БНБ в размер на 440 000,0 хил. лв. (72,8 на сто);
- Наличност по сметката на УчПФ в БНБ в размер на 10 514,6 хил. лв.

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Защитата и изплащането на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност се осъществява чрез специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (фонд ГВРС).

Право на гарантирано вземане имат работниците и служителите, които са или са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и от продължителността на работното време. За да се възползват лицата от правото си на гарантирани вземания е необходимо работодателят им да е осъществявал дейност най-малко 12 месеца преди началната дата на неплатежоспособността, съответно свръхзадължеността, посочена в решението за откриване на производство по несъстоятелност.

При определяне размера на гарантираното вземане законът разделя правоимащите лица на две основни групи:

- I. Работници и служители, независимо дали са или са били в трудово правоотношение, с начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения за сметка на работодателя. За тази група лица гарантираното вземане е в размер на последните шест начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението за откриване на производство по несъстоятелност. Максималният месечен размер на гарантираните вземания по ал. 1 се определя ежегодно със ЗБДОО и не може да бъде по-малък от две и половина минимални работни заплати, установени за страната към датата на вписване на решението в търговския регистър;
- II. Работници и служители, чиито правоотношения са прекратени през последните 36 месеца преди датата на вписване в търговския регистър на съдебното решение и на които вземанията са само за начислени, но неизплатени парични обезщетения за

сметка на работодателя, дължими по силата на нормативен акт или колективен трудов договор. Гарантираното вземане е в размер на неизплатените обезщетения, но не повече от четирикратния размер на минималната месечна работна заплата, установена за страната към датата на прекратяване на трудовото правоотношение.

Фондът се управлява от Надзорен съвет и Директор. Надзорният съвет е колегиален орган с три годишен мандат и се състои от осем членове:

- четирима представители на национално представените организации на работодателите;
- двама представители на национално представените организации на работниците и служителите;
- по един представител на МТСП и на Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат. Директорът на фонда участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт.

Годишният бюджет на фонд ГВРС се приема като приложение към Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Приходите във фонда (регламентирани в чл. 14 от ЗГВРСНР) се набират от:

- задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- лихви, глоби и други източници.

Средствата по фонда (регламентирани в чл. 15 от ЗГВРСНР) се разходват за:

- изплащане на гарантираните вземания;
- издръжка на дейността на фонда в размер, установен от Надзорния съвет;
- разходи за дейността по административно, техническо, счетоводно, правно и информационно обслужване, извършвано от НОИ, които се определят ежегодно със ЗБДОО за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

Финансово състояние на фонд ГВРС

Бюджетът на фонд ГВРС за 2023 г. е приет със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2023 г. като Приложение № 3 към чл. 15, ал. 4. Той е разработен при спазване на основните параметри на консолидирания бюджет на ДОО и указанията на министъра на финансите, а нормативното основание е Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.

Съгласно ЗБДОО за 2023 г. не се внасят вноски за фонд ГВРС. Максималният месечен размер на гарантираните вземания, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2023 г. е 1 950 лв.

Приходи

Изпълнението на бюджета на фонд ГВРС за 2023 г. показва, че са постъпили приходи в размер на 2 443,4 хил. лв., при планирани 2 200,0 хил. лв. или изпълнението на приходите е 111,1 на сто.

Най-съществен е делът на приходите от лихви и инвестиции в държавни ценни книжа (99,4%). Постъпилите през 2023 г. приходи са 2 427,7 хил. лв. и са 110,4 на сто спрямо плана.

Постъпленията от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на 0,9 хил. лв.

През 2023 г. са постъпили приходи от вноски от работодатели в размер на 13,4 хил. лв., дължими за предходни години, които не се планират и други приходи в размер 1,4 хил. лв.

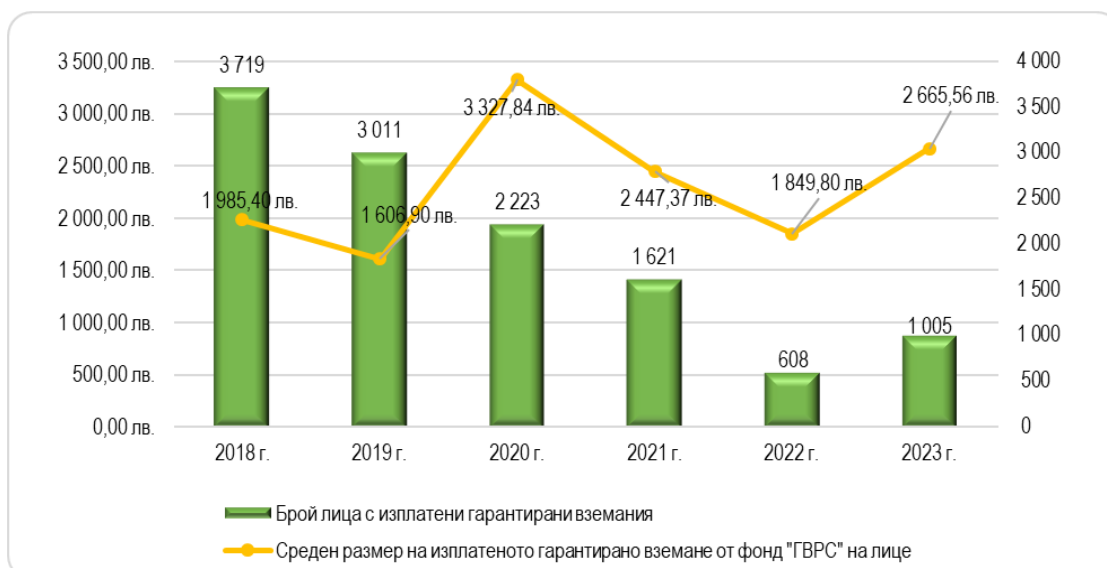
Таблица № 34 : Бюджет на фонд ГВРС за 2023 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ	2 200,0	2 443,4	111,1%
Приходи от вноски	-	13,4	-
Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	2 200,0	2 427,7	110,4%
Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	-	0,9	-
Други неданъчни приходи	-	1,4	-
II. РАЗХОДИ	4 768,6	2 736,3	57,4%
Разходи за гарантирани вземания на работниците и служителите	4 500,0	2 527,8	56,2%
Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. ГВРС от НОИ)	90,0	90,0	100,0%
Разходи за заплати и възнаграждения на персонала	43,1	44,9	104,2%
Други възнаграждения и плащания на персонала	77,7	56,7	73,0%
Осигурителни вноски от работодатели	21,8	8,4	38,5%
Издръжка	36,0	8,5	23,6%
Платени данъци, такси и административни санкции			
III. ТРАНСФЕРИ	-	-	-
IV. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-2 568,6	-292,9	11,4%
V. ФИНАНСИРАНЕ	2 568,6	292,9	11,4%

Разходи

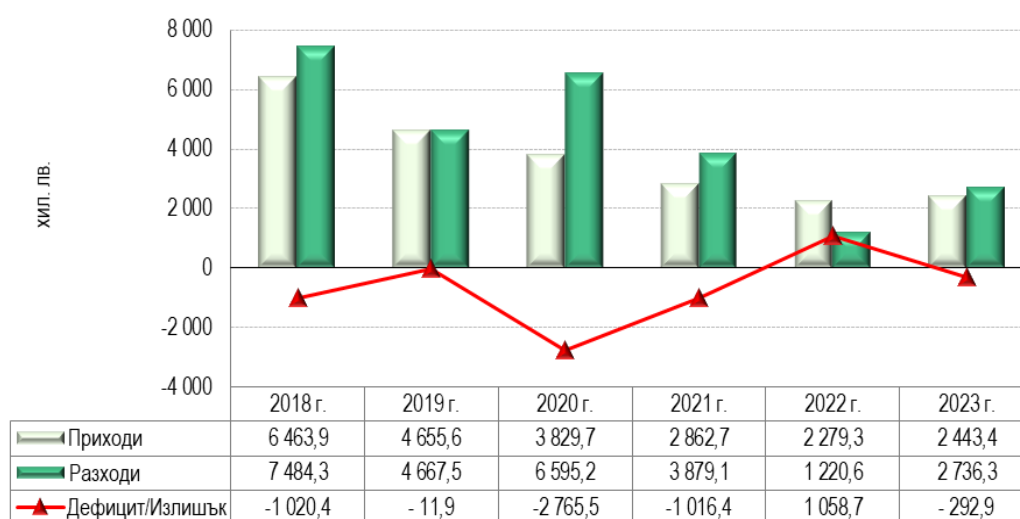
През 2023 г. планираните разходи по бюджета на фонд ГВРС са в размер на 4 768,6 хил. лв., а по отчет възлизат на 2 736,3 хил. лв. или изпълнението на плана е 57,4 на сто. Направените разходи са разпределени, както следва:

- Изплатени гарантирани вземания на правоимащи лица в размер 2 527,8 хил. лв., от които 2 678,9 хил. лв. плащания от фонд ГВРС за вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност и 151,1 хил. лв. възстановени суми от работодатели за изплатени от фонд ГВРС гарантирани вземания. Общо сумата е с 1 972,2 хил. лв. по-малко от планираните и с 1 531,2 хил. лв. повече от изплатените през 2022 г.;
- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда, съгласно чл. 13 от ЗГВРСНР са изразходени 90,0 хил. лв. от сметката на фонда;
- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения – 44,9 хил. лв. и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения – 56,7 хил. лв.;
- За осигурителни вноски от работодатели за ДОО, здравноосигурителни вноски, ДЗПО – 8,4 хил. лв. и за издръжка на фонда – 8,5 хил. лв.

Фигура № 38 : Брой лица с изплатени гарантирани вземания и среден размер на гарантираното вземане за периода 2018 – 2023 г.

Броят на работодателите през 2023 г., от чиито работници и служители е получено заявление-декларация в териториалните поделения на Националния осигурителен институт за отпускане на гарантирани вземания, е 49 при 64 за 2022 г. Въз основа на получените заявления-декларации през 2023 г. са издадени разпореждания за изплащане на гарантирани вземания на 1 005 правоимащи лица, което е с 397 лица повече спрямо 2022 г., когато броят им е бил 608 лица. Изплатеният среден размер на гарантирано вземане на един работник и служител по издадените през 2023 г. разпореждания е 2 665,56 лв. През 2022 г. средният размер на вземането е бил 1 849,80 лв. или с 815,76 лв. по-нисък.

Фигура № 39 : Финансово състояние на фонд ГВРС за периода 2018 – 2023 г.

През периода януари – декември 2023 г. във фонд ГВРС са постъпили погашения на главници по ДЦК в размер на 8 622,2 хил. лв. Фонд ГВРС приключва 2023 г. с дефицит от 292,9 хил. лв.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
2. Статистически годишник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
3. Статистически бюлетин за регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2022 г. и 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд ГВРС за 2023 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Държавен вестник.
10. Информация от сайтове на други институции (НСИ, АЗ и др.).

ПРИЛОЖЕНИЕ

Условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст според различните нормативни основания

Таблица № 1 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО за периода 2023-2037 г. (лица с пълен осигурителен стаж)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Осиг. стаж	Родени	Възраст	Осиг. стаж	Родени
2023	62 г.	36 г. 4 м.	от 01.03.1961 г. до 31.12.1961 г.	64 г. 6 м.	39 г. 4 м.	от 01.08.1958 г. до 30.06.1959 г.
2024	62 г. 2 м.	36 г. 6 м.	от 01.01.1962 г. до 31.10.1962 г.	64 г. 7 м.	39 г. 6 м.	от 01.07.1959 г. до 31.05.1960 г.
2025	62 г. 4 м.	36 г. 8 м.	от 01.11.1962 г. до 31.08.1963 г.	64 г. 8 м.	39 г. 8 м.	от 01.06.1960 г. до 30.04.1961 г.
2026	62 г. 6 м.	36 г. 10 м.	от 01.09.1963 г. до 30.06.1964 г.	64 г. 9 м.	39 г. 10 м.	от 01.05.1961 г. до 31.03.1962 г.
2027	62 г. 8 м.	37 г.	от 01.07.1964 г. до 30.04.1965 г.	64 г. 10 м.	40 г.	от 01.04.1962 г. до 28.02.1963 г.
2028	62 г. 10 м.	37 г.	от 01.05.1965 г. до 28.02.1966 г.	64 г. 11 м.	40 г.	от 01.03.1963 г. до 31.01.1964 г.
2029	63 г.	37 г.	от 01.03.1966 г. до 31.12.1966 г.	65 г.	40 г.	от 01.02.1964 г. до 31.12.1964 г.
2030	63 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1967 г. до 30.09.1967 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1965 г. до 31.12.1965 г.
2031	63 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1967 г. до 30.06.1968 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1966 г. до 31.12.1966 г.
2032	63 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1968 г. до 31.03.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1967 г. до 31.12.1967 г.
2033	64 г.	37 г.	от 01.04.1969 г. до 31.12.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2034	64 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2035	64 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2036	64 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2037	65 г.	37 г.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	65 г.	40 г.	след 31.12.1971 г.

Таблица № 2 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО за 2023 г. и следващите календарни години (лица с непълнен осигурителен стаж)

Година	Възраст	Действителен осигурителен стаж	Родени
2023	67 г.	15 г.	след 28.02.1956 г.

Таблица № 3 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО за периода 2023-2029 г. (полицаи, военни и др.)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Действителен осигурителен стаж	Родени
2023	54 г.	27 г.	18 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.
2024	54 г. 2 м.	27 г.	18 г.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.
2025	54 г. 4 м.	27 г.	18 г.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.
2026	54 г. 6 м.	27 г.	18 г.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.
2027	54 г. 8 м.	27 г.	18 г.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.
2028	54 г. 10 м.	27 г.	18 г.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.
2029	55 г.	27 г.	18 г.	след 28.02.1974 г.

Таблица № 4 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО за периода 2023-2029 г. (водолази, парашутисти, летци и др., с придобит стаж в определени ведомства и по определени закони)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2023	44 г.	15 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	15 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	15 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	15 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 5 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69а от КСО за периода 2023-2029 г. (балерини, балетисти и танцьори в културни организации)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2023	44 г.	25 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	25 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	25 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	25 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	25 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	25 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	25 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 6 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 1 от КСО за периода 2023-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени	Осиг. стаж	Жени	Мъже
2023	50 г. 4 м.	от 01.01.1973 г. до 31.08.1973 г.	54 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	10	94	100
2024	50 г. 8 м.	от 01.09.1973 г. до 30.04.1974 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.	10	94	100
2025	51 г.	от 01.05.1974 г. до 31.12.1974 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.	10	94	100
2026	51 г. 4 м.	от 01.01.1975 г. до 31.08.1975 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.	10	94	100
2027	51 г. 8 м.	от 01.09.1975 г. до 30.04.1976 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.	10	94	100
2028	52 г.	от 01.05.1976 г. до 31.12.1976 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.	10	94	100
2029	52 г. 4 м.	от 01.01.1977 г. до 31.08.1977 г.	55 г.	от 01.03.1974 г. до 31.12.1974 г.	10	94	100
2030	52 г. 8 м.	от 01.09.1977 г. до 30.04.1978 г.	55 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	10	94	100
2031	53 г.	от 01.05.1978 г. до 31.12.1978 г.	55 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	10	94	100
2032	53 г. 4 м.	от 01.01.1979 г. до 31.08.1979 г.	55 г.	от 01.01.1977 г. до 31.12.1977 г.	10	94	100
2033	53 г. 8 м.	от 01.09.1979 г. до 30.04.1980 г.	55 г.	от 01.01.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	94	100
2034	54 г.	от 01.05.1980 г. до 31.12.1980 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	94	100
2035	54 г. 4 м.	от 01.01.1981 г. до 31.08.1981 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	94	100
2036	54 г. 8 м.	от 01.09.1981 г. до 30.04.1982 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	94	100
2037	55 г.	от 01.05.1982 г. до 31.12.1982 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	94	100

Таблица № 7 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 2 от КСО за периода 2023-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени	Осиг. стаж	Жени	Мъже
2023	55 г. 4 м.	от 01.01.1968 г. до 31.08.1968 г.	59 г.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	15	94	100
2024	55 г. 8 м.	от 01.09.1968 г. до 30.04.1969 г.	59 г. 2 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	15	94	100
2025	56 г.	от 01.05.1969 г. до 31.12.1969 г.	59 г. 4 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	15	94	100
2026	56 г. 4 м.	от 01.01.1970 г. до 31.08.1970 г.	59 г. 6 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	15	94	100
2027	56 г. 8 м.	от 01.09.1970 г. до 30.04.1971 г.	59 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	15	94	100
2028	57 г.	от 01.05.1971 г. до 31.12.1971 г.	59 г. 10 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	15	94	100
2029	57 г. 4 м.	от 01.01.1972 г. до 31.08.1972 г.	60 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	15	94	100
2030	57 г. 8 м.	от 01.09.1972 г. до 30.04.1973 г.	60 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.	15	94	100
2031	58 г.	от 01.05.1973 г. до 31.12.1973 г.	60 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.	15	94	100
2032	58 г. 4 м.	от 01.01.1974 г. до 31.08.1974 г.	60 г.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.	15	94	100
2033	58 г. 8 м.	от 01.09.1974 г. до 30.04.1975 г.	60 г.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.	15	94	100
2034	59 г.	от 01.05.1975 г. до 31.12.1975 г.	60 г.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.	15	94	100
2035	59 г. 4 м.	от 01.01.1976 г. до 31.08.1976 г.	60 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	15	94	100
2036	59 г. 8 м.	от 01.09.1976 г. до 30.04.1977 г.	60 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	15	94	100
2037	60 г.	от 01.05.1977 г. до 31.12.1977 г.	60 г.	след 31.12.1976 г.	15	94	100

Таблица № 8 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 3 от КСО за периода 2023-2033 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд)

Година	Жени		Мъже		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Възраст	Родени	Възраст	Родени		
2023	48 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	53 г. 4 м.	от 01.11.1969 г. до 31.08.1970 г.	10	90
2024	48 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	53 г. 6 м.	от 01.09.1970 г. до 30.06.1971 г.	10	90
2025	48 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	53 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 30.04.1972 г.	10	90
2026	48 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	53 г. 10 м.	от 01.05.1972 г. до 28.02.1973 г.	10	90
2027	49 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	54 г.	от 01.03.1973 г. до 31.12.1973 г.	10	90
2028	49 г. 2 м.	от 01.01.1979 г. до 31.10.1979 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1974 г. до 31.10.1974 г.	10	90
2029	49 г. 4 м.	от 01.11.1979 г. до 31.08.1980 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	10	90
2030	49 г. 6 м.	от 01.09.1980 г. до 30.06.1981 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	10	90
2031	49 г. 8 м.	от 01.07.1981 г. до 30.04.1982 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	10	90
2032	49 г. 10 м.	от 01.05.1982 г. до 28.02.1983 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	10	90
2033	50 г.	от 01.03.1983 г. до 31.12.1983 г.	55 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	90
2034	50 г. 2 м.	от 01.01.1984 г. до 31.10.1984 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	90
2035	50 г. 4 м.	от 01.11.1984 г. до 31.08.1985 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2036	50 г. 6 м.	от 01.09.1985 г. до 30.06.1986 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	90
2037	50 г. 8 м.	от 01.07.1986 г. до 30.04.1987 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	90

Забележка: След 2033 г. изискуемата възраст за мъжете спира да нараства, а за жените продължава да се увеличава с по два месеца от първия ден на всяка следваща календарна година до достигане на 55-годишна възраст през 2063 г.

Таблица № 9 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 4 от КСО за периода 2023-2045 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд, освободени от длъжност на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ)

Година	Възраст (жени и мъже)	Родени	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2023	46 г. 4 м.	от 01.11.1976 г. до 31.08.1977 г.	10	90
2024	46 г. 6 м.	от 01.09.1977 г. до 30.06.1978 г.	10	90
2025	46 г. 8 м.	от 01.07.1978 г. до 30.04.1979 г.	10	90
2026	46 г. 10 м.	от 01.05.1979 г. до 28.02.1980 г.	10	90
2027	47 г.	от 01.03.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2028	47 г. 2 м.	от 01.01.1981 г. до 31.10.1981 г.	10	90
2029	47 г. 4 м.	от 01.11.1981 г. до 31.08.1982 г.	10	90
2030	47 г. 6 м.	от 01.09.1982 г. до 30.06.1983 г.	10	90
2031	47 г. 8 м.	от 01.07.1983 г. до 30.04.1984 г.	10	90
2032	47 г. 10 м.	от 01.05.1984 г. до 28.02.1985 г.	10	90
2033	48 г.	от 01.03.1985 г. до 31.12.1985 г.	10	90
2034	48 г. 2 м.	от 01.01.1986 г. до 31.10.1986 г.	10	90
2035	48 г. 4 м.	от 01.11.1986 г. до 31.08.1987 г.	10	90
2036	48 г. 6 м.	от 01.09.1987 г. до 30.06.1988 г.	10	90
2037	48 г. 8 м.	от 01.07.1988 г. до 30.04.1989 г.	10	90
2038	48 г. 10 м.	от 01.05.1989 г. до 28.02.1990 г.	10	90
2039	49 г.	от 01.03.1990 г. до 31.12.1990 г.	10	90
2040	49 г. 2 м.	от 01.01.1991 г. до 31.10.1991 г.	10	90
2041	49 г. 4 м.	от 01.11.1991 г. до 31.08.1992 г.	10	90
2042	49 г. 6 м.	от 01.09.1992 г. до 30.06.1993 г.	10	90
2043	49 г. 8 м.	от 01.07.1993 г. до 30.04.1994 г.	10	90
2044	49 г. 10 м.	От 01.05.1994 г. До 28.02.1995 г.	10	90
2045	50 г.	От 01.03.1995 г. До 31.12.1995 г.	10	90

Таблица № 10 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69в, ал. 1 от КСО за периода 2023-2037 г. (учители)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени
2023	59 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	61 г. 6 м.	30 г. 8 м.	от 01.08.1961 г. до 30.06.1962 г.
2024	59 г. 2 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	61 г. 7 м.	30 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 31.05.1963 г.
2025	59 г. 4 м.	25 г. 8 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	61 г. 8 м.	30 г. 8 м.	от 01.06.1963 г. до 30.04.1964 г.
2026	59 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	61 г. 9 м.	30 г. 8 м.	от 01.05.1964 г. до 31.03.1965 г.
2027	59 г. 8 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	61 г. 10 м.	30 г. 8 м.	от 01.04.1965 г. до 28.02.1966 г.
2028	59 г. 10 м.	25 г. 8 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	61 г. 11 м.	30 г. 8 м.	от 01.03.1966 г. до 31.01.1967 г.
2029	60 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.02.1967 г. до 31.12.1967 г.
2030	60 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2031	60 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2032	60 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2033	61 г.	25 г. 8 м.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2034	61 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 30.09.1973 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.
2035	61 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1973 г. до 30.06.1974 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.
2036	61 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1974 г. до 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.
2037	62 г.	25 г. 8 м.	след 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	след 31.12.1974 г.

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64

Година на издаване 2024 г.